

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки**

Європейська дипломатія у XXI столітті

**МАТЕРІАЛИ
IV Науково-практичного круглого столу
(17 грудня 2021 року, м. Харків)**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки**

Європейська дипломатія у XXI столітті

**МАТЕРІАЛИ
IV Науково-практичного круглого столу
(17 грудня 2021 року, м. Харків)**

Харків – 2021

Редакційна колегія:

Валерій РЕЗНІКОВ, доктор наук з державного управління, доцент
Людмила НОВІКОВА, кандидат юридичних наук, доцент
Віталій СОЛОВИХ, доктор наук з державного управління, професор
Лариса ХИЖНЯК, доктор соціологічних наук, професор
Олена ДОЦЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент
Євгенія СОЛОВИХ, кандидат політичних наук, доцент
Тетяна АЛЕКСЕЄВА, кандидат економічних наук, доцент
Ганна ФЕДОРОВА, старший викладач
Валерія УСІКОВА, фахівець першої категорії

Рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол № 6 від 23.12.2021)

Є91 *Європейська дипломатія у ХХІ столітті* : матеріали ІV науково-практичного круглого столу (м. Харків, 17 грудня 2021 року) / за ред. Л. В. Новікової, О. М. Доценко. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 154 с.

До матеріалів ІV Науково-практичного круглого столу увійшли тези доповідей науковців, викладачів та здобувачів, які займаються проблематикою дипломатичних відносин та європейської дипломатії. Публікації присвячені викликам, які постали перед Європейською дипломатією в ХХІ столітті: еволюція сучасної моделі дипломатії: традиції та новації; дипломатичні відносини між Україною та ЄС: історія, сучасний стан і перспективи; цифрова дипломатія та інформаційна безпека.

У матеріалах збережено стиль, орфографію, пунктуацію текстів авторів. Відповідальність за зміст тез доповідей несуть їх автори цих доповідей.

УДК 327.7:341.7

Є91

© ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021

ЗМІСТ

Алексєєва Т. І. Роль переговорного процесу в сучасній дипломатії	7
Андрієвський Т. Г. Перспективи розвитку культурної дипломатії в умовах Російсько-Української гібридної війни	11
Баб'як П. І., Новікова Л. В. Національні підходи до протидії інформаційним загрозам в США, Великій Британії та Німеччині	16
Баландіна О. Є., Застава І. В. Інформаційна війна як загроза міжнародній безпеці у XXI столітті	20
Баталов О. А. Україна в сучасних міжнародних відносинах (світ-системна теорія)	24
Вінникова Н. А. Виклики зовнішній політиці Європейського союзу в контексті глобальної конкуренції з розвитку штучного інтелекту	28
Гиряк А. М. Україна на міжнародній арені : цілі та перспективи	32
Dotsenko O. Digital Diplomacy Instruments	36
Жировий С. О. Роль зовнішньої політики Європейського союзу у врегулюванні сирійського конфлікту	39
Здоровко С. Ф., Здоровко С. С. Цифрова дипломатія Європейського союзу на сучасному етапі	43
Каплін О. Д., Гончаров Г. В., Чан Тхи Тхай Ха. Деякі стратегічні напрямки наукової дипломатії Великобританії (2000–2010-ті рр.)	49
Кліпкова Г. О., Роговенко К. С. Цифрова дипломатія: тимчасовий тренд чи майбутнє міжнародних відносин	54
Ковалевська К. К. Трансформація публічної дипломатії ЄС в умовах глобалізації	57
Крютченко М. Л. Розвиток Україно-Болгарських дипломатичних відносин в нових політичних умовах (2014–2015 рр.)	62
Кулик В. С. Роль Інтернету та соціальних медіа в радикалізації джихадистських настроїв	67
Куліков Р. В. Роль організації об'єднаних націй у врегулюванні спорів і конфліктів в Латиноамериканському регіоні	71

Логвиненко Б. Г. Особливості економіко-дипломатичних відносин Європейського союзу та Китайської народної республіки	75
Лубенець С. В., Харченко І. М. Інформаційна безпека та ефективність управління на основі хмарних ІТ-рішень	79
Малушко А. С. Особливості трансрегіонального партнерства країн БРІКС	83
Мігунов П. Д. Роль США у світових інтеграційних процесах на прикладі північного потіку-2 та ООН	87
Осінська К. А. Публічна дипломатія: досвід НАТО	93
Пуцаєнко О. С. Особливості формування позитивного зовнішньополітичного іміджу США в міжнародному інформаційному просторі: культурний аспект	97
Ращупкіна Д. Р. Дипломатія гібридної війни: митна безпека в контексті кризи мігрантів Білорусь-Польща-Україна	103
Солових В. П., Солових Є. М., Інтернет-мем як новий феномен в цифровій дипломатії та міжнародних відносинах	106
Тарасенко А. І. Цифрова дипломатія та інформаційна безпека	111
Толубаєва П. В. Інформаційна дипломатія як інструмент міжнародних відносин у 21 столітті	114
Туйнова Т. К. Роль міжнародних неурядових організацій у народній дипломатії	120
Усікова В. І. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики ЄС	125
Файєр О. А. Культурна дипломатія як складова м'якої сили політики сучасної держави	128
Федорова Г. Ю., Мірошниченко Т. М. Твіттер-дипломатія як складова цифрової дипломатії	130
Філатова О.Є. Україна-ЄС: культурна дипломатія, традиції та новації	135
Хомин Ю. В. Роль публічної дипломатії у здійсненні євроінтеграції України	139
Чернишова Л. О., Мкртчян С. Е. «Арабська весна» та її наслідки для політики Близького Сходу	144
Ченчик Д. В. Словенсько-Хорватська суперечка щодо морського кордону у Піранській затоці та реакція інституцій ЄС	147

РОЛЬ ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Алексєєва Тетяна Іванівна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент,
t.alekseeva@karazin.ua

В сучасних умовах вирішення конфліктів та спорів не завжди відбувається мирними засобами. Останнє десятиріччя ознаменувлося рядом військових подій, які мали місце в країнах світового співтовариства. Засобом вирішення багатьох питань є вміло організовані та проведені переговори. Переговорна діяльність спрямована на застосування інструментів «м'якої сили», тому дуже важливим є питання ефективності переговорного процесу, який виступає невід'ємним компонентом дипломатії. Віденська конвенція про право ведення міжнародних договорів визначила, що стосовно Статуту ООН (ст. 33) міжнародні спори повинні бути розв'язані тільки мирними шляхом відповідно до принципів справедливості і міжнародного права [1].

Угоди між державами в ході проведення дипломатичних переговорів є основними джерелами міжнародного права. Дипломатичні переговори, на думку ректора Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України Б. Гуменюка – основний спосіб мирного розв'язання спорів і конфліктів, які виникають між державами, і є одним із найпоширеніших у міжнародному праві методів розвитку і поглиблення відносин між державами.

На думку Державного секретаря США, Г. Кіссинджера, дипломатія на високому та найвищому рівнях дає можливість взаємопов'язувати обговорення широкого спектру питань, що є майже неможливим при проведенні зустрічей на інших рівнях.

У сучасній практиці ведення переговорного процесу широко застосовується декілька видів міжнародних переговорів, серед яких на першому місці стоять дипломатичні (або політичні) переговори. Але активно проводяться і економічні, військові, торгові переговори, а тому

будь-які питання, що стосуються інтересів різних країн, можуть обговорюватися на переговорах [2, с. 11].

Однією з найактуальніших завдань сучасної дипломатії є урегулювання кризових ситуацій. Американський вчений, спеціаліст у галузі конфліктології та ведення переговорів В. Зартман визначає динаміку подібної політики так: «Про управління конфліктом ми говоримо тоді, коли конфлікт ухвалив насильницькі форми і робляться дипломатичні зусилля щодо повернення їх у політичне русло» [3].

В сучасних умовах все більшого значення отримують нові форми спілкування, до яких можна віднести соціальні мережі. Із різким зростанням популярності соціальних мереж невід'ємною частиною дипломатії стала твіттер-дипломатія. Присутність у віртуальному просторі дає можливість швидко реагувати на міжнародні події, відслідковувати настрої громадськості в будь-якій точці світу, провокувати опонентів на необачні заяви влучними мемами чи, навпаки, висловлювати політичну підтримку партнерам одним ретвітом чи репостом.

У XXI столітті актуальним постає питання діджиталізації. Використання засобів сучасних цифрових технологій призвело до змін у дипломатичній сфері, змінивши форми її роботи. Так, для ведення переговорів використовуються цифрові платформи, а проведення самітів, форумів відбувається в онлайн форматі у зв'язку з пандемією COVID-19.

Якщо в реальному просторі захист державних кордонів здебільшого лягає на плечі військових, то у віртуальному вимірі на «передовій» боротьби з фейковими новинами, дип-фейками, дезінформацією та гібридними операціями впливу стоять саме дипломати, які озброєні власним досвідом, критичним мисленням та навичками роботи з новітніми технологіями. Цифрові методи утверджуються як нові інструменти дипломатії та полегшують спілкування, прискорюють прийняття рішень, збільшують кількість швидкодоступної інформації та надають платформи соціальним медіа для спілкування з більш широкою аудиторією [4, С. 36–37].

В процесі переговорів актори дипломатичного кола повинні виявляти готовність до компромісів, в результаті чого сторони мають можливість знайти такий варіант вирішення конфлікту, який

задовольняв би їхні спільні інтереси та потреби. Угода на основі компромісів з'являється в тих випадках, коли необхідно досягти загальної мети переговорів, коли їх зрив буде мати для партнерів несприятливі наслідки [5].

Кожні переговори є унікальними і не схожими один на одного, але основні аспекти постійні та незмінні. Метод принципів переговорів можна використовувати у дво- або багатосторонніх переговорах, при вирішенні одного або кількох питань, і в абсолютно несподіваних ситуаціях, що вимагають експромту [6].

Українські дипломати під час переговорів виявляють, з одного боку, толерантність, здатність до компромісів, доброзичливість, але, з іншого, можуть бути занадто вимогливими і емоційними. Під час «офіційної» частини переговорів українські представники поведуться достатньо стримано, але загалом характер ділового спілкування в Україні є більш прагматичним. Більшість українців схиляються до переговорів по типу «гра з нульовою сумою», в якій виграш однієї сторони дорівнює втраті з іншого боку.

Німці в процесі переговорів вирізняються пунктуальністю, педантичністю, організованістю, скептичністю і вміють «тримати удар». Вони ретельно готуються до переговорів, не приймають імпровізацій та сюрпризів, навіть у неформальних заходах, докладно виробляють свою позицію, поетапно обговорюють питання [7, с. 106].

У французів значна увага приділяється попереднім домовленостям щодо обговорення проблем. Договори, підписані французькою стороною, завжди дуже точно сформульовані й не допускають можливості різних тлумачень. Переговорний процес проходить досить жорстко, не маючи «запасної» позиції. В своїй аргументації орієнтуються на логічні доводи і часто вибирають конфронтаційний стиль взаємин [7, с. 106].

Американці прагнуть обговорити не тільки загальні підходи, а й деталі, пов'язані з реалізацією домовленостей. Типовими є мажорний настрій, відкритість, енергійність, дружелюбність, не дуже офіційна манера ведення переговорів. Намагаючись провести переговори швидко, американці можуть заключати договори по телефону, підтверджуючи їх згодом телетайпом або факсом [7, с. 105].

Таким чином, ефективна стратегія і тактика ведення переговорів

вимагає спеціальних навичок і знань, а також чіткого дотримання стадій, починаючи від підготовки до переговорів, самого переговорного процесу і закінчуючи аналізом їх результатів. На формування будь-якого переговорного стилю впливають як особисті властивості і особливості характеру будь-якого індивіда, його здібності і талант як фахівця з переговорів, так і культурні, політичні, емоційні, психологічні та інші обставини, що визначають конкретні переговори. До того ж, ефективність результатів переговорного процесу залежить, в першу чергу від високої професійності представників дипломатичного кола, які представляють країну на високому та найвищому рівнях.

Список використаних джерел:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.

1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (дата звернення: 01.12.2021).

2. Чичкало-Кондрацька І. Б., Новицька І. В. Конспект лекцій. Дипломатичний та діловий протокол. Полтава: НУПП, 2020. 70 с.

3. Zartman W. The Negotiation Process. Theories and Applications. URL: <https://www.beyondintractability.org/bksum/zartman-negotiation> (Last accessed: 01.12.2021).

4. New Realities in Foreign Affairs: Diplomacy in the 21st Century / Ed. V. Stanzel. Berlin, 2018. 69 p. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2018RP11_sze.pdf (Last accessed: 02.12.2021).

5. Fesenko V. There is no reason to expect a significant improvement in ukrainian-russian relations in the medium term. The Russia-Ukraine Conflict in The Context of Geopolitical Changes, 2017. pp. 92-94. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=1406fad9-206c-005d-7452-ac3d2982b8e5&groupId=252038 (Last accessed: 02.12.2021).

6. Фишер Р., Юри У., Паттон. Б. Переговоры без поражения. Гарвардский метод. URL: <https://tomorrowlawyer.org/wpcontent/uploads/2017/10/%D0%A0%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%A4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D1%8022%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D1%8B%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B>

(дата звернення: 03.12.2021).

7. Стоян Т. А. Діловий етикет: моральні цінності і культура поведінки бізнесмена : навч. посібник. К. : Центр навч. літератури, 2004. 232 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Андрієвський Тимур Григорович,

викладач кафедри міжнародних відносин,

міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

доктор філософії за спеціальністю «Політологія»,

andievskytimur@gmail.com

Зміщення акцентів з військових на невійськові методи під час ведення гібридної війни обумовлює необхідність переглянути підходи до усієї соціо-гуманітарної сфери. Веапонізація (тобто перетворення на зброю) усіх невійськових заходів агресором потребує постійного аналізу та пошуку адекватних симетричних та асиметричних відповідей.

Так, одним із напрямів реалізації державою-агресором (Російською Федерацією) загроз є постійні та скоординовані операції з дискредитації образу України, її вищого військово-політичного керівництва, інших органів влади тощо. Мета таких операцій – посягти у наших західних союзників та партнерів сумніви щодо договороспроможності України, підірвати довіру до української сторони та підтвердити постійно повторювану російською пропагандою тезу, що Україна є т.зв. “failed state” – неспроможною державою.

Спроби дискредитувати образ України на міжнародній арені реалізуються російською стороною постійно і адаптуються під конкретні життєві та політичні обставини. Так, ще задовго до початку безпосередньої агресії, пропагандистський штамп «Україна краде

російський газ» був направлений саме на підрив позитивного образу України [8; 3]. Дослідження, проведене дослідниками Принстонського університету Д. Мартіном та Дж. Шапіро виявило 53 скоординовані інформаційні операції зовнішнього впливу проти 24 країн світу з 2013 по 2018 рр. Перша встановлена дослідниками комплексна операція почалася в 2013 році, «коли російські тролі почали кампанію по дискредитації України в польському інтернет-просторі», фактично, в якості підготовки до майбутньої агресії [1, с. 7].

З початком агресії спектр тем та напрямів, за допомогою яких здійснюється дискредитація розширився: від експлуатації національної тематики (таврування України «нацистською державою» та обвинувачення у антисемітизмі), до адаптації під реалії пандемії коронавірусу. Наприклад, повідомлення Головного управління розвідки Міністерства оборони України (ГУР МО) звертало увагу на те, що у 2020 році основний акцент російських операцій з дискредитації України доповнюється новою тематикою, де «окремим напрямом є критика керівництва України, органів влади щодо вирішення нагальних соціальних та економічних проблем, у т. ч. пов'язаних з епідемією COVID-19» [6].

Відповідно, з метою протидії спробам дискредитувати образ України існують різні стратегії за різними напрямками – від дипломатичних до соціо-культурних. Зокрема, в проєкті Стратегії інформаційної безпеки України, затвердженої РНБО України 15 жовтня 2021 року, яка очікує на введення в дію Указом Президента України, містяться певні стратегічні цілі, які покликані не допустити підрив іміджу України, забезпечити міжнародну підтримку та покращити імідж як надійного і передбачуваного партнера шляхом реалізації таких заходів:

«розроблення та поширення позитивних наративів та інформаційних кампаній за кордоном, які сприятимуть підвищенню рівня впізнаваності та кращому розумінню України серед іноземних аудиторій, а також утверджували імідж України як демократичної європейської країни, яка рухається до повноправного членства в ЄС та НАТО, є невід'ємною частиною європейського політичного, економічного, культурного, освітнього та інформаційного простору, бере участь у розв'язанні глобальних проблем і ділиться досвідом у

сферах, що є актуальними для міжнародної спільноти» [7, с. 13].

Дійсно, за останні 7 років публічна дипломатія України показує свій високий рівень професіоналізму, а масштабність діяльності організацій громадянського суспільства, які поширюють правду про агресивні дії РФ проти України, розвінчують пропаганду та борються з дезінформацією, дозволяють Україні продовжувати отримувати підтримку світового співтовариства та розраховувати на продовження санкційного режиму проти РФ. Тим не менш, реалізація запланованих заходів, вказаних у Стратегії, неможлива без культурної дипломатії, особливо в умовах глобалізації та зростаючого попиту на контент.

Протягом останніх років в Україні вдалося розбудувати розгалужену мережу інституцій, яка покликана просувати інтереси України на рівні культурної дипломатії. Зокрема, ключовою профільною інституцією у відповідній сфері є Український інститут, який входить до сфери управління МЗС України. Певні функції у розрізі культурної дипломатії виконують і інші державні установи, що підпорядковуються Міністерству культури та інформаційної політики, наприклад, Український культурний фонд чи Український інститут книги.

Не зважаючи на те, що карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19 у 2020 році, спричинили суттєву шкоду сфері культурних та креативних індустрій, стагнації не відбулося. Можна виділити низку знакових проєктів, які можуть суттєво підсилити спроможність донесення проукраїнських наративів крізь культуру. Цього року Український інститут спільно з Міністерством закордонних справ України ініціював міжнародний проєкт «Крим, 5-та ранку» в межах діяльності Кримської платформи. Реалізатором проєкту виступили МТК Дольмен, а кошти на реалізацію було надано Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Як вказують організатори: ««Крим, 5-та ранку» міжнародний проєкт, присвячений політв'язням. Він має на меті привернути увагу українського і міжнародного суспільства до порушення прав людини на тимчасово окупованому Кримському півострові. З 2014 року громадянські активісти і зокрема представники корінного народу Криму – кримські татари зазнають переслідувань окупаційного російського режиму. Ми знаємо про ці події, але у нас мало інформації про самих в'язнів, про

перебіг переслідувань, про їхні сім'ї і взагалі життя в тимчасово окупованому Криму. Відсутність цієї інформації не дає нам можливості по-справжньому співчувати і перейматися їх долею, діяти на користь їхніх інтересів, захисту і звільнення» [5].

Минулого року Міністерством закордонних справ України у співпраці з Українським інститутом, Міжнародним благодійним фондом «Ізоляція» та журналістом, письменником і колишнім політв'язнем Станіславом Асеевим було реалізовано проєкт «ІЗОЛЯЦІЯ: must speak». Це комплексний проєкт, який об'єднує політичну й інформаційну кампанію з мистецькою складовою. Проєкт націлений розповсюдити інформацію про незаконну в'язницю (концтабір), створену окупаційною владою Російської Федерації на території однойменного культурного центру після захоплення Донецька 2014 року [4].

Серед прикладів приватних ініціатив і державно-приватного партнерства можна вказати нову сучасну українську оперу «Вишиваний. Король України», присвячену постаті австрійського ерцгерцога Вільгельма Габсбурга, відомого як Василь Вишиваний. Проєкт профінансовано коштом харківського мецената – почесного консула Республіки Австрії в Харкові, метою проєкту є показати значущість вибору національної ідентичності, відданості ідеалам, а також підкреслити цивілізаційну приналежність України до Європи. Прем'єра відбулася в Харкові на базі ХНАТОБ ім. М. В. Лисенка, і планується, що ця опера буде поставлена і на австрійських сценах [2].

Зазначені приклади – це показник спроможності української культурної дипломатії. Тим не менш, наведені приклади ініціатив мають, на жаль, дуже обмежену цільову аудиторію – умовну еліту ти/чи творчу інтелігенцію, активних громадян тощо. Дійсно, саме ці категорії мають більший вплив на політичні рішення чи владно-розпорядчі дії, ніж пересічні громадяни, але в умовах протистояння з Російською Федерацією, українська культурна дипломатія повинна виходити на більш масовий рівень.

Так, нами позитивно сприймається тенденція зростання гастролей українських музикантів закордоном. Наприклад, гурт ДахаБраха матиме своє турне Сполученими Штатами у 2022 році, і вже зараз квитки на концерт у Нью-Йорку розкуплені. Так само, масштабний тур

містами США заплановано і у Дмитра Монатіка.

Відповідно, засобами масової культури проводити промоцію України закордоном ефективніше. Так, інтерес до України і її проблем значно зріс після прем'єри серіалу «Чорнобиль» від НВО або фільму «Ціна правди». Тому, повертаючись до проекту про російський концтабір «Ізоляція», саме фільм чи серіал від одного зі світових стрімінгових сервісів потенційно матиме більший ефект, ніж інформаційно-роз'яснювальна робота.

Втім, на жаль, фінансування проектної діяльності Українського інституту залишається низьким, існує необхідність покращення законодавства для поліпшення умов для зйомки західними студіями фільмів чи серіалів в Україні, має бути прогрес взаємовідносин зі стрімінговими сервісами, відкриття їх представництв в Україні тощо. Але ці умови вдасться виконати за умови постійного розвитку сектору культурних та креативних індустрій в самій Україні. Дорослішання культури і культурного продукту, його конкурентоспроможність – одна із заповук протидії гібридній агресії.

Список використаних джерел:

1. Martin D., Shapiro J. Trends in Online Foreign Influence Efforts. *Princeton*, 2019. URL: https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/jns/files/trends_in_foreign_influence_efforts_2019jul08_0.pdf (Last accessed: 09.12.2021).
2. Вишиваний. Король України. URL: <https://vyshyvaniy.com.ua/> (дата звернення: 09.12.2021).
3. Газпром: Украина ворует российский газ. *РБК*. 02.01.2009. URL: <https://www.rbc.ru/economics/02/01/2009/5703d13a9a79473dc814b8c4> (дата звернення: 09.12.2021).
4. Ізоляція: must speak. *Фонд ІЗОЛЯЦІЯ*. URL: <https://izolyatsia.org/ua/project/izolyatsia-must-speak> (дата звернення: 09.12.2021).
5. Крим 5-та ранку. URL: <https://5am.crimea.ua/ua/about/> (дата звернення: 09.12.2021).
6. Повідомлення щодо спеціальної російської інформаційної кампанії. ГУР МО. 25.11.2020. URL: <https://gur.gov.ua/content/shchodo->

spetsialnoi-rosiiskoi-informatsiinoi-kampanii.html

(дата звернення:

09.12.2021).

7. Проект Стратегії інформаційної безпеки України. *Кабінет Міністрів України.*

URL:

<http://materialy.kmu.gov.ua/d08bb830/docs/cd2d9166/Dodatok.pdf>

(дата звернення: 09.12.2021).

8. Україна краде російський газ. *Wikipedia.*

URL:

<https://cutt.ly/jYExLYN> (дата звернення: 09.12.2021).

НАЦІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАГРОЗАМ В США, ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА НІМЕЧЧИНІ

Баб'як Петро Ігорович,

здобувач 2-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, babyak_peter@yahoo.co.uk

Новікова Людмила Вікторівна,

завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент, lvnov@ukr.net

Після настання інформаційної революції та на фоні невинного розвитку інформаційних технологій інформація займає дедалі важливішу позицію у всіх аспектах людського життя. Роль інформації зростає зокрема і в сфері зовнішньої політики окремих держав вводячи важливі умови для функціонування держави у інформаційному полі. В сучасних умовах глобалізації та цифровізації змінюється підхід держав до забезпечення своєї зовнішньої політики, зокрема виникає необхідність у інформаційному забезпечення зовнішньополітичної

діяльності держав. В умовах восьмирічного інформаційного протистояння для нас є особливо актуальним питання дослідження досвіду та національних підходів провідних держав світу таких як США, Велика Британія та Німеччина, що є міжнародними партнерами України та беруть безпосередню участь у підтримці нашої держави у цей складний час.

За визначенням британського науковця Дж. Айкенберрі інформаційне забезпечення зовнішньополітичної діяльності являє собою використання усіх можливих каналів комунікації, доступних державі та суспільству, для реалізації зовнішньополітичної стратегії держави та досягнення основних зовнішньополітичних завдань. Серед цілей інформаційного забезпечення зовнішньополітичної діяльності держав визначають як проактивне донесення актуальної інформації про державу та її позицію стосовно того чи іншого процесу чи явища в сфері міжнародних відносин, так і протидію інформаційним загрозам, таким як дезінформація та пропаганда направлені на завдання шкоди іміджу держави у міжнародному середовищі.

Ключовим органом відповідальним за протидію інформаційним загрозам та зокрема пропаганді і дезінформації в США є Центр Глобальної Взаємодії (ЦГВ), що працює в структурі Державного департаменту США, будучи структурною одиницею підсекретаріату з публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю. Центр глобальної взаємодії, що був заснований для боротьби з іноземною дезінформацією та пропагандою працює для викриття та протидії загрозам з боку ворожих суб'єктів, які використовують ці інформаційні методи впливу. Прикладом роботи ЦГВ є звіт опублікований у 2020 році, в якому детально аналізуються методи дезінформаційних дій, що застосовуються Російською Федерацією – державою, що «продовжує представляти одну з основних загроз». Таке викриття необхідне для того, щоб члени світового співтовариства – уряди держав, організації громадянського суспільства могли в подальшому проводити самостійний аналіз і збільшити колективну стійкість до дезінформації та пропаганди [4 с. 2]. У відповідності до даного документу зусилля ЦГВ зосереджені саме на інформаційних зусиллях Російської Федерації, як джерела «екосистеми дезінформації і пропаганди» – системи, що базується на понятті «інформаційне протиборство». Таким чином

відповідні органи відповідальні за протидію дезінформації та пропаганді займаються проактивним просуванням меседжів, сприятливих для внутрішньої та зовнішньої політики держави, а також інвестують ресурси в навчання представників держав партнерів критичному мисленню та медіаграмотності, для збільшення їх здатності самостійно виявляти пропаганду та дезінформацію.

Особливістю національного підходу до протидії інформаційним загрозам у Великій Британії є робота на випередження методами публічної дипломатії через розгалужену систему дипломатичних зв'язків та з активним залученням соціальних мереж і цифрової дипломатії, що набуває все більшого поширення. Цифрова стратегія Великої Британії прийнята у 2013 році передбачала активне використання нових інформаційних ресурсів у зовнішньополітичній діяльності. Національна стратегія кібербезпеки прийнята у 2016 році визначає основні джерела інформаційних загроз вказуючи на організовані злочинні групи з російськомовних країн, що діють з метою наживи [2 с. 12]. Велике значення надається загрозам, що спонсоруються державами, та в рамках яких відбуваються атаки на Британську цифрову інфраструктуру та шпіонаж. Для попередження подібних загроз у майбутньому стратегією передбачається міжнародна діяльність направлена на підсилення здатності боротися з кіберзагрозами серед партнерів Великої Британії. В цьому плані Велика Британія діє аналогічним до Сполучених Штатів чином спонсорує програми із збільшення медіаграмотності серед населення держав, що є партнерами Сполученого королівства, зокрема і України. Також, Велика Британія ініціювала створення спільного механізму протидії Російській та Китайській інформаційним спецопераціям, що має бути створена та функціонувати в рамках Групи Семи, та давати змогу усім членам G7 «бачити пропаганду та брехню» та для того щоб «спільно давати спростування і відверто повідомляти про правду» [1].

Щодо Німеччини, ситуація має свою специфіку. У відповідності до заяв Європейського зовнішньополітичного відомства, Німеччина визначається як ціль номер один для дезінформаційних нападів з боку медіа джерел, що пов'язані з Російською Федерацією. Проте, як і її партнери, Німеччина не вдається до санкцій проти засобів масової інформації у відповідь на інформаційні загрози направлені на неї. Уряд

Німеччини акцентує увагу на розвитку незалежних медіа, спростуваннях неправдивої інформації та провадить політику збільшення відповідальності за розповсюдження неправдивої інформації. Для організації протидії інформаційним загрозам у формі пропаганди та дезінформації в ЄС було створено спеціальний орган, що діє в структурі Європейської дипломатичної служби та має назву Робоча група з східних стратегічних комунікацій [3]. Даний орган моніторить та перевіряє публікації, що розповсюджуються в інформаційному просторі Європейського союзу для виявлення неправдивої або маніпулятивної інформації та звітує про неї. Таким чином функція протидії інформаційним загрозам виконується спеціальною структурою Дипломатичного відомства ЄС замість Німеччини.

Спільною рисою США, Великої Британії та Німеччини є відданість принципу свободи слова, що обмежує можливості даних країн у протидії інформаційним загрозам, оскільки вони вкрай неохоче вдаються до санкцій чи блокування медійних джерел. При цьому, США частіше за інших нехтує таким обмеженням у випадку прямого втручання у внутрішні справи держави, а Велика Британія покладається на власний механізм контролю за якістю журналістики, що представлений державним регулятором, який застосовує штрафні санкції до медіа компаній, що не відповідають визначеним стандартам в своїй діяльності. Як Німеччина, так і США і Велика Британія вибудовують системи стратегічних комунікацій у міжнародному середовищі та визначають Російську Федерацію головним джерелом інформаційних загроз, а саме пропаганди і дезінформації. Навчання своїх партнерів способом виявлення та протидії пропаганді та дезінформації займає важливе місце серед підходів США та Великої Британії до протидії інформаційним загрозам. Як правило, жодна з згаданих держав не удається до спростування, натомість віддаючи перевагу методам публічної та цифрової дипломатії у просуванні своїх наративів у інформаційному полі. Важливим елементом протидії інформаційним загрозам у Великій Британії є всебічна підтримка безпеки працівників медіа, що сприяє розвитку незалежної журналістики та створює прошарок лояльних до держави ЗМІ. Суттєвою національною особливістю Німеччини у протидії пропаганді та дезінформації є делегування цієї функції відповідній Робочій групі з

східних стратегічних комунікацій, що функціонує в структурі Дипломатичного відомства ЄС.

Список використаних джерел:

1. G7 to consider mechanism to counter Russian «propaganda», UK's Raab says. URL: <https://www.reuters.com/world/uk/g7-look-rapid-response-mechanism-counter-russian-propaganda-uks-raab-says-2021-05-02/> (Last accessed: 21.10.2021).
2. National Cyber Security Strategy 2016. HM Government. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/567242/national_cyber_security_strategy_2016.pdf (Last accessed: 21.10.2021).
3. Questions and Answers about the East StratCom Task Force. URL: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/2116/-questions-and-answers-about-the-east-stratcom-task-force_en (Last accessed: 21.10.2021).
4. Основные элементы экосистемы российской дезинформации и пропаганды: Специальный доклад Центра глобального взаимодействия. Август 2020 г. URL: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/01/LS-2020-0111499-PILLARS-OF-RUSSIA-DISINFORMATION-RUS.pdf> (дата звернення: 21.10.2021).

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАГРОЗА МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ У ХХІ СТОЛІТТІ

Баландіна Олександра Євгеніївна,
здобувачка 2-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
sashabalandina2003@gmail.com
Застава Ірина Валентинівна,
доцент кафедри міжнародних відносин,

міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат політичних наук, доцент,
i.v.zastava@karazin.ua

Сучасні умови становлення інформаційного суспільства, розвитку і панування інформаційних технологій призвели до появи загроз, насамперед пов'язаних із можливістю використання інформаційно-комунікаційних технологій у цілях, несумісних з завданнями підтримки міжнародного миру та безпеки, дотримання принципів відмови від застосування сили, невтручання у внутрішні справи держав тощо. Таку загрозу представляють інформаційні війни, що в епоху глобалізації стали ефективним засобом досягнення переваги в різних сферах життя сучасного суспільства: політичній, економічній, науково-технічній, військовій, соціальній, духовній.

Сам термін «інформаційна війна» з'явився в середині 1970-х років, його автор – вчений-фізик Т. Рон, який не лише першим зрозумів, а й науково обґрунтував, що саме інформація є найслабшою ланкою будь-якої армії.

Основне завдання інформаційної війни між державами – здійснення безпосереднього негативного руйнівного впливу на політичну могутність держави шляхом послаблення її реальних і потенційних можливостей щодо забезпечення власної безпеки, створення труднощів у внутрішньому розвитку й проведенні активної зовнішньої діяльності.

Сучасна інформаційна війна може вестися постійно, анонімно та непомітно, у будь-якій точці інформаційного простору, включаючи територію противника. Протиборство в інформаційному просторі ведуть держави, переслідуючи політичні цілі, залучаючи одночасно інформаційно-психологічний та інформаційно-технологічний чинники. Варто звернути увагу на те, що сьогодні протиборство здійснюють і недержавні актори. Терористичні угруповання використовують інтернет-ресурси насамперед для інформаційно-психологічного впливу на глобальну аудиторію з метою її залякування [5, С. 169–170].

Важливо зазначити, що експерти збройних сил США вважають, що інформаційна війна може проводитися в усіх сферах суспільного життя

– в економіці, політиці, у військовій справі, у соціальних відносинах, у сфері духовного життя і особливо в ідеології [2, с. 239]. А для досягнення своєї мети протиборчі сторони готові використовувати будь-які засоби, що здатні вплинути на інтелектуальний та інформаційний ресурс протилежної сторони, маніпулювати знаннями та даними, наприклад: фабрикація фактів, створення образу нещадного та несправедливого ворога, звеличення образу власного народу, інформаційне сміття, приховування суттєвої інформації, інформаційні табу та інші.

На думку спеціалістів, результатом інформаційної війни має стати зміна розстановки сил у суспільстві, зниження готовності населення країни-противника активно чинити опір ворогові. Щодо стану суспільства, який відповідає поразці в інформаційній війні, то фахівці вважають, що поразка в ній характеризується низкою ознак, властивих поразці у звичайній війні, а саме: загибель та еміграція частини населення, руйнація промисловості та виплата контрибуцій, втрата частини території, встановлення політичної залежності від переможця; повний розпуск, багаторазове скорочення армії чи заборона на власну армію, вивіз із країни найбільш перспективних та наукомістких технологій [3, с. 18].

Зазначимо, що протидія інформаційним війнам має бути невід’ємною складовою діяльності державних органів влади та управління не лише через виконання ними функцій держави щодо забезпечення інформаційної безпеки, а й тому, що саме вони через свої функції та повноваження, є найбажанішим об’єктом маніпуляцій. Аби протидіяти деструктивному впливу інформаційних війн, діяльність держави в інформаційному просторі має здійснюватися за такими напрямками, як: превентивні заходи, які потрібні для недопущення розгортання відповідних загроз або для запобігання появі подальших ризиків на початковому етапі; оперативні методи, які використовуються у відповідь на інформаційні атаки супротивника [4, с. 245].

До превентивних заходів варто віднести:

- удосконалення нормативно-правового регулювання, оскільки зростання значущості інформаційної безпеки явно випереджає розвиток відповідної сфери права, чим вміло користуються і політики, і

злочинці, тому постає необхідність складення ефективної нормативно-правової бази, яка б підтримувала інформаційну безпеку держав;

- інтеграція з міжнародними системами безпеки інформації, бо глобалізація потребує розвиток міжнародних комунікацій та їх узгодженості у забезпеченні безпеки передачі інформації;

- своєчасне реагування правоохоронних органів та спеціальних служб на ознаки проведення спеціальних інформаційних операцій, що сприяють дестабілізації ситуації у державі [1, С. 73–74].

Щодо оперативних заходів, то вони повинні здійснюватися тільки за умови виявлення достовірної інформації щодо структур, груп або осіб, що є руйнівними силами та оцінки ступеня загрози. Важливо звернути увагу на те, що механізми протидії інформаційним загрозам можуть видозмінюватися, тому що конкретний механізм створюється відразу зі з'ясуванням наявності певної загрози й формулюванням стратегічної мети щодо її нейтралізації.

Таким чином, інформаційна війна – це складне та багатогранне явище, яке представляє найбільш масштабну та системну форму протиборства в глобальному інформаційному просторі. Руйнівна міць інформаційно-психологічного впливу в сучасних умовах настільки велика, що ставить під сумнів не лише незалежність переможеної держави, а й сам факт існування її народів як національної спільноти, тому сьогодні як ніколи постає питання вироблення методів протидії інформаційним війнам.

Список використаних джерел:

1. Ковалев А. А. Информационные войны в современную эпоху. Тамбов: Грамота, 2016. № 7. Ч. 2. С. 71–74. URL: https://www.gramota.net/articles/issn_1997-292X_2016_7-2_17.pdf (дата звернення: 22.11.2021).

2. Макаренко С.И. Информационное противоборство и радиоэлектронная борьба в сетевых войнах начала XXI века: монография. Санкт-Петербург: Научное издание, 2017. С. 239–242. URL: <https://sccs.intelgr.com/editors/Makarenko/Makarenko-InfPro.pdf> (дата звернення: 22.11.2021).

3. Попова С. В., Федоринов С. В. Цели и последствия информационной войны. *Воздушно-космические силы. Теория и*

практика. 2018. №6. С. 18–19. URL: http://xn----7sbajajhyox3duj.xn--p1ai/images/data/zhurnal_vks/6-2018/15_21.pdf (дата звернення: 22.11.2021).

4. Ткачук Т. Ю. Механізми протидії інформаційним загрозам зовнішніх джерел. *Вісник НТУУ КПІ. Політологія. Соціологія. Право*. 2017. 1/2 № (33/34). С. 242–246. URL: <http://visnyk-prsp.kpi.ua/article/view/152701/151787> (дата звернення: 22.11.2021).

5. Штофер Л. Л. Информационная война как радикальная форма политической борьбы. *Гуманитарий Юга России*. 2018. Том 7. № 4. С. 158–174. DOI: <https://doi.org/10.23683/2227-8656.2018.4.13> (дата звернення: 22.11.2021).

УКРАЇНА В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ (СВІТ-СИСТЕМНА ТЕОРІЯ)

Баталов Олексій Анатолійович,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат філософських наук,
alex.bat.kharkov@gmail.com

Світ-системна теорія, представлена такими відомими науковцями, як А. Франк, Ф. Бродель, І. Валлерстайн, Дж. Аррігі, С. Амін, Г. Дерлуг'ян, дозволяє виокремлювати тенденції розвитку міжнародних відносин та аналізувати місце і роль в сучасному світі тієї або іншої країни. Тому для аналізу України в міжнародних відносинах доречним є використання саме цієї теорії.

Згідно теоретичних положень, сучасна світ-економіка (та частина світової економіки, що використовує ринкові, капіталістичні механізми перерозподілу ресурсів) складається з центру та периферії. Центр світ-економіки – це розвинуті та заможні країни, що перерозподіляють світовий капітал на власну користь (такі країни, як США, Японія, Англія, Німеччина та інші). Периферія – це нерозвинуті країни (або країни, що розвиваються), що поставляють на світові ринки переважно сировину і

товари з низькою доданою вартістю (такі країни, як Бангладеш, Конго, Болівія, Філіппіни та інші). Ці країни також характеризуються суттєвими показниками відтоку капіталу.

Деякі дослідники (зокрема, І. Валлерстайн) виокремлюють також напівпериферію, до якої належать такі країни, що мали економічні показники периферії, але змогли зацікавити центр унікальними (перш за все безпековими) послугами. Під час холодної війни напівпериферією були, наприклад, Південна Корея та Ізраїль (і це дозволило їм згодом потрапити до центру світ-економіки), Туреччина, Єгипет, Чилі. Фактичний статус «форпосту» центру дозволив цим країнам отримати інвестиції, пільговий доступ на ринки збуту країн «золотого мільярду» і різноманітну підтримку (перш за все воєнну та інфраструктурну).

Для визначення місця і ролі України в міжнародних відносинах згідно світ-системній теорії (центр, периферія або напівпериферія) пропонуємо скористатись декількома показниками.

По-перше, це такий показник економічного розвитку, як рівень ВВП (ПКС) на душу населення. За даними МВФ Україна у 2020 р. за цим показником займала 90 позицію (поряд зі Шрі-Ланкою та Барбадосом), за даними Всесвітнього банку – 94 позицію (поряд з Парагваєм та Іраном) [3]. Звісно, це не рівень країн центру, однак певна позитивна тенденція є – останніми роками рівень ВВ на душу населення зріс (у 2018 р. це було, за даними МВФ, 112 місце, за даними Всесвітнього банку – 113 місце).

Другий показник – це приплив або відтік капіталу з країни (приплив характеризує центр, відтік – периферію). За даними неурядової організації «Tax Justice Network», Україна посідає дев'яте місце серед країн-лідерів по відтоку капіталу. Щороку з економіки України виводиться приблизно 8 млрд. дол. США, а за 21 рік з нашої країни було виведено принаймні 167 млрд. дол. США [5]. Фактично це ті кошти, що могли б піти на модернізацію економіки і подальше проривне зростання до показників центру світ-економіки.

Третій показник – це результати зовнішньої торгівлі товарами та послугами. Як видно з даних Державної служби статистики, Україна експортує переважно товари з низькою доданою вартістю, а імпортує – високотехнологічні наукомісткі товари [1]. На експорт йде переважно

продукція сільського господарства (зерно, олія і т.д.) та чорної металургії (наприклад, металопрокат). Так, у 2020 р. продукти рослинного походження склали 24,2% від усього українського експорту (у 2019 р. – 25,8%, у 2018 р. – 20,9%), а жири та олії тваринного / рослинного походження – 11,7% (у 2019 р. – 9,5%, у 2018 р. – так само 9,5%). Недорогоцінні метали та вироби з них у 2020 р. склали 18,5% (у 2019 р. – 20,5%, у 2018 р. – 24,6%). Важливу складову українського імпорту становлять мінеральні продукти (нафта, газ і т.д.): у 2020 р. – 15,5% від усього імпорту, у 2019 р. – 21,4%, у 2018 р. – 24,8%. Наступними після мінеральних продуктів пунктам українського імпорту є якраз ті самі високотехнологічні товари. У 2020 р. машини, обладнання та механізми, електротехнічне обладнання склали 21,3% від усього імпорту (у 2019 р. – 21,9%, у 2018 р. – 20,9%), засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби – 10,6% (у 2019 р. – 10,1%, у 2018 р. – 8%).

Україна експортує переважно послуги транзиту власною територією та програмні розробки (наприклад, ІТ-сфера на аутсорсингу). Так, у 2020 р. транспортні послуги склали 43,7% від усіх послуг на експорт (у 2019 р. – 59,3%, у 2018 р. – 49,1%). Однак необхідно підкреслити, що 49,1% від вищезазначених транспортних послуг склали послуги трубопровідного транспорту – тобто це плата від компаній РФ за прокачку територією України газу й нафти до країн ЄС. Зазначена стаття доходів наразі вже перебуває під загрозою, а після 2024 р., ймовірно, припинить своє існування. Цікавішим напрямком експорту послуг є ІТ-сфера (яка, проте, не «витягне» на собі всю українську економіку). Так, у 2020 р. послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги склали 26,1% від усіх послуг на експорт (у 2019 р. – 16%, у 2018 р. – 17,2%). Україна імпортує перш за все послуги доступу до інтелектуальної власності, туризму та допомоги у веденні бізнесу. Так, у 2020 р. ділові послуги склали 18,7% (у 2019 р. – 19,8%, у 2018 р. – 21,1%) від усіх послуг, послуги, пов'язані з подорожами – 13,4% (у 2019 р. – 19,7%, у 2018 р. – 16,9%), послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності – 10,1% (у 2019 р. – 8,3%, у 2018 р. – 8,1%).

Чи може Україна розбагатіти на таких експортно-імпортних операціях, отримавши ресурс для проривної модернізації? Відповідь –

ні. Згідно з даними Державної служби статистики України, українське сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами останніми роками є переважно негативним [1]. Так, у 2017 р. негативне сальдо торгівлі Україною товарами та послугами склало 2,5 млрд. дол. США, у 2018 р. – 5,8 млрд. дол. США, у 2019 р. – 3,7 млрд. дол. США, у 2020 р. – 255,5 млн. дол. США. Яким чином при негативному сальдо зовнішньої торгівлі українська економіка тримається «на плаву»? Судячи з усього, її рятують перш за все перекази з-за кордону трудових мігрантів (т.зв. «заробітчани»): у 2018 р. – 11 млрд. дол. США, у 2019 р. – 12,02 млрд. дол. США, у 2020 р. – 12,1 млрд. дол. США [2; 4]. Також допомагають кредити від міжнародних фінансових організацій, пряма допомога від ЄС та США і т.д.

Вищенаведені показники говорять про те, що Україна має всі ознаки країни периферії світ-економіки. Є ще варіант напівпериферії, але для цього Україні необхідно отримати принаймні фактичний (або й юридичний) статус особливого союзника США (як його свого часу отримали такі американські «форпости», як Південна Корея та Ізраїль). Незважаючи на певну готовність української еліти до такого варіанту, американське керівництво поки що перебуває у ваганнях. І саме тому наразі надважливе значення набирає ефективність української дипломатії.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України.
URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.12.2021).

2. Динаміка обсягів приватних грошових переказів в Україну (данні НБУ). URL: https://bank.gov.ua/files/ES/Perekaz_m.pdf?fbclid=IwAR350ai-WtCW6OJLlyjFBAAbANT9Vmzp8-s0KLezGxM5EgHb4idZiWLIP1o (дата звернення: 09.12.2021).

3. Список стран по ВВП (ППС) на душу населения.
URL: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD_%D0%BF%D0%BE_%D0%92%D0%92%D0%9F_\(%D0%9F%D0%9F%D0%A1\)_%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D1%83%D1%88%D1%83_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD_%D0%BF%D0%BE_%D0%92%D0%92%D0%9F_(%D0%9F%D0%9F%D0%A1)_%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D1%83%D1%88%D1%83_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F) (дата звернення 09.12.2021).

4. Обсяг переказів в межах України у 2019 році зріс майже на 40% (данні НБУ). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyag-perekaziv-v-mejah-ukrayini-u-2019-rotsi-zris-mayje-na-40> (дата звернення: 09.12.2021).

5. Щороку з економіки України виходить \$ 8 млрд. URL: https://ipress.ua/news/shchoroku_z_ekonomiky_ukrainy_vyhodyt_po_8_mlrld_5050.html (дата звернення: 09.12.2021).

ВИКЛИКИ ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ З РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Вінникова Наталія Анатоліївна,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор політичних наук, доцент,
vinnykova@karazin.ua

Штучний інтелект (ШІ) є найважливішою технологією двадцять першого століття, що комплексно впливає на кожну галузь економіки та кожен сегмент суспільства. Водночас недостатньо уваги приділяється впливу ШІ на міжнародні відносини. Дослідження використання ШІ в зовнішній політиці лише починають розвиватися. Хоча активність, яку демонструють держави та міжнародні організації щодо формування стратегій розвитку та впровадження технологій ШІ, а також обсяги інвестицій у цю сферу, свідчать про перетворення ШІ з фактора інноваційного розвитку на новий важіль геополітичного впливу.

Головне питання, що стоїть перед державами та міжнародними структурами – як віднайти баланс у регулюванні технологій штучного інтелекту. Занадто обмежувальні нормативно-правові заходи можуть придушити інновації та заблокувати потенційні вигоди від штучного інтелекту, вакуум в управлінні може спричинити регуляторну

невизначеність, що перешкоджає інвестиціям і шкодить міжнародній, національній та особистій безпеці.

Уряди розглядають штучний інтелект як визначальну характеристику дієздатності держав. Серед державних програм з розвитку ШІ, яких налічується вже понад 700 [9], більша частина припадає на сферу наукових досліджень, охорони здоров'я, бізнесу, кібербезпеки. Окремі країни, як-от Ізраїль та РФ зосереджують увагу на впровадженні ШІ у військову та оборонну галузі. Утім, лідерами у новій світовій гонці озброєнь за впровадження ШІ є США та Китай.

Широкий спектр державної підтримки, залучення інвестицій та інституціоналізація цього напряму забезпечують Сполученим Штатам топову позицію у міжнародному рейтингу з розвитку ШІ [1]. Набуття чинності 1 січня 2021 року закону США «Про національну ініціативу в галузі штучного інтелекту» передбачає скоординовану програму для всього федерального уряду з метою забезпечення постійного лідерства США в дослідженнях і розробках штучного інтелекту, використанні штучного інтелекту в державному та приватному секторах, а також підготовки робочої сили до інтеграції ШІ в усі сектори економіки та суспільства [6].

Створення Національного офісу ініціативи зі штучного інтелекту в рамках Управління науково-технічної політики Білого дому та фінансування, яке закладає федеральний уряд США у галузь ШІ свідчать про її пріоритетність. Витрати федеральних цивільних і оборонних контрактів на штучний інтелект і машинне навчання за прогнозами зростуть до 4,3 млрд доларів у 2023 фінансовому році [2]. У оборонному секторі витрати на розвиток штучного інтелекту оцінюються в 1,4 млрд доларів у 2020 році; 2 млрд доларів у 2021 році; 2,4 млрд доларів у 2022 році та 2,8 млрд доларів у 2023 році [2].

Інший претендент на світове лідерство в галузі технологій штучного інтелекту, Китай, концентрує ресурси на освіті для забезпечення не лише розуміння громадянами ШІ, а й відповідних навичок користування, виробництва та впровадження. Амбітний «План майбутнього покоління для штучного інтелекту» передбачає поступальне набуття Китаєм до 2030 року статусу світового центру інновацій у сфері штучного інтелекту [8, с. 6]. Уряд Китаю має на меті розвинути індустрію штучного інтелекту вартістю в 1 трлн юанів із

суміжними галузями на суму 10 трлн юанів [8, с. 6]. Крім того, уряд також співпрацює з національними технологічними компаніями для розвитку науково-дослідного та промислового лідерства в окремих галузях штучного інтелекту, а також будує технологічний парк вартістю 13,8 млрд юанів (2,1 млрд доларів США) для досліджень штучного інтелекту [5].

І хоча інші країни прагнуть також не відставати в розвитку ШІ, формування дуополії між США та Китаєм у цифровому вимірі світового ладу вбачається неминучим. Це зумовлює нові зовнішньополітичні виклики для Європейського Союзу в цілому, і окремо для держав-членів. Примітно, що саме ЄС став «спін-доктором» процесів формування міжнародної регуляторної основи для виробництва та впровадження ШІ. Особливістю «європейського підходу» є пріоритетність етико-правового забезпечення функціонування ШІ.

На рівні ЄС визнається проблема наростання конкуренції у сфері розвитку ШІ на глобальному рівні, зокрема з США та КНР, про що зазначено в Комюніке Європейської Комісії «Штучний Інтелект для Європи»: «Те, як ми підходимо до штучного інтелекту, визначатиме світ, у якому ми живемо. Серед жорсткої глобальної конкуренції потрібна міцна європейська структура» [3, с. 1]. У документі наголошується, що головною проблемою для конкурентоспроможності ЄС є впровадження технологій штучного інтелекту у всі галузі економіки [3, с. 4].

Наразі на рівні ЄС напрацьовано понад 60 програм і планів з питань розвитку ШІ [9]. Водночас кожна держава-член має власну стратегію виробництва та впровадження технологій ШІ [7]. 23 держави-члени ЄС входять до топ-50 зі 172 країн у міжнародному рейтингу з найкращою готовністю до впровадження ШІ [1]. Зокрема Фінляндія, Німеччина і Швеція посідають 3, 4 і 5 місця відповідно після США та Великої Британії [1].

Утім, експерти стримано оцінюють просування ЄС у розвитку ШІ, насамперед у контексті зовнішньої політики, вказуючи на наочний контраст у пріоритетах відповідних стратегій США та Європейського Союзу [4]. На відміну від Сполучених Штатів та інших потужних держав, що концентрують ресурси на сферах дослідження та оборони, Євросоюз підкреслює важливість штучного інтелекту в таких секторах,

як охорона здоров'я, транспорт та комунальні послуги. Головна проблема для ЄС – це відсутність чіткого бачення своєї ролі у міжнародній боротьбі за лідерство в цифровому світі. Дотримуючись у своїй політиці з розвитку штучного інтелекту традиційного підходу, заснованому на цінностях (англ. value-based approach) і мультилатералізмі, Європейський Союз може стати вразливим для геополітичних конкурентів, які роблять ставку на інновації та «техно-націоналізм», і ризикує бути поглинутим зовнішніми «хвилями» цифрової експансії.

Список використаних джерел:

1. AI Readiness Index 2020. Oxford Insights. URL: <https://www.oxfordinsights.com/government-ai-readiness-index-2020> (Last accessed: 15.11.2021)
2. Artificial Intelligence & Machine Learning: BGOV Market Profile. Bloomberg Government. 2021. URL: <https://about.bgov.com/reports/market-profile-artificial-intelligence-and-machine-learning/> (Last accessed: 15.11.2021)
3. Artificial Intelligence for Europe. Communication from the Commission. European Commission. Brussels. April 25, 2018.COM(2018) 237 final URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A237%3AFIN> (Last accessed: 15.11.2021)
4. Franke, U. Harnessing artificial intelligence. Policy Brief. European Council on Foreign Relations. June 25, 2019. URL: https://ecfr.eu/publication/harnessing_artificial_intelligence/ (Last accessed: 15.11.2021)
5. Kharpal A. China is building a giant \$2.1 billion research park dedicated to developing A.I. CNBC. January 3, 2018. URL: <https://www.cnbc.com/2018/01/03/china-is-building-a-giant-2-point-1-billion-ai-research-park.html> (Last accessed: 15.11.2021)
6. National AI Initiative Act of 2020. House of Representatives. William M. (MAC) Thornberry National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2021. Conference Report. H.R. 6395. December 3, 2020 URL: <https://www.congress.gov/116/crpt/hrpt617/CRPT-116hrpt617.pdf#page=1210> (Last accessed: 15.11.2021)

7. National Strategies on Artificial Intelligence. AI Watch. European Commission. Brussels. 2021. URL: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/ai-watch/national-strategies-artificial-intelligence_en (Last accessed: 15.11.2021)

8. Next Generation Artificial Intelligence Development Plan. State Council. The Foundation for Law and International Affairs. July 8, 2017. No. 35. URL: https://chinainnovationfunding.eu/dt_testimonials/state-councils-plan-for-the-development-of-new-generation-artificial-intelligence/ (Last accessed: 15.11.2021)

9. OECD.AI powered by EC/OECD, database of national AI policies. 2021. URL: <https://oecd.ai> (Last accessed: 15.11.2021)

УКРАЇНА НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ: ЦІЛІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гиряк Анжеліка Миколаївна,
здобувачка 4-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, anzhelagiryak@gmail.com

Метою тези є дослідження міжнародних факторів, які впливають на розвиток та формування іміджу України та визначення міжнародно-правових проблем. Предметом дослідження є імідж України, а об'єктом – утвердження іміджу держави на міжнародній арені та зовнішні фактори, що впливають на її розвиток.

У тезі розглядаються питання іміджу держави в контексті впровадження демократичних реформ в Україні. Доведено, що імідж держави на міжнародній арені є одним із головних чинників формування міжнародних відносин країни. Вказується на необхідність посилення інформаційного потенціалу держави та налагодження цілеспрямованої взаємодії із ЗМІ для коректного формування та надання інформації про країну. Обґрунтовано, що передумовою

позитивного сприйняття країни та успішного розвитку внутрішніх суспільних відносин є формування загальної ціннісної бази, прийнятної для переважної більшості населення, різних прошарків і соціальних груп та формування загальної ідеї нації. Таким чином, необхідно створити спеціальну структуру управління іміджем (наприклад, у складі Міністерства інформації України), до завдань якої входитимуть формування, координація та реалізація іміджевої політики країни.

Одним із головних завдань сучасної держави є сприяти формуванню її позитивного іміджу, оскільки це, у свою чергу, впливає на реалізацію політики захисту національних інтересів, досягнення цілей зовнішньої політики та створення атмосфери підтримки з боку світу. спільноти за її дії на міжнародній арені. [1, с. 266]

Перш ніж перейти до вивчення особливостей впливу міжнародно-правових факторів на формування іміджу України та його відображення на вибір зовнішньополітичної стратегії, необхідно розглянути сутність та складові, які формують імідж держави. Оскільки імідж є досить складною концептуальною категорією, то для його аналізу та визначення сутності важливо визначити структуру та чинники створення іміджу України.

Деякі вчені виділяють внутрішні, зовнішні та технологічні фактори формування іміджу. До внутрішніх чинників належать добробут населення, дотримання конституційних прав кожного громадянина, рівень корупції, рівень злочинності, частка тіньового сектору економіки, соціальний добробут. До зовнішніх факторів можна віднести зовнішню політику Росії. Україна, національні інтереси та пріоритети, членство в міжнародних організаціях, розвиток відносин зі стратегічними партнерами, підписання міжнародних договорів тощо.

Позитивне ставлення до держави ґрунтується на реальному стані речей, але імідж – це штучна конструкція, яка має символічне наповнення, а отже, потребує технологічного наповнення та постійного «підживлення». При цьому, як відомо, існує певна різниця між тим, як дійсно розвивається певна галузь у державі, чи впроваджуються інновації, і тим, як це сприймається зовнішнім світом [1].

Деякі експерти вважають, що сьогодні Україна має в очах міжнародної спільноти досить туманний імідж. Як наслідок, це призводить до втрати дивідендів не лише в політичному просторі, а й у

національній безпеці, економічному зростанні, демократичних реформах тощо. Нечіткість іміджу України у світі та інформаційний вакуум щодо її можливого потенціалу негативно впливають розвиток співпраці високорозвинутих країн з нашою державою [2, с. 265]. Однак після значного падіння у 2018 році (-2,9 бала) зараз репутація України демонструє повільне зростання (+0,6 пункту).

При цьому країна все ще посідає ті самі низькі позиції в рейтингу, що займала у 2019 році – 64 місце з 73. Окремо експерти відзначають розрив між балами оцінки, отриманими за привабливе середовище, і двома іншими – розвиненою економікою та ефективним управлінням – які вважаються драйверами репутації. Особливо низьким є рейтинг, отриманий для останнього.

Для створення позитивного іміджу України необхідно просувати інтереси держави на міжнародній арені в контексті формування глобального інформаційного простору та поглиблення процесів інформаційно-економічної інтеграції держав, які є невід’ємною частиною зовнішньої політики та національної безпеки України [2, с. 269].

Концепція популяризації України наголошує на необхідності визначення дієвого механізму інформування світової спільноти про поточні події, що відбуваються в Україні. Сьогодні у світовому інформаційному просторі майже немає об’єктивної та актуальної інформації про Україну. В результаті іноземці, зокрема українська діаспора, отримують неповну або викривлену інформацію про події, що відбуваються в Україні. Наслідком цього є створення негативного іміджу нашої держави, що відповідно впливає на політичну, економічну, туристичну, інвестиційну та інші сфери.

Оцінюючи, наскільки успішними були зусилля щодо покращення іміджу України, слід зазначити, що Україна значно покращила свої позиції у світовому рейтингу за простотою ведення бізнесу. Після того, як багато податкових операцій перейшли в Інтернет, наша країна піднялася на 9 пунктів у веденні бізнесу в порівнянні з 2016 роком і посіла 76 місце замість 85. Позиція України в рейтингу інновацій також непогана, оскільки ми піднялися на 6 позицій і посіли 50 місце замість 127 [2, с. 268].

Є ряд інших позитивних зрушень у напрямку зміцнення позицій України у світі. Але в той же час українці стали менш щасливими, якість їхнього життя знизилася, а ці показники негативно впливають на ставлення до держави та процес формування її позитивного іміджу.

Отже, для цього потрібні активні зусилля всього суспільства та влади, спрямовані на підвищення рівня життя, на основі якого формується імідж країни.

Підводячи підсумок, для покращення іміджу України та вибору правильного вектора в реалізації зовнішньої політики країни, перш за все, необхідно: [1]

- посилити політичну асоціацію та знайти компроміси у зміцненні політичної безпеки країни;

- сприяння міжнародній стабільності та безпеці на основі ефективної багатосторонності;

- посилення співпраці та міжнародного діалогу з питань міжнародної безпеки та антикризового управління;

- подолати корупцію в Україні;

- розвивати повагу до демократичних принципів, верховенства права та належного управління, прав людини та основних свобод, включаючи права осіб, які належать до етнічних меншин, недискримінацію осіб, які належать до меншин, та повагу до різноманітності, а також сприяти закріплення внутрішньополітичних реформ;

- посилити безпеку та обороноздатність країни;

Список використаних джерел :

1. Гілея: історичні науки, філософські науки, політичні науки. Вип. 124 (№9). С. 266–269.

2. Попова, Т. (2018). Наш імідж. Як Україну сприймають у світі. Як Україну сприймають у світі. НВ журнал [журнал НВ]. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/nash-imidzh-jak-ukrajinu-sprijmajutu-sviti-2459084.html> (дата звернення: 13.11.2021).

Науковий керівник: Харченко Ігор Михайлович, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник.

DIGITAL DIPLOMACY INSTRUMENTS

Olena Dotsenko,

Associate Professor

of the Department of International Relations,

International Information and Security,

V. N. Karazin Kharkiv National University,

PhD in Law Sciences,

olena.dotsenko@karazin.ua

Digital diplomacy, being a product of globalization and kind of a new public diplomacy, is considered as one of the main tendencies of diplomatic communication of the XXI century. Significant progress in the fields of information and communication technologies, Internet and social media, the diplomatic methods have fundamentally changed and increasingly moved away from traditional ones. The importance of digital diplomacy is based on using modern information and communication technologies, which at the same time are the basis for strengthening diplomatic relations.

In this relation, the purpose of this thesis is to characterize the instruments of digital diplomacy in modern international relations.

In the scientific work "Soft Power: the Means of Achieving Success in World Politics" J. Nye notes that the agenda of modern foreign policy has turned into a three-dimensional game of chess: 1) the first dimension is the classic military confrontation, where everything is decided by a strong army; 2) the second dimension is the interstate economic relations, where the achievement of the desired results in trade and financial areas depends on the outcome of agreements between key financial and economic actors, first of all, the USA, the EU and China; 3) the third dimension is the struggle for sympathy and affection. Success in the foreign policy arena is achieved only by those who can play simultaneously in all three dimensions [3, p. 136].

Today, the web-sites of foreign policy departments and diplomatic missions, such as embassies and consulates, as well as social networks, whose list is headed by Twitter and Facebook, are the main instruments of modern digital diplomacy.

This instruments have become the channels of diplomatic communication and have changed the practice of diplomacy itself, opening up wide opportunities for communication between politicians and citizens around the world. Most foreign affairs bodies of various states have a presence in popular social networks where information is collected, distributed and analyzed. These tools, especially Facebook and Twitter, provide diplomatic missions with direct access to citizens both inside and outside their state. Online messages often bypasses government and media filters, potentially allowing states to more effectively influence foreign audiences and achieve diplomatic goals [1].

It should be noted that the use of such instruments of digital diplomacy as social networks Twitter, Facebook, Snapchat, Instagram could expand the communications channels of governments and foreign policy departments. Thus, every politician or diplomat today has a page of at least one of the social networks and the old communication rules have lost their relevance due to the rapid pace of change brought by digital technologies, especially social networks. All these factors also change the expectations for leadership behaviour and communication. Diplomatic representatives should remain focused, because online popularity will be useless if it is not used to support its political goals [4].

Active use of digital diplomacy instruments causes the increase of participation of new actors of international relations, including non-governmental organizations, new opinion leaders, experts, bloggers, the population itself in international discussions and their influence on decision making process. For example, such non-governmental organizations as Greenpeace, Amnesty International, Human Rights Watch are actively presented in the Internet and users often approach them as the main source information [5]. So, the digital technologies provide the opportunity to communicate with the foreign community with minimal financial costs.

Also, it should be noted that digital diplomacy actualizes the issues of cybersecurity and fight against fakes. The improvement of “digital hygiene” in diplomatic relations, proper diplomatic staff training, development of

appropriate cybersecurity procedures and quick response to threats facilitates the increase of the level of cybersecurity at both national and international levels [2].

So, the instruments of digital diplomacy are innovative methods of conducting political discussions when the vector of communication “diplomat – diplomat” has been shifted to “diplomat – public community”. Instruments of digital diplomacy contribute to interstate dialogue with the participation of a wide audience with different interests. Meanwhile, the level of access to information and the degree of its openness is simultaneously increasing, while the level of its reliability may grow then fall and vice versa. Diplomatic information that spreads through social networks is able to avoid information filters and, therefore, may increase social tension in crisis situations or neutralize it. On the other hand, by means of web-sited and social networks it is possible to manipulate the public opinion, to spread media viruses, promoting so called “information infection”, or to guide the discussions to the target area. The one more negative tendency is the uneven development of information technologies among states that leads to that fact that some states become leaders in digital sphere while the others appear in the periphery and the coalition of leasing states would suppress diplomatic activity of the other group of states that are not so developed in information field.

References:

1. Goyal K., Shetty D., Kishore K. Case Study. Mediatisation and E-Diplomacy. The case of Mediatisation in the Ministry of External Affairs of India. Melbourne International Business and Social Science Research Conference, Melbourne, Australia, 2017. 7 p. URL: https://www.academia.edu/36359794/Case_Study_Mediatisation_and_E_Diplomacy_The_case_of_Mediatisation_in_the_Ministry_of_External_Affairs_of_India (Last Accessed: 09.12.2021).
2. Kurbalija J. 25 Points for Digital Diplomacy. *Huffpost* : web-site. URL: https://www.huffpost.com/entry/25-points-for-digital-diplomacy_b_581c78b_ae4b033_4571e099ec (Last Accessed: 09.12.2021).
3. Nye J. Soft Power. The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs, 2004. 191 p.
4. Pearson J. Diplomacy – one tweet at a time. 27 March 2017. URL:

<https://blogs.fco.gov.uk/jpearson/2017/03/27/diplomacy-one-tweet-at-a-time/> (Last Accessed: 09.12.2021).

5. Westcott N. Digital Diplomacy: The impact of the Internet on International Relations. Oxford Internet Institute, Research Report 16, July 2008. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1326476 (Last Accessed: 09.12.2021).

РОЛЬ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ВРЕГУЛЮВАННІ СИРІЙСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Жировий Сергій Олександрович

викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
zhirovoy.s.o@ukr.net

До початку 2010-х рр. Європейський союз і САР співпрацювали як в двосторонньому, так і в багатосторонньому форматі. Сирія була учасницею Євро-середземноморського партнерства, розвивала відносини з ЄС в рамках Європейської політики сусідства (ЄПС), була членом Союзу для Середземномор'я (СДС). Після початку громадянського конфлікту в САР ЄС заморозив проект угоди про асоціації, призупинив програми двостороннього співробітництва з сирійським урядом в рамках ЄПС; Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) припинив кредитні операції і надання технічної допомоги САР.

У липні 2011 р. прохання Дамаска було призупинено участь Сирії в СДС. Крім того, ЄС намагався вплинути на режим у Дамаску за допомогою точкових санкцій. Так, в розпал кризи вже 9 травня 2011 р ЄС ввів рестриктивні заходи в щодо Сирії з метою змусити керівництво країни припинити використання сили проти цивільного населення. Брюссель наклав заборону на поставки зброї в країну і заморозив її активи, а також, підтримавши США, ввів санкції проти президента Б. Асада і його найближчого оточення. Надалі ЄС посилював списку санкцій тиск на Дамаск.

Санкції, введені Радою ЄС щодо САР за останні дев'ять років, дуже широкі і включають заморожування активів і заборону на поїздки фізичних осіб, що входять в «чорний список», обмеження на експорт до Сирії обладнання, товарів і технологій, які можуть бути використані для проведення репресій, обмеження щодо нафтогазового сектора, заборона на надання допомоги сирійському уряду зі боку держав-членів та інституцій ЄС. Розширені в січні 2019 р. санкції ЄС щодо пов'язаних з урядом Б. Асада бізнесменів також призначені для боротьби з можливим неправомірним використанням урядом САР коштів на цілі відновлення країни. Крім санкцій, вже в перші місяці конфлікту представники ЄС засудили насильницькі дії Дамаска проти демонстрантів, закликавши керівництво САР задовольнити законні вимоги народу і почати політичні і соціально-економічні перетворення в країні [1].

Однак з серпня 2011 р. позиція ЄС і Заходу в цілому змінилася. Точкою біфуркації стало широкомасштабне застосування військової сили проти демонстрантів в Латакії, Хамі і Дейр-ез-Зорі 18 серпня. Брюссель вважає, що «сирійський режим повністю втратив свою легітимність, а Б. Асаду необхідно піти у відставку». В той ж день лідери США, Великобританії, Франції та Німеччини зажадали, щоб Б. Асад склав свої повноваження. З цього моменту гасло «Асад повинен піти» перетворився в мантру.

Офіційні особи Євросоюзу повторювали, що «режим» несе головну відповідальність за конфлікт, його дії розпалюють екстремізм і перешкоджають здійсненню політичного переходу. Разом з тим, як зазначає запрошений дослідник Європейського Центру Карнегі М. П'єріні, відразу ж був очевидний різкий контраст між «радикальною позицією ЄС ... і його скромним військовим і дипломатичним внеском» в сприяння реалізації такого сценарію.

Подальший розвиток подій в Сирії вивело на перший план РФ і США, а ЄС не робив ніяких рішучих дій, слідуючи переважно в кильватері американської політики. Виробленні узгодженого підходу заважало і те, що ключові держави ЄС – Німеччина, Франція і Великобританія – дотримувалися різної політики. Так, Німеччина влітку 2013 р відмовилася посилати в Сирію свої військові сили, але була відкрита до прийому сирійських біженців. Франція показала готовність брати участь

спільно з США в обмежених військових операціях. Британський парламент, не підтримавши уряд, відкинув

ідею про військову операцію в Сирії, а уряд Великобританії, в свою чергу, відмовилося підтримати Брюссель в питаннях врегулювання міграційного кризи і зосередилося на BREXIT.

У підсумку, окремі члени ЄС зробили військові зусилля в рамках широкої антитерористичної коаліції на чолі з США з метою боротьби проти ІГІЛ. Проте, хоча Євросоюз не відігравав вагому роль в конфлікті, війна в Сирії мала для нього серйозні наслідки, зігравши роль у розвитку міграційного кризи і змусивши зробити кроки, спрямовані на пом'якшення гуманітарних наслідків війни. Сирійський конфлікт привів до цієї гуманітарної катастрофи, яка триває і донині. Більш 11,7 млн сирійців всередині країни потребують гуманітарної допомоги, з них 6,2 млн – внутрішньо переміщені особи, і майже 3 млн проживають у важкодоступних і обложених районах в провінції Ідліб. Євросоюз і окремі держави-члени стали найбільшими донорами гуманітарної допомоги для сирійців на територіях, не підконтрольних уряду Б. Асада, а також в суміжних країнах Близького Сходу, які взяли в загальній складності понад 5,6 млн сирійських біженців [1].

За роки війни ЄС і країнами-членами було мобілізовано майже 17 млрд євро на гуманітарну допомогу, стабілізацію обстановки і підтримку сирійців всередині САР і в сусідніх країнах, таких як Ліван, Йорданія, Ірак, Туреччина і Єгипет. Крім того, ЄС виступав в якості співголови – поряд з ООН – серії донорських конференцій по Сирії в Лондоні в 2016 р. і Брюсселі «Підтримка майбутнього Сирії і регіону» в 2017-2019 рр. Ці конференції були націлені на надання «підтримки сирійського народу і подальшу мобілізацію зусиль міжнародної спільноти щодо досягнення довгострокового політичного врегулювання сирійського кризи відповідно до резолюції № 2254 РБ ООН» Основними одержувачами мобілізованих на конференціях коштів є сусідні з САР країни.

Кошти спрямовуються в наступні сектори: освіта, економічне відновлення і інфраструктура, охорона здоров'я, забезпечення продовольством. Напередодні кожної наступної конференції публікувалися звіти які демонстрували, що донори, перш за все ЄС і держави-члени, перевиконували свої зобов'язання. Проте, за оцінкою

УВКБ ООН, незважаючи на надання значної допомоги з метою задоволення основних потреб біженців, їх становище в сусідніх державах залишається вразливим. Багато хто живе за межею бідності, особливо в Лівані і Йорданії, що, перш за все, пов'язано з тим, що економічний і людський потенціал біженців не може бути розкритий без підвищення їх правового статусу. Не маючи реальної свободи пересування і можливості отримати роботу, біженці залишаються залежними від допомоги ззовні. Що стосується колосального припливу біженців, то в розпал міграційної кризи ЄС прийняв ряд заходів для його врегулювання. По-перше, був закритий балканський міграційний маршрут, посилено охорону зовнішніх кордонів Євросоюзу, а також 18 березня 2016 р укладений «Пакт з питань біженців» між ЄС і Туреччиною, згідно з яким Анкара повинна була прийняти біженців в обмін на фінансову компенсацію, безвізовий режим і прискорення політичного процесу щодо вступу країни в Євросоюз.

Однак реалізація міграційної угоди турецькою стороною продовжує викликати розбіжності як між Єврокомісією, позитивно оцінює співробітництво Брюсселя та Анкари з питання про сирійських біженців, і Європарламентом, депутати якого критично висловлюються щодо реалізації «турецької угоди», так і між країнами-членами. По-друге, були засновані цільові фонди, призначені для допомоги біженцям, які знаходяться за межами території Євросоюзу. У листопаді 2015 року на тлі активізації переговорів між ЄС і Туреччиною про співпрацю з протидії міграційному кризі був створений Фонд для біженців в Туреччині. Євросоюз зобов'язався виділити Анкарі в цілому 6 млрд євро на надання гуманітарної допомоги, допомоги в сфері освіти, охорони здоров'я. За даними на липень 2019 р. ЄС взяв на себе зобов'язань на 5,6 млрд дол. [2].

І безпосередньо виділив 3,45 млрд дол. На реалізацію 85 проектів в Туреччині, націлених на поліпшення становища сирійських біженців і приймають їх громад. Крім того, ще в грудні 2014 був заснований Фонд Мадад – Регіональний трастовий фонд ЄС з реагування на сирійську кризу – для надання негуманітарної допомоги сирійським біженцям і приймають їх громадам через єдиний гнучкий і оперативний механізм. При його створенні зазначалося, що після початку політичного врегулювання кризи Фонд може стати інструментом фінансування

відновлення економіки САР. Однак до сих пір через Фонд «Мадад» не було реалізовано жодного проекту в самій Сирії.

Ключовими одержувачами фінансової допомоги через Фонд є суміжні з САР держави Близького Сходу. До весни 2019 року через цільовий фонд ЄС було мобілізовано понад 1,7 млрд євро – набагато більше, ніж очікувалося. Таким чином, хоча ЄС не грав провідну роль у врегулюванні сирійського конфлікту, він надавав масштабну гуманітарну і негуманітарну допомогу в метю пом'якшення його наслідків, що зберігає своє значення і понині, незважаючи на зміну ситуації в Сирії.

Список використаних джерел:

1. Syria Crisis ECHO Factsheet. European Commission Humanitarian Aid and Civil Protection. Last updated May 2016. URL: https://ec.europa.eu/echo/files/aid/countries/factsheets/syria_en.pdf (Last accessed: 05.12.2021).

2. Fact Sheet: The European Union and Syria. European Union External Action. 2015. URL: http://www.eeas.europa.eu/statements/docs/2013/131018_01_en.pdf (Last accessed: 05.12.2021).

Науковий керівник: Новікова Людмила Вікторівна, завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Здоровко Сергій Федорович,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
s.zdorovko@karazin.ua

Здоровко Світлана Сергіївна,
викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
zdorovko@karazin.ua

Цифрова дипломатія – це форма нової публічної дипломатії, яка використовує Інтернет, нові інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та соціальні медіа як засоби зміцнення дипломатичних відносин. Основні відмінності від класичної публічної дипломатії полягають у більшому доступі до інформації, більшій взаємодії між окремими особами та організаціями та більшій прозорості. Розвиток веб-сайтів міністерств закордонних справ, посольств і делегацій міжнародних організацій зараз є стандартною практикою. Веб-сайти міністерств закордонних справ служать для пояснення їх національної зовнішньої політики та спростування неприйнятних дій чи претензій інших держав [1]. Соціальні медіа стали іншим важливим інструментом дипломатії. Це всесвітнє поширення онлайн-каналів принесло з собою хвилю відкритості та прозорості, яких ніколи раніше не було. Соціальні медіа надають платформу для безумовного спілкування і стали найпотужнішим інструментом комунікацій. Існує широкий спектр соціальних мереж, якими користуються міжнародні гравці, але найпопулярнішими є: Twitter, Facebook, Instagram, YouTube, Periscope та Snapchat.

Дипломатія буває різних форм. Вона продемонструвала різноманітність потенційних дипломатичних акторів, а також узгодженість того, що ми могли б назвати «дипломатичним стилем» – намагання збільшити владу та вплив за допомогою інноваційного партнерства і стратегій, а не односторонніх силових дій [4].

У двадцять першому столітті міжнародна політика має широкий спектр міжнародних акторів, включаючи держави, етнонаціоналістичні фактори, транснаціональні корпорації, міжурядові організації, неурядові організації, різні транснаціональні рухи та мережі.

На цей час мережа міжнародних організацій різних розмірів і типів об'єднує людей з всіх країн. Швидко зростання цієї мережі, а також

інтенсивне та зростаюче спілкування та взаємодія всередині неї є показниками зростання міжнародної взаємозалежності.

В міжнародних відносинах цифрова дипломатія посилює роботу держави, а не заміняє традиційну дипломатію. Сьогодні це є важливим елементом реалізації зовнішньої політики. Швидке зростання цієї мережі, а також інтенсивне та зростаюче спілкування та взаємодія всередині неї є свідчення зростання міжнародної взаємозалежності. Цифрова дипломатія дуже допомагає досягти її зовнішньополітичних цілей, розширити міжнародне співтовариство та впливати на людей, які ніколи не ступали в жодне з посольств світу. Пряма громадська взаємодія та залучення недержавних суб'єктів змушує країни використовувати соціальні медіа та цифрову дипломатію як спосіб підтримувати легітимність та розвивати чи змінювати стосунки у мінливому світі [2].

Географічна відстань між МЗС та посольствами менш важлива, ніж була раніше. Інтернет-сайти, блоги та соціальні мережі приваблюють все більше політиків і дипломатів у всьому світі для спілкування з громадянами з усіх куточків земної кулі. Лідери провідних країн все частіше звертаються до іноземних аудиторій з метою спростування певних політичних чи економічних ідей. Блоги можуть сприяти створенню переважно індивідуальної особистості власника, яка може бути активною, інтерактивною, рефлексивною та багатовимірною.

Соціальні мережі дозволяють дипломатам спостерігати за подіями, збирати інформацію та визначати ключових осіб, які впливають на них. Вони також забезпечують канали впливу за межі традиційної аудиторії. Вони можуть допомогти в процесі консультацій, розробці політики та допомогти поділитися ідеями. Швидке знання різноманітних подій у багатьох випадках може бути перевагою для національних інтересів.

Цифрові технології надзвичайно корисні для збору та обробки інформації щодо дипломатичної діяльності, а також для швидкого зв'язку в надзвичайних ситуаціях. Вони дозволяють урядам думати про наслідки подій у різних частинах світу та про те, як вони впливають на їхню країну. Наприклад, під час кризи посольства можуть створювати групи в WhatsApp, до складу яких входять посол, консульський офіцер, прес-секретар, співробітники, які збирають інформацію в Інтернеті,

дипломати зі штаб-квартири та співробітники, які відповідають на запитання громадян в Інтернеті. Ця група може функціонувати як осередок антикризового управління та дає змогу збирати інформацію в режимі реального часу, приймати рішення та поширювати інформацію [5].

На цей час безумовними лідерами застосування цифрової дипломатії залишаються країни Європейського Союзу.

Пандемія стала найбільшим випробуванням для Євросоюзу , починаючи з часу його створення у 1993 році . Проблеми програми біозахисту стикаються з невизначеністю щодо виходу Великої Британії з ЄС. Більше того, питання економічної дисципліни в Європейському Союзі є відкритим.

В умовах пандемії COVID-19 на зміну звичним для дипломатів рукостисканням, двостороннім зустрічам, або самітам прийшли відео конференції. Так, відбулися віртуальні саміти Великої сімки, ЄС та інших організацій і платформ. Нові реалії змусили дипломатів швидко адаптуватися до нових форматів взаємодії.

Цього разу важливим інструментом міжнародної співпраці стали онлайн-платформи та соціальні мережі. Так наприклад Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини через прямі трансляції прес-заяв та прес-конференцій у Twitter та каналах Facebook дає змогу всім бажаючим стежити за подіями.

Слід зазначити , що в умовах пандемії одним із напрямків діяльності дипломатів країн ЄС став існуючий попит на надання консульської допомоги громадянам, які перебувають за кордоном. Посольства та консульства багатьох країн ЄС, зокрема Естонії та Литовської Республіки звернулися до цифрових каналів (Suve-бот та чат-бот viL Te.), в яких дають поради щодо процедур повернення громадян, а також демонструють солідарність з місцевим населенням, що постраждало від пандемії. Такого роду ініціативи у більшості країн-членів ЄС вже довели свою ефективність.

Крім того, надзвичайно актуальною наразі є медична дипломатія (придбання обладнання та медичних засобів захисту). І це питання країн ЄС пов'язано зі сприянням кращій внутрішній координації та міжнародній співпраці, завдяки якій вони можуть знаходити вакцину проти корона вірусу та боротися із наслідками кризи. Так, Німеччина

лікує італійських, французьких пацієнтів, таким чином, дотримуючись бачення об'єднаної Європи, вона також здійснила поставки медичних матеріалів до Італії. Такі факти взаємодії країн-членів ЄС відбуваються завдяки дипломатичним каналам.

Фактично країни створюють новий національний імідж, який виявиться важливим надбанням, коли корона вірус пройде.

Ще один важливий аспект, який набирає оберти через онлайн-канали – солідарність та мультилатералізм. Так, аналіз останніх твітів та дописів в соціальних мережах МЗС Франції і Німеччини свідчить про те, що вони публікують дані про допомогу і єдність ЄС у подоланні COVID-19, значення мультилатералізму, важливість спільних дій для виготовлення вакцини тощо.

У той же час Міністерство освіти та досліджень Естонії спільно з Startup Estonia вирішило поділитися своїм досвідом проведення онлайн-навчання з навчальними закладами в країнах, які постраждали від закриття шкіл у відповідь на COVID-19.

Кризові часи пропонують можливості державам, які прагнуть керувати своїм іміджем. Значною мірою це пов'язано із боротьбою з дезінформацією. Так, в 2020 році Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини обмежило з цих причин користування послугою відео конференцій Zoom, а The Washington Posts повідомило, що кілька тисяч записів відео дзвінків сервісу потрапили у відкритий доступ у мережі.

Дипломатичний онлайн є альтернативою веденню діалогів та зустрічей про епідемію коронавірусу в усьому світі. Після закінчення пандемії вони повернуться до традиційної дипломатичної практики, а також дипломатичної роботи, яка охоплює різноманітні психологічні, культурні, історичні, символічні та символічні.

Досвід самітів ЄС та G7, які мають відбутися, показує, що зустрічі віч-на-віч можуть перешкодити спільним зусиллям щодо вирішення глобальних проблем. Також цифровий формат можна позначити чимось незвичайним. Іншими словами, питання, які не стосуються стратегічних пріоритетів, швидше припиняться, ніж з'єднуються.

Звісно, письмове спілкування завжди було дипломатичним, і Twitter має зовсім новий напрямок: диплом, але, на думку авторів цієї дипломної роботи, жодне листування не може повністю замінити усні

та особисте інтерв'ю. Коли це робиться загалом, дивлячись один одному в очі і відчуваючи невербальність, національні лідери, випускники, керівники міжнародних інституцій збігаються або борються. Не виключено, що з міркувань безпеки, ще довго триватиме обмеження на проведення традиційних масових заходів, як-то саміти, великі міжнародні конференції тощо. Але, щойно загроза корона вірусу піде на спад, традиційна дипломатія буде відновлена [6].

Цифрові технології довели свою значущість, дозволяють нам залишатися на зв'язку з кожного куточку планети. Як і пандемія, цифрові технології виходять за межі державних кордонів.

Цифровий порядок денний ЄС в зв'язку з COVID-19 також доповнився додатковими витратами. Європейська комісія виділила майже 150 мільярдів євро на цифрові витрати держав-членів. Це не враховуючи збільшення на 4 млрд. євро витрат на дослідження та розробки в рамках звичайного бюджету [3].

Список використаних джерел:

1. Barston P.R. Modern Diplomacy. 4th ed. New York: Routledge.2014. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315832890/modern-diplomacy-barston> (Last accessed: 28.11.2021).
2. Deos S.A. Digital Diplomacy & Social Capital. New Zeland :University of Otago. 2015. URL: <https://ourarchive.otago.ac.nz/handle/10523/5800> (Last accessed: 28.11.21).
3. EU looks to make data sharing easier: Council agrees position on Data Governance Act. URL: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/10/01/eu-looks-to-make-data-sharing-easier-council-agrees-position-on-data-governance-act/> (Last accessed: 28.11.2021).
4. Mingst A.K. Bazat e Marredhenieve Nderkombetare. Tirane: Albanian Institute for International Studies. 2008. URL: <https://www.shtepiaelibrit.com/store/en/international-studies/1158-bazat-e-marredhenieve-nderkombetare-karen-a-mingst-9789994374274.html> (Last accessed: 28.11.2021).
5. McGlinchey S. International Relations. England: E-International Relatios Publishing. 2017. URL:

<https://www.worldcat.org/title/international-relations-theory/oclc/1052802590> (Last accessed: 28.11.2021).

6. Он-лайн дипломатія в умовах кризи – Центр «Нова Європа». URL: <http://neweurope.org.ua/media-post/on-lajn-dyplomatiya-v-umovah-kryzy> (дата звернення: 28.11.2021).

ДЕЯКІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ НАУКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (2000–2010-ті роки)

Каплін Олександр Дмитрович,

професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор історичних наук, професор,
kaplin988@gmail.com

Гончаров Геннадій Володимирович,

доцент кафедри іноземних мов,
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба,
кандидат історичних наук, доцент,
gonchgnd@gmail.com

Чан Тхи Тхай Ха,

доцент кафедри історії,
Сайгонський університет,
доктор історичних наук, доцент,
hatranxbgd.72@gmail.com

Словосполучення «наукова дипломатія» з'явилося у британських стратегічних документах, виступах дипломатів та політичних діячів на початку ХХІ століття. Активно воно почало використовуватися представниками пов'язаних із державою академічних організацій чи агентств, які відповідають за зміцнення потенціалу британської «м'якої сили». Ця діяльність заслуговує на наукову увагу та вивчення.

У цих тезах ми звернемо увагу на деякі стратегічні напрями наукової дипломатії Великобританії останніх двох десятиліть.

Теоретичне осмислення поняття «наукова дипломатія» почалося практично одночасно з появою цього терміна. Сучасні дослідники, як правило, спираються на опис трьох вимірів наукової дипломатії, який був сформульований у спільній публікації Американської асоціації сприяння розвитку науки (American Association for the Advancement of Science, AAAS) та Лондонського Королівського товариства (Royal Society), представлений у 2011 році. Матеріал був підготовлений за підсумками науково-практичної конференції, проведеної цими двома організаціями роком раніше. Учасниками зустрічі стали керівні співробітники академій наук, представники дипломатичних відомств, фахівці урядових та неурядових агенцій з розвитку науки, а також дослідники. У публікації виділяються наступні терміни: 1) наука у дипломатії – використання наукових знань для забезпечення зовнішньої політики; 2) дипломатія для науки – дипломатичне забезпечення міжнародного наукового співробітництва; 3) наука для дипломатії – використання наукового співробітництва для покращення відносин між країнами [5].

Серед документів, що дозволяють зробити висновки про британський підхід до поєднання науки та дипломатії, особливої уваги заслуговують стратегії наукового розвитку. Приміром, в урядовій науково-інноваційній інвестиційній стратегії на 2004–2014 роки [7] наука і технології відкрито позиціонуються як засіб забезпечення максимального впливу Великобританії закордоном, інструмент формування позитивного іміджу країни та спосіб поширення впливу на міжнародну політику на вирішення глобальних проблем. Науково-інноваційна стратегія 2014 р. ще більше акцентується на цьому питанні і вже містить словосполучення «наукова дипломатія» [6].

Зокрема, йдеться про роль науки в тому, щоб «залишати прочиненими двері в часи найбільших розбіжностей між державами», а також про те, що «наука та інновації повинні залишатися невід’ємною та важливою частиною дипломатичних зусиль Великобританії» [6]. Британські наукові досягнення визнаються суттєвою складовою «м’якої сили» країни, а наука – важливим елементом дипломатії XXI ст. Притаманні науці раціональність, прозорість та універсальність здатні, на думку авторів стратегії, збільшити довіру у двосторонніх відносинах через створення неполітичних партнерств.

У документі йдеться про те, що досягнення та лідерство в науці, технологіях та інноваціях можуть відкрити низку формальних та неформальних каналів впливу та надати можливості, що виходять за межі національних. Окрім того, «наука сприяє створенню політичних, економічних та соціальних зв'язків навіть у політично складних обставинах» [6].

Урядові структури регулярно замовляють дослідження, що дозволяють оцінити позиції британської науки у світі. У 2016 р. на запит Департаменту (Міністерства) бізнесу, енергетики та індустріальної стратегії було проведено аналіз стану наукових досліджень у Великій Британії порівняно з ситуацією у ключових розвинених країнах та країнах із середньосвітовими показниками [4]. Згідно з опублікованими результатами у 2014 р. Великобританія витратила 2,7% глобальних видатків на наукові дослідження та дослідно-конструкторські розробки (НДДКР). При цьому на частку країни припадало 10,7% наукових цитувань і 15,2% статей у світі, що найбільш цитуються.

Безумовно, одним із факторів, що сприяють таким вражаючим показникам, стала англійська мова, яку іноді називають «найбільшим надбанням «м'якої сили» країни [8, нар. 254].

Просування англійської як мови міжнародного спілкування суттєво підвищує конкурентоспроможність британських університетів та науково-експертних центрів, а також залишається одним із пріоритетів політики «м'якої сили» Сполученого Королівства. Однак цей фактор далеко не єдиний: вдаються взнаки також значний досвід роботи державних та недержавних структур щодо розвитку та інтернаціоналізації науки та освіти, існуючі традиції та інфраструктура, можливості залучення талановитих студентів, аспірантів та науковців з інших країн, внесок британських високотехнологічних компаній та інші переваги.

Великобританію значною мірою відрізняють інтернаціоналізований ринок наукових кадрів і високий рівень розвитку фундаментальної науки. У країні функціонує одна з наймасштабніших систем стимулювання взаємодії науки та промисловості.

Після рішення Великобританії про вихід із Європейського Союзу (ЄС) уряд намагається сформулювати нове бачення зовнішньої політики країни під вивіскою «Глобальна Британія». У меморандумі МЗС з цього питання йдеться про лідерство Лондона у вирішенні глобальних проблем і знову наголошується на значущості досягнень у галузі науки та інновацій для просування «м'якої сили» країни [8]. У 2016 р. було також опубліковано план розвитку Міністерства закордонних справ та у справах Співдружності – Future FCO [2]. Серед ключових завдань відомства є забезпечення глобального впливу, зокрема за допомогою «м'якої сили», заснованої на привабливості науки, культури та освіти.

Нарешті, у 2017 р. уряд вперше після довгої перерви опублікував оновлену промислову стратегію [1], а в травні 2018 р. було оприлюднено документ національної агенції UK Research and Innovation, який розкриває офіційне бачення її науково-інноваційної складової [3]. У публікації викладаються основні засади та ідеї, які мають лягти в основу більш детальної науково-інноваційної стратегії. Автори документа приділяють велику увагу ролі міжнародного наукового співробітництва: воно не лише створює нові можливості для залучення інвестицій та талановитих людей з усього світу, а й використовується як джерело м'якої сили Великобританії. Після виходу з ЄС наукова співпраця набуває особливої ролі з погляду продовження взаємодії з європейськими партнерами та розвитку глобальних зв'язків країни.

Таким чином, британські політичні діячі, чиновники та експерти у перші два десятиліття XXI століття прагнуть використати всі переваги, що виникають у країни завдяки науковим досягненням. Основна увага приділяється ролі науки та інновацій для економіки, хоча окремо розглядаються і зовнішньополітичні можливості. У стратегічних документах підкреслюється значення науки для «м'якої сили» країни і для її позиціонування як провідної світової, а не лише європейської держави, а також необхідність використання наукового потенціалу Великобританії для вирішення глобальних проблем. Наукова дипломатія стає невід'ємною частиною зовнішньополітичних планів та стратегій науково-технологічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Future FCO report // UK Government. 2016. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/521916/Future_FCO_Report.pdf (Last accessed: 20.06.2021).
2. Global Britain // House of Commons. March 2018. URL: https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcaff/780/78008.htm#_idTextAnchor035 (Last accessed: 23.09.2021).
3. Industrial Strategy: Building a Britain fit for the future. Policy paper // UK Government. 27.10.2021. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/industrialstrategy-building-a-britain-fit-for-the-future> (Last accessed: 23.06.2018).
4. International comparative performance of the UK research base 2016. A report prepared by Elsevier for the UK's Department for Business, Energy & Industrial Strategy (BEIS) // Elsevier. 2016. URL: <https://www.elsevier.com/researchintelligence?a=507321> (Last accessed: 25.10.2021).
5. New frontiers in science diplomacy. URL: https://royalsociety.org/~media/royal_society_content/policy/publications/2010/4294969468.pdf (Last accessed: 25.10.2021).
6. Our plan for growth: Science and innovation // UK Government. December 2014. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/387780/PU1719_HMT_Science_.pdf (Last accessed: 23.10.2021).
7. Science & innovation investment framework 2004–2014 // UK Government. July 2004. URL: http://news.bbc.co.uk/nol/shared/bsp/hi/pdfs/science_innovation_120704.pdf (Last accessed: 05.11.2021).
8. Soft power and the UK's influence committee. Oral and written evidence // London. House of Lords. 2014. Vol. 1. 254 p.
9. Strategic prospectus: Building the UKRI strategy // UK Research and Innovation. May 2018. URL: <https://www.ukri.org/files/about/ukri-strategy-documentpdf/?pdf=Strategic-Prospectus> (Last accessed: 17.11.2021).

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ: ТИМЧАСОВИЙ ТРЕНД ЧИ МАЙБУТНЄ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН?

Кліпкова Ганна Олексіївна,

старший викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

кандидат політичних наук,

klipkova@karazin.ua

Роговенко Катерина Сергіївна,

здобувачка 1-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

факультету міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

kraterinka@gmail.com

Аналізуючі сучасну дипломатію, можна виокремити її цифровізацію як провідний тренд. Традиційне поле як дипломатії, так і публічної політики в цілому, стає дедалі слабшим. Базові цінності громадянського суспільства сьогодні здебільшого гарантуються новими інструментами комунікації, які характеризуються переважно горизонтальним типом зв'язків.

Дипломатія сьогодні перестає бути недоступною та закритою сферою комунікацій, і стає відкритою не тільки для журналістів, а й для широкого загалу, для громадськості. Інститути дипломатичного протоколу традиційно характеризувалися стійкою ієрархічністю, але сьогодні ми спостерігаємо зворотню трансформацію. Це пов'язано зі швидкими технологічним розвитком з одного боку та трансформацією міжнародних відносин з іншого. В епоху класичної дипломатії держава мала монополію на канали міжнародної комунікації, сьогодні ж ці опції є доступною для будь-якого користувача мережі Інтернет [3].

Це призводить до зростання долі практики цифрової комунікації. Останнє сприяє підвищенню рівня креативності сучасних дипломатів, а їх акаунти та сторінки є платформою для роактивної реалізації заходів зовнішньої політики. Під креативністю варто розуміти навички переконувати громадськість за допомогою нестереотипних ідей. Саме

тому сьогодні соціальні мережі більшість науковців називає ефективним інструментом «м'якої сили» [1].

Таким чином, під цифровою дипломатією ми розуміємо застосування у дипломатичній практиці широкого спектру інформаційно-комунікаційних технологій – як у роботі з громадськістю, так і з колегами [5].

Головним майданчиком для реалізації цифровізації дипломатичної діяльності на сьогодні є соціальні мережі – в першу чергу, це Facebook та Twitter. Користувачі є виробниками, споживачами та розповсюджувачами контенту. Дипломатична діяльність на цих платформах сприяє демократизації міжнародної політики, але водночас суттєво знижує загальний рівень дипломатії. Стаючи ближче до мас, дипломатія втрачає якість та рівень міжнародних відносин навіть між найвищими посадовими особами відчутно деградує. Публічність дискусій не сприяє збереженню конфіденційності, підвищує емоційний накал дискусій, а бажання отримати схвалення з боку суспільної думки повертає нас до небезпеки охлократії. Яскравим прикладом зниження рівня дипломатії шляхом її перенесення у онлайн-площину став твітер-акаунт Д. Трампа за часів його президентства. Його скандалні твіти мали цілком реальні наслідки у вигляді різкого дипломатичних погіршення стосунків з рядом країн, серед яких Куба, КНР, Пакистан та Мексика. Дописи в твітері та в інших соціальних мережах здатні впливати на відносини між країнами як у позитивний, так і у негативний бік. Роль електронної дипломатії з часом постійно зростає, і цілком очевидно, що з часом даний вид дипломатії не втратить впливу та стане звичним та невід'ємним явищем міжнародно політики.

Серед головних викликів, що їх зумовлює розповсюдження цифрової дипломатії, є проблема цифрової гігієни – Інтернет сприяє розповсюдженню неперевіреної інформації та маніпулюванню суспільною свідомістю. В епоху «постправди» та фейків багатьом політикам занадто привабливим здається можливість використати інформаційно-комунікаційні технології у власних опортуністичних цілях. Та посилює турбулентність у міжнародних відносинах.

Також чисел ні порушення конфіденційності дипломатичного спілкування, навіть з боку осіб та відомств найвищого рівня та

провідних країн, не сприяють укріпленню атмосфери довіри та професіоналізму у дипломатичних колах. Чисельні «витоки», публікація аудіозаписів дзвінків, скріншотів листів вищих посадових осіб та професійних дипломатів дедалі поширюються та стають занадто розповсюдженим та повсякденним явищем у дипломатії.

Але, не дивлячись на суттєвий негативний вплив, що його здійснює цифровізація дипломатичних відносин, безумовно, електронна дипломатія є ефективним інструментом у арсеналі реалізації міжнародної політики [2]. Вона відрізняється від традиційної дипломатії здатністю швидко адаптуватися до змін, вибудовувати вигідний фон для реалізації міжнародної політики та досягати бажаних цілей змінюючи лиш е інформаційні акценти, а не сам зовнішньополітичний курс.

Сьогодні більшість політичних діячів використовує соціальні мережі у своїх цілях для просування власних ідей. Платформи дають змогу оперативно доносити власну думку до широкого загалу та досягати обраної мети. Таким чином, будь-які кордони між політичними лідерами та громадськістю стираються [4] або стають ефемерними, умовними та принципово прозорими. Кожен посадовець має акаунт у соціальних мережах, та більшість з них віддає перевагу активному використанню цього каналу комунікації із колегами та виборцями. Не є винятком і дипломати, які переносять велику частину своєї професійної діяльності у мережу Інтернет.

Взагалі розуміння терміну цифрової дипломатії дозволяє регулювати відносини у цій царині та відповідним чином використовувати нову форму їх організації та реалізації. Громадське управління нового зразку та формування нового типу культури, зокрема політичної і соціально-цифрової, є процесами цифровізації, які істотним чином впливають на цифрову трансформацію дипломатію.

Зі зростанням популярності цифрової дипломатії можна стверджувати, що ймовірно вона й надалі буде швидко поширюватися та займати все більший істотний сегмент дипломатичної діяльності. Держави, ймовірно, підуть шляхом мінімізації помилок і витоків інформації, для того щоб зробити цифрове середовище максимально продуктивним та безпечним. Врешті-решт, цифрова дипломатія не має

тенденції замінювати традиційну. Вона схильна її лише доповнювати та адаптувати до нових реалій.

Список використаних джерел:

1. Окладна М. Г., Стеценко В. Ю. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. *Право та інноваційне суспільство* : електрон. наук. вид. 2020. № 2 (15). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Okladna_Stetsenko15.pdf (дата звернення: 10.12.2021)
2. Степанов В. Ю. Цифрова дипломатія в інформаційному просторі. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. № 3. С. 5–10.
3. Тихоненко І. В. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики США у XXI столітті. *Політичне життя*. 2019. № 1. С. 85–90.
4. Карпенко О. В., Рибченко А. С. Формування соціально-інституційного конструкту цифрової дипломатії. *Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління»*. 2020. № 2 (97). С. 5–9.
5. Рибченко А. С. Механізми впровадження цифрової дипломатії органами державної влади у сфері зовнішніх зносин України [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2020. 20 с.

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЄС В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Ковалевська Карина Костянтинівна,
здобувачка 4-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
kovalevska11111@gmail.com

Світ неможливо уявити без дипломатії. Вона існувала ще зі стародавніх часів. Вважають, що мистецтво дипломатії зародилося ще в період існування Візантії як спосіб налагодження стосунків, проведення переговорів, захисту громадян своєї держави за кордоном та інше. Час йшов та характер дипломатії змінювався.

Якщо раніше існувала лише, так звана, традиційна дипломатія, то вже у 60-х роках минулого століття почала розвиватися публічна дипломатія. Найбільшої популярності вона набула за останні 20-30 років.

Термін «публічна дипломатія» було введено в науковий обіг колишнім дипломатом та деканом Флетчерської школи права та дипломатії Тафтського університету (США) Едмундом Гулліоном у 1965 році і відтоді набув широкого поширення серед учених та практиків. Публічна дипломатія, на його думку, – це дипломатія, що здійснюється урядом однієї країни щодо населення іншої.

Публічна дипломатія – це важлива частина зовнішньої політики держави, спрямована на роз'яснення її цілей та цінностей для широкого загалу, на створення позитивного іміджу країни та просування її інтересів на міжнародній арені, на покращення відносин між народами. В умовах різкого зростання міжнародної конкуренції у політиці, економіці, освіті, науці, технології, торгівлі, залученні інвестицій та туристів, імідж країни, її репутація перетворюється на важливий інструмент забезпечення її інтересів [3].

У сучасному світі процеси глобалізації значною мірою впливають на всі сфери життя. Однією з таких являється публічна дипломатія. Глобалізація змінює характер міжнародних відносин, встановлює нові, більш вишукані правила поведінки, що, звісно, відображається на відносинах між державами. Все більше зростає роль громадянської думки при прийнятті рішень та проведення зовнішньої політики. Важливу роль тут також грають ЗМІ та інформаційні технології.

Проблематика публічної дипломатії досліджена дуже детально та всебічно. Прикладом тому можуть бути наукові праці таких американських вчених та політичних діячів, як Е. Блінкен, Дж. Даффі, Дж. Най, Ф. Тейлор, Н. Сноу, У. Рью. Даною темою цікавилися також низка західноєвропейських дослідників. Серед них варто виділити М.

Леонарда, Я. Меліссена, Б. Хокіна, Ф. Фіске де Гувейя, Е. Пламріджа та багато інших.

Європейський Союз – це економічний та політичний союз держав-членів Європейських Спільнот, створений згідно з Договором про Європейський Союз, який був підписаний в лютому 1992 року і чинний, починаючи з листопада 1993 року. Станом на 2021 рік в об'єднання входять 27 європейських держав, у минулому році кількість зменшилася через вихід Великої Британії з даного союзу.

Інституціями ЄС є Європейська комісія, Рада Європейського Союзу, Європейська рада, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк, Європейський суд аудиторів та Європейський парламент. ЄС є повноправним членом Світової організації торгівлі та має представництва у «Великій Сімці» та «Великій двадцятці» [1].

Метою ЄС у проведенні публічної дипломатії є сприяння інтересам ЄС через розуміння, інформування та вплив. Такий підхід пояснює «мету, лінію поведінки та діяльність ЄС, а також допомагає сприяти розумінню цих цілей через діалог з окремими громадянами, групами, установами та засобами масової інформації». Діяльність ЄС у сфері публічної дипломатії зводиться до боротьби з деякими основними стереотипами, у яких Союз виступає «штучною конструкцією» або організацією, що керується тільки своїми найбільш потужними державами-членами [5].

Таке могутнє утворення як Європейський Союз також відчуває на собі процеси глобалізації та її нові тенденції. Зважаючи на це, публічна дипломатія ЄС трансформується.

ЄС не має розвинуеного стратегічного плану з публічної дипломатії або ухваленого законодавчого акту зі структури публічної дипломатії Союзу. Тим не менш, у 2005 році Комісія прийняла «План дій Комісії з покращення комунікації в Європі». Потім у 2006 році Комісія також розробила Білу книгу з Європейської комунікаційної політики. У 2007 і 2008 роках Комісія підготувала стратегічні та інформативні документи щодо залучення громадян ЄС через Інтернет та формування партнерства в рамках Союзу [1].

Одна з найзначніших змін, що відбулась завдяки Лісабонській угоді у 2007 році, з огляду публічної дипломатії, – це поява делегацій ЄС (посольств ЄС) після присвоєння ЄС статусу юридичної особи. Раніше

делегатії представляли галузі зовнішньої діяльності, які реалізовувалися Європейською Комісією. Стратегічні елементи публічної дипломатії ЄС та інформаційна діяльність у зовнішніх відносинах координуються штаб-квартирою, а як фактичну передачу інформації, так і технічну сторону здійснюють 139 делегацій ЄС за кордоном та їхній персонал. До Лісабонської угоди вони були делегаціями комісії, проте зараз – це делегації ЄС, отже, можуть репрезентувати змішані інтереси зовнішньої діяльності ЄС [4, с. 25].

Ще одним нововведенням, яке започаткувала Лісабонська угода, стало створення де-юре у 2009 р. та де-факто у 2010 р. єдиного зовнішньополітичного органу ЄС – Європейської служби зовнішніх справ (ЄСЗС), що є своєрідним міністерством закордонних справ Союзу й об'єднує зовнішньополітичні відділи та департаменти, що раніше входили до Європейської комісії та Ради ЄС.

ЄСЗС керує зовнішніми зв'язками ЄС, безпекою, оборонною політикою та контролює Об'єднаний європейський аналітичний центр. Однак, незважаючи на рішення Верховного представника з зовнішніх справ та політики безпеки і Європейської дипломатичної служби, остаточне рішення приймають держави-члени та Європейська комісія.

Зростаючим аспектом дипломатії ЄС є «цифрова дипломатія», яка має очевидні переваги для публічної дипломатії. Так як кількість людей, зареєстрованих у мережі стрімко зростає, дана трансформація публічної дипломатії в цифрову має величезний вплив на користувачів соціальних мереж, різноманітних медіа-платформ та інших електронних ресурсів.

Навіть колишній держсекретар США Х. Клінтон запустила свою ініціативу державного управління XXI ст., щоб доповнити «традиційні інструменти зовнішньої політики оновленими й адаптованими інструментами управління державою, повністю задіяти мережі, технології та демографію взаємопов'язаного миру».

Європейська служба зовнішніх справ визнала зростаюче значення ЗМІ і створила сторінку в соціальних мережах та інформаційних інтернет-порталах, таких як Facebook, Twitter і Flickr. Усе більшу кількість делегацій ЄС можна спостерігати на платформах соціальних мереж, тому можна побачити взаємозв'язок цифровізації, яка є одним із продуктів глобалізації та сферу публічної дипломатії [2].

Отже, підсумовуючи, можна дійти до висновків:

1. Хоча про публічну дипломатію почали говорити ще в 60-х роках минулого століття, найбільшого розвитку та уваги вона отримала лише декілька десятиліть тому. Процеси глобалізації впливають на трансформацію публічної дипломатії країн світу, у тому числі і такого об'єднання, як Європейський Союз.

2. Приклад ЄС є гарною можливістю побачити, що глобалізація трансформує публічну дипломатію, надаючи їй більш «цифрової форми». Це проявляється в заснуванні різноманітних онлайн-платформ, у використанні популярних соціальних мереж таких, як Facebook, Twitter та інші. Все більше політичних діячів обирають соціальні мережі як один з інструментів проведення публічної дипломатії та досягнення її цілей.

3. Важливу роль зіграла Лісабонська угода 2007 року, адже на ній було прийняте рішення створити делегації ЄС, які отримали можливість репрезентувати різноманітні інтереси зовнішньої діяльності ЄС. Крім того, нововведенням стало й формування Європейської служби зовнішніх справ, який є єдиним зовнішньополітичним органом ЄС. Вона є унікальним органом і фінансово незалежною від інших інститутів ЄС, так як має свій власний бюджет.

Список використаних джерел:

1. Трофименко М. В. Публічна дипломатія ЄС. *Міжнародна діяльність університетів як фактор інноваційного розвитку вищої школи: збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. заоч. конф., м. Маріуполь, 18 верес. 2015 р.* Маріуполь, 2015. С. 164–66.

2. Трофименко М. Трансформація публічної дипломатії Європейського Союзу в умовах глобалізації. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії.* 2015. № 7. С. 298–304. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2015_7_35 (дата звернення: 07.12.2021).

3. Файзуллаев А. Публичная дипломатия на службе национальных интересов. URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2017/08/05/public-diplomasy/> (дата звернення: 07.12.2021).

4. Duke S. The European External Action Service and Public Diplomacy / Simon Duke // Discussion Papers in Diplomacy. 2013. September. №127. 38 p.

5. Pagovski Z. Z. Public Diplomacy of Multilateral Organizations: The Cases of NATO, EU, and ASEAN / Zhikica Zach Pagovski. Los Angeles : Figueroa Press, 2015. 15 p.

Науковий керівник: Харченко Ігор Михайлович, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат технічних наук, доцент.

РОЗВИТОК УКРАЇНО-БОЛГАРСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН В НОВИХ ПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ (2014–2015 рр.)

Крютченко Марія Леонідівна,
викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат історичних наук,
mari.kriut@ukr.net

Україну та Болгарію поєднує декілька історичних аспектів. Обидві країни в різні часи пережили етап тоталітаризму, період становлення демократії та розвитку нових політичних інститутів. Окрім цього, в Україні проживає велика болгарська діаспора [2]. Єднає держави і чорноморське сусідство, етнічна, мовна та релігійна спорідненість і традиційні економічні, торговельні та культурно-історичні зв'язки.

Перша спроба встановити дипломатичні відносини між Болгарським царством та Українською Народною Республікою була у 1918 р., після підписання Брестського миру [3, с. 448], за підсумками якого Болгарія визнала УНР незалежною державою [1]. У часи УРСР дипломатичні відносини держав обмежились підписанням репатріаційних угод [8, с. 12]. Після проголошення незалежності України вже 5 грудня 1991 р. Болгарія визнала Україну як самостійну

державу, а 13 грудня – встановила з нею дипломатичні відносини. У сучасному світі держави активно співпрацюють та надають взаємну підтримку в рамках регіональних та міжнародних організацій, таких як ОЧЕС, ОБСЄ, ООН, ЦЕІ, РЕ. Але певні корективи в дипломатичні відносини двох країн внесли нові політичні умови, що склалися в Україні з 2014 року.

Ще 21 лютого 2014 р. Посол України в Болгарії Микола Балтажи провів зустріч з Президентом Болгарії Росеном Плевнелієвим [5], у ході якої відбувся обмін думками щодо шляхів врегулювання кризи в Україні, а також її відносин з ЄС. Болгарський лідер наголосив на продовженні особистої підтримки її євроінтеграційних прагнень [4].

6 березня 2014 р. відбулась зустріч Посла України в Болгарії із Заступником міністра закордонних справ РБ [5]. Міністра К. Вігеніна було інформовано про максимальні зусилля української влади щодо стабілізації ситуації в Криму та зупинення агресії з боку Росії.

28 травня 2014 р. Президент Болгарії провів телефонну розмову з українським лідером [5], у ході якої привітав його з обранням на пост Президента України. «Болгарія засуджує та не визнає незаконну анексію Криму і Севастополя з боку Російської Федерації. Цей акт є порушенням встановленого міжнародного порядку та верховенства права. Не можуть бути визнаними і результати проведених незаконних референдумів у Донецькій і Луганській областях» [5], – підкреслив Президент РБ. Саме в цій розмові болгарський лідер вперше офіційно засудив дії Російської Федерації.

Після заяви Президента РБ в подібному тоні висловлювався і Міністр закордонних справ Болгарії. 25 червня 2014 р. відбулась зустріч міністрів закордонних справ обох держав Павла Клімкіна та Крістіана Вігеніна. Під час зустрічі було обговорено останній розвиток політико-безпекової ситуації в Україні на фоні воєнної активності з боку Росії [4]. К. Вігенін засудив незаконні дії Кремля по відношенню до України. Також було обговорено комплекс питань двостороннього співробітництва та взаємодії в рамках ЄС і НАТО.

У цілому ж, в 2014 р. на офіційному рівні Посольства України в Болгарії досить часто підіймались питання анексованого Кримського півострова та ситуації на Сході України. Болгарське представництво

висловлювало підтримку євроінтеграційного курсу України, але досить рідко і обережно висловлювалось відносно російської агресії.

З 2014 року відбулось декілька зустрічей на рівні глав держав. 3 червня 2014 р. у рамках заходів з нагоди 25-ї річниці демократичних перетворень у Польщі (м. Варшава) пройшла двостороння зустріч Президентів двох країн Петра Порошенка та Росена Плевнелієва [5]. Але, виходячи зі складної ситуації, що склалась в Україні, лідери держав утримувались від політичних диспутів.

16 лютого 2015 р. відбувся офіційний візит Міністра закордонних справ України Павла Клімкіна до Республіки Болгарія [5]. Були проведені переговори з Міністром закордонних справ РБ Даніелем Мітовим, а також зустрічі з Головою Народних Зборів РБ Цецкою Цачевою та Прем'єр-міністром РБ Бойко Борисовим.

5–6 липня 2015 р. відбувся спільний робочий візит Міністрів закордонних справ України і Болгарії П. Клімкіна та Д. Мітова [5] в Одеську область з метою ознайомлення зі станом забезпечення прав болгарської національної меншини, а також сприяння активізації українсько-болгарських відносин. Під час візиту пройшли переговори глав зовнішньополітичних відомств України та Болгарії з Головою Одеської ОДА М. Саакашвілі [5]. Міністри відвідали м. Болград – одне з місць компактного проживання болгар в Одеській області. Представники держав обговорили шляхи активізації торговельно-економічної співпраці та реалізації спільних проектів підприємствами Одещини та Болгарії. «Республіка Болгарія є лобістом інтеграції України до Євросоюзу, підтвердженням чому є той факт, що Болгарія однією з перших ратифікувала Угоду про асоціацію України з ЄС» [5], – наголосив П. Клімкін.

У зв'язку з новими політичними умовами, що склались у 2014 році в Україні, у відносинах з Республікою Болгарія виник новий вид співробітництва – допомога постраждалим в результаті бойових дій українським військовим. Так, протягом 2015 року пройшли курси реабілітації групи поранених українських військовослужбовців, які протягом двох тижнів лікувалися в госпіталі Міністерства оборони РБ. Кожного разу, проводжаючи військових в аеропорту м. Софія, представники посольства та української діаспори висловлювали

вдячність українським героям «за захист свободи та майбутнього не лише України, а й усієї Європи» [6].

17 липня 2015 р. посол України в Болгарії М. Балтажи зустрівся з Директором Генеральної дирекції «Політичні питання» МЗС Болгарії Т. Чуровим [5]. Під час зустрічі було обговорено ситуацію на Сході України в контексті виконання Мінських домовленостей. Болгарського дипломата було детально поінформовано про здійснення пакету антикорупційних заходів, проведення реформ, процесу децентралізації, внесення змін до Конституції України тощо.

Дочекавшись певної стабілізації ситуації, на 2015 р. був запланований офіційний візит Президента Республіки Болгарія Р. Плевнелієва в Україну [4]. 15 червня 2015 р. була сформована група ВРУ з міжпарламентських зв'язків з Болгарією у складі 15 депутатів. Керівником групи був призначений народним депутатом України А. Кіссе. Зустріч глав держав відбулась 17 липня 2015 р. [5] Президенти обох країн позитивно оцінили високий рівень двосторонніх відносин між Україною та Болгарією та обговорили стратегію подальшої співпраці, головню, в сфері культурних та торгівельних відносин. Важливими були питання європейської та глобальної безпеки у контексті ситуації на Донбасі, а також болгарського досвіду на шляху реформ та його уроки для України. «Ми віримо в те, що кожна нація, незалежно від того, велика вона чи мала, багата чи бідна, маючи свою територію, свої кордони і свою Конституцію має право самостійно вирішувати свою долю. І ніхто не має права втручатися, порушувати і пересувати кордони, вторгатися й анексувати чужі території» [5], – заявив президент Болгарії. Окрему увагу глава держави приділив ролі Болгарії в підтримці євроінтеграційних прагнень України.

Все частіше лунали теми анексованого Кримського півострова та війни на Сході України. Наприклад, наприкінці 2015 р. посол України в Болгарії провів зустріч з Директором Дирекції «Східна Європа та Центральна Азія» МЗС РБ, під час якої посол проінформував про ситуацію на українських кордонах, акцентував на недотриманні бойовиками Мінських домовленостей і порушенні прав Кримських татар та українських громадян в анексованому Кримському півострові [5].

Таким чином, протягом 2014–2015 рр. україно-болгарські відносини розвивались переважно в тому ж напрямі, що і раніше: обговорювались досвід Болгарії в питанні вступу в ЄС, економічні та інфраструктурні питання, потреби болгарської діаспори тощо. У зв'язку з анексією Криму та воєнних дій на Сході України до традиційних питань додалися і політичні. Але, якщо на початку 2014 р. болгарська влада уникала різких офіційних заяв, то з другої половини року в переговорах все частіше лунала тема агресії з боку Російської Федерації.

Список використаних джерел:

1. Вістник Ради Народних міністрів Української Народньої Республіки. 15 березня 1918. № 9.
2. Всеукраїнський перепис населення 2001 р. *Державний комітет статистики України*. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/> (дата звернення: 14.11.2021).
3. Головченко В. І., Солдатенко В. Ф. Українське питання в роки Першої світової війни : монографія. К. : Парламентське вид-во, 2009. 448 с.
4. Министерство на външните работи. URL: <https://www.mfa.bg/> (дата звернення: 21.11.2021).
5. Політичні відносини між Україною та Болгарією / Посольство України в Болгарії. URL: <https://bulgaria.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/98-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-bolgarijeju> (дата звернення: 24.11.2021).
6. Репортаж Болгарського національного телебачення про українських військовослужбовців, які пройшли курс реабілітації в Болгарії / Посольство України в Болгарії. URL: <https://bulgaria.mfa.gov.ua/news/38146-reportazh-bolgarsykovogonacionalynogo-telebachennya-pro-ukrajinskykh-viisikovoslužhbovciv-jaki-projšhli-kurs-reabilitaciji-v-bolgariji> (дата звернення: 27.11.2021).
7. Cera. URL: <https://segabg.com/category-foreign-country/britanski-sud-razreshi-ekstradicijata-na-dzhulian-asanzh-sasht> (дата звернення: 28.11.2021).
8. Стрельникова І. Ю. Встановлення міждержавних зв'язків УСРР у 1921–1922 рр. *Правові новели*. 2014. № 2. 12 с.

9. Структурни фондове на ЕС. URL:
<https://www.eufunds.bg/archive2018/index.php/bg/novini?start=910>
(дата звернення: 29.11.2021).

РОЛЬ ІНТЕРНЕТУ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА В РАДИКАЛІЗАЦІЇ ДЖИХАДИСТСЬКИХ НАСТРОЇВ

Кулик Вероніка Сергіївна,
здобувачка 1-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
nikakulik11@gmail.com

Технологічний розвиток і доступність інформаційних технологій для широкої аудиторії користувачів і споживачів створили практично необмежені можливості для трансляції інформації. З моменту створення мережі Інтернет користувачами було запроваджено безліч різноманітних платформ для масової комунікації, таких як YouTube, Twitter, Facebook, Instagram та інших соціальні мережі. Не дивно, що серед мільярдів користувачів у всьому світі можна також знайти лідерів та представників терористичних організацій.

Можливості, які пропонуються Інтернетом та його різними платформами для поширення інформації, надають велику кількість різноманітних варіантів для транслявання екстремістських повідомлень. Так, наприклад, джихадистська пропаганда знаходить засоби вираження своїх поглядів на YouTube, документуючи свою діяльність у вигляді високоякісних відео-роликів, стилізованих під голлівудську зйомку, які приваблюють велику кількість глядачів та прихильників. Тож, в інтересах владних структур особливе місце займає пошук засобів та ініціатив щодо того, як зупинити та обмежити пропагандистську діяльність [3, с. 1].

Мета цієї роботи – розглянути роль інтернету та соціальних медіа в радикалізації джихадистських настроїв та окреслити загальні тенденції роботи с онлайн-платформами терористичних угруповань.

Складність регулювання цього питання полягає, зокрема, у сприйнятті поняття «кібер-джихад» сучасними дослідниками. Серед існуючих форм здійснення джихаду чинне місце займають п'ять основних: джихад серця, мови, знання і руки, що поєднані терміном «великий» або «духовний» джихад і концентруються на побутовій поведінці кожного адепта віри, та джихад меча, або «малий джихад», військовий, що позначає священну війну у розповсюдженому її розумінні [6, с. 3]. З огляду на це, трансформація форм джихаду викликає питання до того, як розцінювати вислови пропагандистів на інтернет-платформах: як знайти баланс між дотриманням права будь-якої людини на вільне висловлення своїх думок та необхідністю визначати та обмежувати вислови, що є проявами підбурювання до ворожості та війни.

Інтернет виступає для терористів недорогим інструментом вербування і залучення прихильників з будь-якої точки світу. Оскільки до Інтернету можна легко отримати доступ як з дому так і в громадських місцях, кількість потенційних новобранців зростає в геометричній прогресії. Веб-сайти та чати забезпечують миттєвий зв'язок між рекрутерами та зацікавленими і співчуваючими. Крім того, терористи можуть використовувати браузері, щоб перевірити мовні налаштування та направити глядача на сайт, налаштований певною організацією відповідно до його мови та культури» [5, с. 794].

Згідно з дослідженням Голландської розвідувальної служби 2012 року, 99,8% онлайн-терористичної діяльності відбувається на прихованих рівнях Інтернету, які також називають Deep Web або Darknet. Для того, щоб увійти на ці приховані форуми в Інтернеті, людині потрібно запросити та надати правильну інформацію для доступу, оскільки звичайний пошук Google не генеруватиме ці сайти в результатах пошуку. Також, коли люди активно беруть участь в онлайн-дискусіях щодо елементів екстремістських наративів, вербувальники-джихадисти можуть легко відстежити цих осіб та підтримати дебати з метою викликати у користувача інтерес до продовження теми тет-а-тет [4].

Терористичним групам доводиться боротися з різними видами спостереження за дотриманням порядку у міжнародній спільноті, що включає різні форми відстежування сигналів, зображень, висловів, а також потужності людської та кіберрозвідки. Нагляд і цензура провадяться широким колом акторів і, відповідно, мають наслідком широкий спектр відповідей від переслідуваних осіб. На сьогоднішній день антитерористичне співробітництво організовано таким чином, що спостережні дії однієї держави та зусилля іншої з виправлення вже причиненої шкоди нерозривно пов'язані. Більше того, зв'язок є не тільки між державами, а й між державою та корпорацією, державою та неурядовою організацією, і так далі за ланцюжком усіх спроможних акторів. Результатом цього є технологічна гонка з точки зору розвитку старих та пошуку нових можливостей поширення своїх позицій усіма можливими засобами зв'язку [2].

Пропагандисти розвивають свою організаційну спроможність, вивчаючи як досвід своїх «колег», так і злочинних груп іншого профілю, які стикались з тими чи іншими обмеженнями. Не оминають терористи і досвід правозахисних організацій та ліберальних урядів з впровадження технологій та додатків, що дозволяють обходити спостереження за громадянами авторитарних держав, які стикаються зі спробами придушення інакомислення та стають жертвами надмірної цензури. Так, наявність великої кількості застосунків, що допомагають зберегти анонімність в інтернеті, значно полегшують пропагандистську діяльність терористичних організацій. Численні дискусії щодо переваг того чи іншого додатку для обміну повідомленнями з описанням засобів минути основні механізми безпеки, як то наявність зареєстрованої поштової скриньки чи підтвердження реєстрації через діючий номер телефону, зберігаються на інтернет-форумах у вільному доступі [1, с. 87].

Таким чином, ми бачимо, що Інтернет виявився простим та ефективним способом для джихадистів донести свою ідеологію та створити сильні спільноти прихильників, що дозволяє усім зацікавленим зробити свій внесок у розробку спільної стратегії. Завдяки здатності усувати географічні обмеження, терористичні веб-сайти можуть діяти як вербувальні осередки, так і як віртуальні центри командування і контролю і навіть як платформи для розміщення

навчальних матеріалів для поширення інформації про сценарії ведення підривної діяльності. До епохи Інтернету терористи були обмежені у спілкуванні один з одним за умов користування найдоступнішими засобами зв'язку, такими як телефони чи радіо. У результаті вони завжди відчували загрозу прослуховування чи інших засобів контролю. На сьогоднішній день усі зацікавлені можуть використовувати інструменти розсилки спаму, які приховують повідомлення в масовій електронній пошті, чи діяти в мережах анонімно. Правила функціонування сучасних Інтернет-мереж значно полегшують роботу пропагандистів, й одночасно ускладнюють проведення превентивних дій та вчасне реагування на злочини усім акторам, зацікавленим у підтримці міжнародної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Brantly A. Innovation and Adaptation in Jihadist Digital Security. *Survival*, 59:1. 2017. P. 79–102. DOI: <https://doi.org/10.1080/00396338.2017.1282678>
2. Brantly A. F. The Cyber Losers. *Democracy and Security*. 2014. Vol. 10, no. 2. P. 132–155. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17419166.2014.890520> (Last Accessed: 09.12.2021).
3. Dr. Bibi T. van Ginkel LL.M. Responding to Cyber Jihad: Towards an Effective Counter Narrative. *ICCT Research Paper*. March, 2015. URL: https://www.jstor.org/stable/resrep29436?seq=1#metadata_info_tab_contents (Last Accessed: 09.12.2021).
4. Jihadism on the Web: A Breeding Ground for Jihad in the modern age. *Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD)*. February 2012. URL: https://www.google.com/search?q=Jihadism+on+the+Web%3A+A+Breding+Ground+for+Jihad+in+the+Modern+Age.&ei=EJi7YaXgFtCQ9u8P5iUsA8&ved=0ahUKEwilqL-oin0AhVQip0HHWcMBfYQ4dUDCA4&uact=5&oq=Jihadism+on+the+Web%3A+A+Breding+Ground+for+Jihad+in+the+Modern+Age.&gs_lcp=Cgdnd3Mtd2I6EANKBAhBGABKBAhGGABQAFgAYMcFaABwAHgAgAGPAYgBjwGSAQMwLjGYAQCgAQHAAQE&sclient=gws-wiz# (Last Accessed: 09.12.2021).

5. McNeal S. Gregory. Cyber Embargo: Countering the Internet Jihad. *CWRU Journal of International Law*. 2008. Volume 39, Issue 3. P. 789–826. URL: <https://scholarlycommons.law.case.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1320&context=jil> (Last Accessed: 09.12.2021).

6. Нетесова Ю.С. Эволюция радикальной концепции джихада во второй половине XX – начале XXI века и ее применение на практике. МГИМО : веб-сайт. URL: <https://mgimo.ru/files/172217/evolution-of-the-jihad-doctrine.pdf> (дата звернення: 09.12.2021).

Науковий керівник: Доценко Олена Михайлівна, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук.

РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У ВРЕГУЛЮВАННІ СПОРІВ І КОНФЛІКТІВ В ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Куліков Родіон Віталійович

здобувач 2-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародна інформаційна безпека» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
uk51aa@icloud.com

В умовах глобалізованого світу на початку нового століття країни Латинської Америки стали поступово відходити від схожих політичних і економічних моделей, стаючи все більш різномірними. Починають з'являтися великі регіональні проекти, змінюватися двосторонні і багатосторонні зв'язки всередині регіону та співвідношення сил між країнами. Це створює ґрунт як для розвитку співпраці, так і, в деяких випадках, для небезпечних прецедентів: для спалахування заморожених і потенційних конфліктів.

Діяльність ООН в регіоні включає цілий комплекс заходів,

спрямованих на встановлення і підтримання миру. У розпорядженні ООН є безліч фінансових, дипломатичних, військових та інших видів ресурсів для вирішення спорів і розбіжностей між країнами. Незважаючи на те, що Статут ООН наділяє регіональні організації широкими повноваженнями, сама Організація має можливість втрутитися і впливати на хід конфлікту.

Посередництво ООН під час врегулюванні конфлікту полягає в тому, що спеціальний представник міжнародної організації або інша особа, яка зберігає нейтралітет і має певну підготовку в галузі надання посередницьких послуг, сприяє сторонам конфлікту в досягненні угоди щодо спору або конфліктної ситуації шляхом переговорів; при цьому сторони конфлікту самостійно визначають умови вирішення спору, приймають рішення й самі несуть за них відповідальність – «посередник не може нав'язувати сторонам якое рішення» [1].

Останнім часом міжурядові організації, особливо універсального характеру, якою є ООН, все частіше виступають в якості посередників у врегулюванні конфліктів, що обумовлено наступними причинами:

1. Значне збільшення числа міжнародних організацій, особливо після Другої світової війни;
2. Активна діяльність цих організацій на міжнародній арені;
3. Позитивне психологічне сприйняття цих організацій сторонами конфлікту в зв'язку з широким різноманіттям країн, які є їх членами (ці країни розрізняються за політичними, ідеологічними та іншими показниками і роблять організацію, до якої вони належать нейтральною учасницею або координатором переговорного процесу) [2, с. 148].

В результаті надання посередницьких послуг сторони мають можливість або підписати угоду, або вдаватися до інших способів врегулювання конфліктів. Варто зазначити, що у посередництва існує ряд незаперечних переваг:

1. Рівень результативності зберігається на рівні 70%;
2. Посередництво, як правило, носить короткостроковий і неофіційний характер;
3. Навіть якщо сторони конфлікту, вдавшись до послуг посередника, не змогли домовитися про врегулювання конфлікту, напруженість в зоні конфлікту значно знижується;

4. Посередник може зажадати від сторін переговорів безліч можливих варіантів врегулювання спірних питань.

ООН має значний вплив на врегулювання територіальних спорів у латиноамериканському регіоні. Так, за участю ООН через 10 років після завершення конфлікту вдалося виробити і підписати мирний договір між Сальвадором і Гватемалою, який став завершальною сторінкою Футбольної або «100-годинної війни». Після її завершення були організовані польові місії ООН під керівництвом Департаменту з політичних питань для того, щоб стежити за виконанням угод обома сторонами [3].

Також було урегульовано Міжнародним судом ООН конфлікт між Нікарагуа і Коста-Рікою, пов'язаний з прикордонною річкою Сан-Хуан. У суді постановили надати Коста-Ріці можливість безперешкодного судноплавства, а Нікарагуа отримала можливість здійснювати контроль над пересуванням вантажів і пасажирів. Таким чином, скарга Коста-Ріки на неможливість безперешкодно здійснювати судноплавство по річці була задоволена [4].

Значні зусилля докладаються ООН і для вирішення спору між Гайаною та Венесуелою. Відносини між двома країнами розвиваються стрибкоподібно: вони то загострюються, то згладжуються знову. Обидві сторони неодноразово зверталися за допомогою до ООН, яка не залишалася осторонь від конфлікту, особливо в критичні моменти, однак її діяльність не завжди носила продуктивний характер.

На сьогоднішній день ООН є однією з ключових фігур на шляху вирішення спору 116-річної давності. У лютому 2017 року, ситуацію вдалося зрушити з мертвої точки: для вирішення спору між Гайаною та Венесуелою був призначений спеціальний посередник ООН, особистий представник А. Гутерреша, Даг Найлендер, який вже провів зустріч з президентом Венесуели Ніколасом Мадуро та вибудував діалог з представниками обох країн [5]. Це дасть надію на можливе врегулювання конфлікту в середньостроковій перспективі за посередництва і активної участі Організації, в якій обидві сторони конфлікту так чи інакше зацікавлені.

Превентивна дипломатія також є важливим напрямком діяльності ООН. Нею створена ціла система із запобігання конфліктам. Превентивна дипломатія може здійснюватися Генеральним

Секретарем ООН, «через старших посадових осіб або спеціалізовані установи та програми», за допомогою Ради Безпеки або Генеральної Асамблеї Організації, а також «Регіональними організаціями у співпраці з Організацією Об'єднаних Націй» [6]. Організація займається і аналізом попереднього вдалого і невдалого досвіду запобігання конфліктам, прагнучи виробити більш ефективні способи стримування насильства і війни. У той же час на сьогодні не існує ефективних і універсальних заходів щодо попередження конфлікту. Статистика говорить сама за себе: наприклад, в період з 1990 по 2020 роки в більшості збройних конфліктах загинули 5,5 млн. чол., була підірвана стабільність в ряді регіонів, зросла кількість біженців і т.д. Сама ООН не завжди своєчасно реагує на зростання напруженості в різних країнах, в результаті великого бюрократичного апарату, невірної оцінки подій на місцях, адже гнучка система зміни мандата, чисельності військових і спостерігачів відсутня [6].

Діяльність ООН в регіоні не обмежується врегулюванням територіальних спорів, інститутом посередництва і превентивних дій. Також ведеться робота з питань миротворчих операцій – в Латинській Америці 8 миротворчих місій завершили свій мандат, і одна місія по стабілізації в Гаїті є діючою. Серед завершених операцій 4 місії були проведені в Гаїті, решта – в Гватемалі, Домініканській Республіці, Сальвадорі і в Центральній Америці [6]. Приділяється увага таким напрямкам роботи як боротьба з тероризмом і незаконним обігом наркотиків, питання роззброєння та ін.

Таким чином, ООН вдалося досягти реальних успіхів в питанні врегулювання територіальних спорів між державами латиноамериканського регіону, шляхом надання посередницьких послуг, а також за допомогою вдалих рішень Міжнародного суду ООН.

Список використаних джерел:

1. Омбудсмен і посередницькі послуги. *Інформаційний портал ООН*. 2016. Режим URL: <http://www.un.org/ru/ombudsman/medservices.shtml> (дата звернення: 27.10.2021).
2. Лебедева М.М. Политическое разрешение конфликтов. Подходы. Решения. Технологии. Москва: Аспект-Пресс. 1999. 272 с.

3. Central America. *United Nations Department of Political Affairs*. 2016. URL: <http://www.un.org/undpa/en/americas/central-america> (Last accessed: 28.10.2021).

4. Міжнародний суд ООН вирішив конфлікт Нікарагуа і Коста-Ріки. *РБК*. 2009. 14 липня. URL: <http://www.rbc.ru/politics/14/07/2009/315459.shtml> (дата звернення: 28.10.2021).

5. Врегулюванням спору між Венесуелою і Гайаною займається норвежець. *Regnum*. 2017, 5 березня. URL: <https://regnum.ru/news/polit/2245584.html> (дата звернення: 28.10.2021).

6. Таннер Ф. Запобігання конфліктам і вирішення конфліктів: межі багатостороннього участі. *Міжнародний журнал Червоного Хреста*. №839 2020. 30 вересня. URL: <https://www.icrc.org/rus/resources/documents/misc/57jqj2.htm> (дата звернення: 29.10.2021).

Науковий керівник: Новікова Людмила Вікторівна, завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент.

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКО-ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Логвиненко Богдан Григорійович,
2-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
b.logvynenko@karazin.ua

Європейсько-китайські відносини є величезною темою для

дослідження, що має численні чинники впливу на ті чи інші процеси, а також точки дотику та протистояння на глобальній економіко-торгівельній та геополітичній арені.

Природним базисом політичних відносин та підставою використання тих чи інших дипломатичних інструментів впливу є економіко-торгівельна взаємодія між суб'єктами національної економіки держав. За останні 30 років Китайська Народна Республіка (КНР) наростила надзвичайно потужну економіку та провела широкомасштабну індустріалізацію, тим самим змінивши роль країни, як сировинного придатку для транснаціональних корпорацій роллю «Фабрики усього світу». Надзвичайна цінова конкурентоспроможність китайських товарів є «візитною карткою» держави та має непогані позиції на європейському ринку. Окрім цього, між об'єднанням та країною було підписано меморандум про стратегічне економічне співробітництво 2020 року, що вказує на взаємне розуміння важливості відносин та економічного співробітництва.

Задля підтвердження даної тези було відображено графік розвитку сальдо торгівельного балансу між Євросоюзом та Китайською Народною Республікою у ретроспективі останнього десятиріччя:

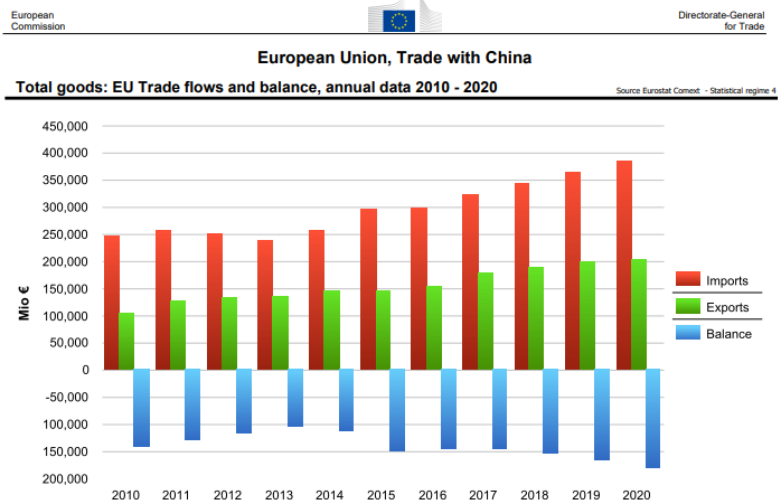

Рис. 1. Сальдо сукупного торгівельного балансу Євросоюзу з КНР за період 2010-2020 рр. [3; 4].

За останнє десятиліття імпорт товарів з Китаю до країн ЄС збільшився на 52%, а експорт до Китаю майже вдвічі. Сальдо торгівельного балансу характеризується різкими від'ємними значеннями за рахунок великих об'ємів імпорту з КНР.

Проте відносини держав у політичній сфері складно назвати дружніми або партнерськими. Під тиском політико-економічних інтересів власних регулюючих структур та правлячого класу, Євросоюз офіційно вбачає «китайську тоталітарну модель як загрозу світовій демократії та правам людини». Тематами ідеологічного неприйняття європейською стороною є «табори перевиховування» мусульман Сіньцзян-Уйгурського автономного регіону, придушення прозахідних повстань у Сянганському автономному регіоні (Гонконг), а також меншою мірою проблематика тибетського уряду у вигнанні та внутрішньої політики в самому Тибетському автономному регіоні. Однак найголовнішою проблемою між КНР та європейської частини колективного Заходу є конфлікт із Тайванем – фактично живе продовження громадянської війни 1945-1949 рр. Європейська сторона засуджує авторитарні методи ведення внутрішньої політики партією стосовно вищевказаних проблем, проте уряд Пекіну неухильно заявляє про неприпустимість вторгнення у внутрішні справи та відхиляє неофіційну «непогрішимість» інституційних надбудов європейського буржуазно-демократичного устрою [2; 5; 6].

Визначаючи політичну сферу, не дивлячись на всебічний тиск та багатолітню присутність НАТО на території сучасного Європейського Союзу, ще за опитуваннями від 2014 року 60% європейських учасників опитування вважали, що Китай вже замінив або незабаром замінить США у якості світової наддержави, 49% вважали Китай провідною економічною силою, і лише 37% вважали й досі світовим лідером США. Найбільшим ударом по престижу трансатлантичного партнерства стала пандемія Covid-19, яка відобразила справжнє становище інституційного розвитку американської моделі її здатності вирішувати дійсно кризові нагальні проблеми та надзвичайні ситуації. Навіть за багаторічного впливу збройних сил та фінансових інструментів Сполучених Штатів (особливо на такі морські країни атлантичного узбережжя, як Іспанія, Португалія, до останнього часу Франція),

Євросоюз природно піддається трендам та тенденціям до континентального співробітництва, так званого плану «Париж-Берлін-Москва-Пекін», а тому європейська система із ростом значення та сили таких континентальних держав, як РФ та Китай, буде схилитись до поглиблення співробітництва із ними, аніж підтримувати віджилий та неефективний трансатлантичний союз зі США [1].

Список використаних джерел:

1. Михаил Носов. ЕС и Китай: торговля или стратегия. *Современная Европа*, 2018. №6. С. 5–17

2. China and the EU – European External Action Service. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/china/15394/china-and-eu_en (Last accessed: 12.12.2021).

3. EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation – EU EEAS. URL: https://eeas.europa.eu/archives/docs/china/docs/euchina_2020_strategic_agenda_en.pdf (Last accessed: 12.12.2021).

4. European Union, Trade in goods with China – European Commission. URL: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_china_en.pdf (Last accessed: 12.12.2021).

5. NATO2030 Agenda Factsheet – North Atlantic Treaty Organization. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf (Last accessed: 12.12.2021).

6. 中国同欧盟的关系 – 中华人民共和国·外交部. URL: https://www.fmprc.gov.cn/web/gjhdq_676201/gjhdqzz_681964/1206_679930/sbgx_679934/ (Last accessed: 12.12.2021).

Науковий керівник: Новікова Людмила Вікторівна, завідувач кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ ХМАРНИХ ІТ-РІШЕНЬ

Лубенець Сергій Васильович,

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат технічних наук, доцент,
s.lubenec@karazin.ua

Харченко Ігор Михайлович,

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат технічних наук, доцент,
kharchenko@karazin.ua

У ці складні та мінливі часи міжнародні організації Центральної та Східної Європи в різноманітних галузях – від промисловості та сфери обслуговування до громадського сектору та державного управління – переходять на хмарні технології, щоб забезпечити продуктивність, безперервність процесів управління та розвиток. Це дає їм змогу скористатися перевагами віддаленої роботи, підтримувати зв'язок із віддаленими співробітниками та підвищити безпеку і гнучкість управління. Одним із відомих ефективних інструментів реалізації хмарних технологій є Microsoft 365 [1], який забезпечує підвищення безпеки та продуктивності, дає змогу робочим групам взаємодіяти та швидко отримувати доступ до потрібних даних у добре захищеному середовищі. Завдяки оптимізації каналів і процесів даний інструмент допомагає зосередитися на досягненні своїх цілей і залишатися на крок попереду конкурентів.

Однією з переваг використання хмарних технологій є побудова безпечного інформаційного середовища. Кіберзагрози постійно еволюціонують і стають дедалі витонченішими. Втратити дані може кожна організація. Атаки кіберзлочинців загрожують стабільній роботі організацій, зокрема віддалених. Щоб уберегтися від кібератак і захистити своїх клієнтів, організації потрібні засоби захисту для

забезпечення безпеки електронної пошти, даних та ідентичностей. Завдяки вбудованим функціям безпеки, які доповнюють надійні служби, Microsoft 365 знижує імовірність витоку інформації, інфікування вірусами, а також втрати даних через відвідування фішингових веб-сайтів. Політики, засоби керування та процедури надійно захищають хмарні системи, дані й інфраструктуру.

Для побудови безпечного інформаційного середовища рекомендовано наступні хмарні служби: розширений захист від загроз Microsoft Defender для запобігання кібрерзагрозам, їхнього виявлення та відповідного реагування; розширений захист від загроз Office 365 для захисту від зловмисного програмного забезпечення в повідомленнях електронної пошти; Microsoft Cloud App Security для комплексного контролю передавання даних і запобігання кібрерзагрозам; розширений захист від загроз Azure для захисту від кількох типів складних кібрератак.

Для прикладу, Агентство інновацій і технологій Грузії (GITA) захищає конфіденційні дані за допомогою хмарних функцій безпеки [2]. Агентство допомагає грузинським стартапам зростати й розвиватися на міжнародному ринку. Проте компанія зіткнулася з проблемами інфраструктури: її система була вразлива до спаму й знижувала результативність робочої групи. Тому, щоб ефективно підтримати місцеві організації й не турбуватися про безпеку, агентство перейшло на Microsoft 365 – рішення з вбудованими засобами безпеки корпоративного рівня, що гарантує надійний захист даних. Листування електронною поштою стало безпечнішим, а використання Microsoft Teams допомогло покращити співпрацю та продуктивність, а також знизити витрати на дзвінки за кордон. Організація повністю позбулася проблем зі спамом та вірусами.

Угорська служба державної підтримки KSZKI покращила захист даних також завдяки хмарному рішенню. Щоб і надалі допомагати громадським організаціям із фінансовими, кадровими та технологічними питаннями, угорська державна установа мала швидко забезпечити відповідність новим вимогам до безпеки та запобігти будь-яким витокам інформації за допомогою посилених заходів захисту даних. Для цього організація скористалася службами Azure Backup, Azure Active Directory Premium P1 і програмами Microsoft 365

для підприємств, щоб створити надійне та безпечне робоче середовище. KSZKI вдалося покращити захист за допомогою багатофакторної автентифікації та суворіших вимог до скидання паролів користувачами. Крім того, вона змогла знизити витрати на контроль доступу й обслуговування на 45%. Час обслуговування ІТ-інфраструктури скоротився на 25%. Бюджет на керування безпекою мережі значно знизився, що забезпечило суттєву економію коштів для даної організації.

Наступною перевагою використання хмарних технологій є підвищення ефективності управління та скорочення операційних витрат. Міжнародним організаціям та установам потрібні цифрові рішення, які допоможуть налагодити взаємодію та виправити операційні недоліки. Однак якщо такі рішення будуть занадто складними та дублюватимуть одне одного, організації лише програють в ефективності та ціні. Хмарний офісний пакет – це економічний засіб, який надає організації всі необхідні технології для досягнення успіху. Завдяки Microsoft 365 компанії можуть оптимізувати інфраструктуру, а також знизити витрати на сервери, ліцензування, робочі поїздки та обслуговування ІТ-ресурсів. Набір цифрових рішень від Microsoft пропонує засоби для покращення взаємодії, планування проектів і бізнес-аналітики, які допомагають робочим групам досягати високих результатів у кожному проекті та вдосконалити керування витратами.

Для підвищення ефективності управління та скорочення операційних витрат рекомендовано наступні хмарні служби: Project Online для ефективного керування проектами; Power BI для отримання чітких аналітичних даних і звітності; OneNote для впорядкування приміток і творчої співпраці; Microsoft Teams для нарад, дзвінків та обміну файлами.

Як приклад, одна з грецьких шкіл значно знизила витрати на обслуговування мережі завдяки хмарним рішенням [3]. Прагнучи покращити процес навчання за допомогою технологій, керівництво грецької приватної школи Avgoulea-Linardatou School почало впроваджувати різні цифрові інструменти та платформи. Це було не лише дорого, але й збивало з пантелику учнів та вчителів. Тому школа впровадила Microsoft 365 і, зокрема, Microsoft Teams як єдину платформу взаємодії, обміну файлами й онлайн-навчання. Перехід на

Microsoft 365 допоміг покращити успішність учнів, а вчителі отримали змогу приділяти їм більше часу. Крім того, витрати на мережу скоротилися з кількох тисяч євро до нуля.

Український забудовник удосконалив керування проектами завдяки точному плануванню витрат [4]. На висококонкурентному ринку український забудовник «РІЕЛ» прагнув упорядкувати внутрішні системи, щоб швидше завершувати проекти клієнтів. Для цього забудовник почав використовувати Project Online, Planner та Microsoft Teams, щоб покращити співпрацю й керування проектами. Крім того, він інтегрував Power BI для підвищення точності звітності та бізнес-аналітики. Як результат, у даний час співробітники можуть точніше планувати витрати, аналізувати об'єм робіт і відстежують перебіг виконання проектів. Завдяки прозорості більше інвесторів стали довіряти компанії.

Таким чином, хмарні рішення – це один з найважливіших факторів для безпечної, ефективною та безперервної роботи міжнародних установ та компаній. Вони створюють взаємопов'язану культуру та впорядковують робочий цикл, щоб співробітники могли безпечно працювати віддалено й зосередитися на своїх обов'язках. Крім того, хмарні рішення суттєво заощаджують час і гроші, підвищують конфіденційність даних і полегшують обслуговування ІТ-інфраструктури. Переваги сучасного робочого місця на основі хмарних рішень: економічно ефективні інвестиції в технології; безпечні та зручні системи; підвищення ефективності роботи співробітників і процесів; мотивований ІТ-відділ, який упроваджує інновації. Комплексні та безпечні цифрові рішення Microsoft 365 забезпечують безпеку, ефективність та безперервність управління і допомагають підвищити конкурентоспроможність організації.

Список використаних джерел:

1. Microsoft 365 для бізнесу. URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua/microsoft-365/business> (дата звернення: 22.11.2021).
2. Microsoft Customer Story – Georgia's Innovation and Technology Agency's performance improves through cloud technologies. URL: <https://customers.microsoft.com/en-us/story/gita-gov-office365-ka-georgia> (Last accessed: 24.11.2021).

3. Microsoft Customer Story – Greek school drives learning forward with Microsoft 365. URL: <https://customers.microsoft.com/en-us/story/733625-avgoulea-linardatou-school-azure-microsoft-teams-greece-education-en> (Last accessed: 24.11.2021).

4. Microsoft Customer Story – Провідна українська девелоперська компанія приваблює клієнтів своїми технологіями. URL: <https://customers.microsoft.com/en-us/story/749870-riel-microsoft365-powerbi-uk-ukraine> (дата звернення: 25.11.2021).

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСРЕГІОНАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА КРАЇН БРІКС

Малушко Анастасія Сергіївна,
здобувачка 2-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
ana9malevich@gmail.com

Трансрегіоналізм набув свого розвитку здебільшого завдяки синергії трьох ключових світових трендів, серед яких демократизація, глобалізація та інтеграція, що також включали чинники науково-технічного прогресу, розвитку світового господарства та глобальної економічної моделі.

Під трансрегіоналізмом можна розуміти процес формування великих міжнародних функціональних кластерів у результаті зміцнення глобальних транснаціональних, міжрегіональних зв'язків і взаємозалежності, а також цілеспрямованої політики держав і регіональних об'єднань щодо забезпечення своїх національних і колективних інтересів за допомогою інституціоналізації співробітництва в різних сферах [1].

Трансрегіональний рівень взаємодії є більш ефективним рівень управління й ухвалення рішень, що мають світове значення, ніж

глобальний (пов'язаний зі складністю пошуку консенсусу між усіма учасниками міжнародних відносин) і регіональний (тобто жорстко обмежений географічно, економічно й політично). Участь держав в трансрегіональних об'єднаннях відкриває перед ними нові можливості, дозволяє знаходити нові ефективні конфігурації в об'єднанні ресурсів, у забезпеченні економічного процвітання й безпеки, а також нові інструменти для реформування глобальних інститутів, багато з яких перебувають у стагнації після краху біполярності.

Одним із трансрегіональних об'єднань є БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південна Африка). Вигідне положення цим країнам забезпечує наявність в них великої кількості важливих для світової економіки товарів та ресурсів: промислової, сільськогосподарської продукції, мінеральних, інтелектуальних, трудових ресурсів [4].

Роль БРІКС на міжнародній арені визначається авторитетом й економічним потенціалом країн-учасниць. Усі члени об'єднання беруть участь у роботі G20, а Китай і Росія є постійними членами Ради Безпеки ООН. Крім того, країни БРІКС займають важливі геостратегічні позиції у своїх регіонах, а значний політичний та економічний вплив, який вони мають, дозволяє їм виконувати роль своєрідного орієнтира для найближчих сусідів при прийнятті й здійсненні ними зовнішньополітичних рішень.

БРІКС має величезний економічний і політичний потенціал, який дотепер залишається повністю нереалізованим. Об'єднання успішно функціонує у форматі клубу, в той час, як діяльність у напрямку створення повноцінної організації, встановлення більш тісного співробітництва поки не має бажаної ефективності. Безумовно, створення Нового банку розвитку й Пулу умовних валютних резервів стало активним кроком в інституціональному розвитку об'єднання, проте, навряд чи варто очікувати еволюції БРІКС за межами клубу.

Країни-члени об'єднання продовжують займатися розвитком нових фінансових інститутів, встановленням їх впливу на світовому рівні, реалізацією конкретних проектів у різних сферах співробітництва (освоєння космосу, ІТ-технологій, освіти тощо), захистом інтересів держав з ринковою економікою, що формується, та країн, що розвиваються (наприклад, шляхом підвищення їх ролі у МВФ). БРІКС, безумовно, продовжує свій розвиток, але як параорганізація.

Згідно даним Міжнародного валютного фонду за останні 5 років за показником сукупного ВВП, розрахованим за паритетом купівельної спроможності, БРІКС продемонструвала зростання від 33,6 трлн дол. в 2016 році до 41,02 трлн дол. в 2020 році. Крім того, важливо зазначити, що в 2020 році цей показник у країн БРІКС вищий, ніж у країн «Групи семи» (41,02 трлн дол. проти 41,01 трлн дол.) [2].

Значна економічна й ресурсна база БРІКС може забезпечити потреби всього людства, якщо виникне така необхідність. Таким чином, сукупність перерахованих вище чинників дає Бразилії, Росії, Індії, Китаю й ПАР можливість впливати на світову економіку поряд з розвиненими країнами.

В умовах пандемії коронавірусу країни БРІКС підтвердили готовність гнучко реагувати на мінливу ситуацію у світі й продемонстрували єдність перед новими викликами та загрозами. Так, сформований у межах БРІКС Новий банк розвитку вчасно оголосив про створення спеціального кредитного механізму для подолання наслідків коронавірусної інфекції. З боку Росії була внесена пропозиція щодо розробки комплексної системи БРІКС раннього реагування на ризики виникнення масових інфекційних захворювань. Учасники міждержавного об'єднання активно обмінюються досвідом з метою зниження поширення COVID-19 та недопущення виникнення нових вогнищ інфекції. Отже, ефективна робота БРІКС не була порушена навіть пандемією коронавірусу, і, крім того, «п'ятірка» ще раз переконалася в необхідності поглиблення й розширення багатопланового співробітництва.

У сучасному світі формат взаємодії БРІКС не раз продемонстрував свою продуктивність. Сьогодні угруповання БРІКС успішно вбудувалося в архітектуру міжнародних відносин і визначило свої позиції на провідних міждержавних платформах взаємодії, таких як ООН і «Група двадцяти» [3].

На сьогодні БРІКС вдається уникати конфронтації із Заходом і протиставлення «Півночі» «Півдню». Однак багато що буде залежати від загострення криз глобальної економіки й боротьби за природні ресурси. Поки ж філософія БРІКС і його практична політика ускладнюють прогнози щодо його ролі в майбутніх геополітичних структурах [6].

У цілому процес самовизначення БРІКС не завершений. Подальші перспективи будуть залежати від готовності до реального співробітництва як усередині, так і поза цим об'єднанням.

Країни БРІКС, які поступово перетворюються на «полюси сили», альтернативні західній економічній системі, виявилися більш стійкими до глобальних кризових явищ, ніж США, держави Європейського Союзу та Японія. Причиною цього є те, що торговельні та фінансові операції зі Сполученими Штатами відіграють важливу, але не домінуючу роль у зовнішньоекономічній діяльності БРІКС. Негативного впливу від рецесії в США у цій групі найбільше зазнала економіка Бразилії, а найменше – Росії (з огляду на санкційну політику).

Перспективним та ефективним механізмом реалізації власних інтересів країн БРІКС у системі глобального управління є глобальна фінансова група G-20 («Велика двадцятка»).

За прогнозами експертів у складних умовах подолання світової фінансової кризи економіка країн групи БРІКС, порівняно з країнами Заходу, збереже високі темпи розвитку у середньостроковій перспективі. Накопичений потенціал приватного споживання та інвестицій у цих країнах сприятиме підтримці відносно позитивного тренду макроекономічних показників, навіть за умов погіршення динаміки зовнішньої торгівлі внаслідок зменшення попиту в євронзоні та США та цінової корекції на сировинних ринках [5].

Таким чином, вірогідним є те, що впродовж наступних п'яти років ситуація на світовій арені зміниться на користь найпотужнішого учасника БРІКС – Китаю, який, забравши першість лідерства у ЄС, стане другою світовою економікою після США, Індія та Японія розділять четверте місце, а частка усіх країн БРІКС у світовому ВВП буде збільшуватися.

Список використаних джерел:

1. Биков О. М. Фактори економічного розвитку країн БРІКС в умовах транснаціоналізації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02; Черкас. держ. технол. ун-т. Харків, 2014. 20 с.
2. Бордачєв Т., Панова В., Суслов Д. БРИКС и пандемия соперничества. Москва : Международный дискуссионный клуб «Валдай», 2020. 24 с.

3. Горбачева В. Реальное партнерство: за 15 лет Большая пятерка доказала свою эффективность. *BRICS Information Portal*. 2021. URL: <https://infobrics.org/post/33064> (дата обращения: 01.12.2021).

4. Зайцева М. В. Взаємодія країн БРИКС у постбіполярному світі: структура, тенденції, перспективи : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016. 22 с.

5. Стратегия экономического партнерства БРИКС до 2025 года, ноябрь 2020 г. URL: <https://www.economy.gov.ru/material/file/636aa3edbc0dcc2356ebb6f8d594ccb0/1148133.pdf> (дата обращения: 29.11.2021).

6. Якубчик О. С. Конкурентні переваги ТНК країн БРИКС на глобальних ринках : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02; Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2015. 20 с.

Науковий керівник: Чернишова Лариса Олексіївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент.

«РОЛЬ США У СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ НА ПРИКЛАДІ ПІВНІЧНОГО ПОТІКУ-2 ТА ООН»

Мігунів Павло Дмитрович,
студент 4-го курсу групи УО-41 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
migunovpavel1@gmail.com

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин відбуваються постійні зміни, які спонукають змінювати власні інтереси різних країн світу. Інтеграція ще більше набуває значення для багатьох держав.

Як стверджував М. Пейбро: «інтеграція – складний процес взаємодії держав, що характеризується двома елементами: правовою формою і економічним змістом» [1, с. 72].

Ще у 30-х рр. ХХ ст. було використано слово «інтеграція» [2, с. 11]. Інтеграція (від лат. *integration* – відновлення, поновлення та *integer* – цілий) – напрямок процесу розвитку, пов’язаний з об’єднанням в єдине ціле раніше різнорідних частин і елементів [3, с. 210]. «Акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом», – написано в тлумачному словнику Оксфордського університету [4, с. 675]. Інтеграційні процеси можуть відбуватися, як вже у створених системах або елементах, так й ще у новітніх, які мають спільні риси, але не взаємодіяли один між одним. Цей процес спонукає до збільшення обсягу між елементами та складовими її системи, а саме будівництва нових рівнів управління та органів. Результатом інтеграції є певний ступінь інтегрованості – стан упорядкованого функціонування частин цілого [3, с. 210].

Як вважав К. Пурсіайнен: «термін «інтеграція» означає зміцнення взаємозалежності та злагодженості елементів соціальної системи» [5, с. 23]. А. Етціоні стверджував, що поняття «співтовариство» і «інтеграція» виступають суб’єктом і предикатом. Водночас «співтовариство» виступає, як певна «спільність чи навіть система, якій притаманні самодостатні інтеграційні механізми», насамперед «інтеграція» – це певна «здатність даної системи підтримувати себе саму в результаті дії та впливу як внутрішніх, так і зовнішніх змін» [6, с. 329, 330].

Сучасна інтеграція загалом має два різновиди, які загалом охоплює основні сфери для реалізації цього процесу: економічна інтеграція та правова, іноді включає в себе політичні аспекти. М. Каппеллетті, Ф. Манчіні, К. Ленартс, Дж. Уейлер, М. Расмуссен – «західні» науковці, досліджують інтеграцію через право, яке сприяє пояснити інтеграційний процес в Європейському економічному співтоваристві.

Американський економіст Б. Балаша розробив концепцію регіональної інтеграції, де основним принципом є відмінність між інтеграцією як процесом і як кінцевим станом, результатом. З цієї точки зору окремі уявлення про інтеграцію можуть бути охарактеризовані як

ступені сходження від її найпростіших, початкових форм до вищих і складніших.

Для повного розуміння інтеграційних процесах, на прикладі європейської інтеграції, пропонується дослідити переваги та недоліки інтеграції.

Переваги європейської інтеграції:

- політична вигода, сутність якої полягає у встановленні стабільної політичної системи. Саме цей чинник гарантує країні наблизитись до Спільної європейської політики безпеки та оборони, яка гарантуватиме їй державний суверенітет та територіальну недоторканість;

- економічний потенціал, тобто, забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, впровадження стандартів ЄС у виробництві, макроекономічна стабільність, додаткові інвестиції в економіку країни, надання субсидій сільському господарству, кількісні обмеження імпорту, антидемпінгова політика, протекціонізм і контроль експорту;

- соціальний євроефект, що має на меті ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення, забезпечення високого рівня життя населення, формування середнього класу та проведення реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту [7, с. 33].

Недоліки інтеграції:

- політичні недоліки несуть із собою часткову втрату суверенітету та підпорядкування територій органам ЄС, невизначеність стратегії розвитку, що також не дуже добре вплине на економічний стан, оскільки між країнами ЄС існує в деякій мірі висока конкуренція в деяких галузях, тому потрібно буде переорієнтуватись на менш конкурентні галузі, а також негативним чинником буде погіршення взаємин із країнами СНД;

- економічні недоліки передбачають втрату конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін, квотування певних видів товарів, можливе переміщення до України шкідливих виробництв, використання України як сировинного придатку, а також як дешевої робочої сили;

– соціальні недоліки – це ускладнення візового режиму із східними сусідами, поглиблення демографічного спаду, незаконна міграція та вплив кадрів [8, с. 1].

Сучасною глобальною ціллю США є утримання світового економічного лідерства на основі посилення свого впливу на моделі економічного розвитку менш розвинутих країн; утримання провідних позицій на світових ринках послуг, технологій і капіталу; збільшення частки країни у світовому товарному експорті. Основними механізмами реалізації даних цілей є домінуюча роль США в діяльності інститутів глобального економічного менеджменту, активна зовнішньоекономічна дипломатія та реалізація інтеграційних стратегій у латиноамериканському регіоні. При цьому останній механізм є найефективнішим з точки зору гармонізації національних економічних інтересів США та інтересів американського транснаціонального бізнесу.

Інтеграційна стратегія США в панамериканському регіоні протягом останніх двохсот років еволюціонувала з «імперіалістської» в ХІХ ст. до такої, що заснована на принципах демократичних цінностей і вільної торгівлі. Інтеграційний блок НАФТА став втіленням історично першої інтеграційної стратегії «поверхневого» характеру, яка поєднала інтеграційні пріоритети країн, асиметричних за рівнем соціально-економічного розвитку. В 2000—2010-х рр. трансформація інтеграційної стратегії США в панамериканському регіоні характеризується зміною самих принципів інтеграції: якщо НАФТА була заснована на принципах вільної торгівлі, то інтеграційні стратегії США з Колумбією, Перу та Панамою, все більше включають елементи справедливої торгівлі через запровадження жорстких механізмів захисту прав робітників та навколишнього середовища, а також сприяння ринковій трансформації та підвищення ефективності торговельної лібералізації (Trade Capacity Building).

Щоб визначити практичний аспект ролі США в інтеграційних процесах на міжнародній арені, пропонується дослідити два приклада:

Президент США Дональд Трамп на форумі з реформування ООН 18 вересня 2017 року сказав: «В попередні кілька років ООН не в стані була реалізувати свій потенціал в повній мірі з бюрократією і збоїв в управлінні, регулярний бюджет в ООН виріс на 140%, а персонал в ООН зріс удвічі, але ми не бачимо результат який був би співзвучний з

такими інвестиціями...» Сполучені Штати Америки займають перше місце із фінансування ООН. Щорічно Вашингтон сплачує 28,47%» [9] витрат на миротворчі операції ООН, загальний бюджет яких складає 7,3 млрд доларів США, і 22 відсотки поточних витрат обсягом 5,4 мільярда євро. Так, США говорять про реформу ООН, але тим самим відхиляється від питання Ради Безпеки. Це виглядає так – «Ми підтримуємо, що треба реформувати всю Організацію Об'єднаних Націй, не торкаючись Ради Безпеки ООН, але якщо все ж таки повернуть увагу до РБ ООН, то реформа матиме додаткові умови для прийняття держави: боротьба за нерозповсюдження зброї масового ураження, повагу прав і свобод людини, демократичний політичний режим» [10].

Авжеж, політика Трампа мала характер протекціонізму, але експрезидента США хотів донести думку, що країна яка фінансує найбільшу частину грошей в ООН повинна впливати та мати таку силу, щоб останнє рішення завжди було за ними.

Одним з викликів на сьогоднішній день для країн Європи є діяльність «Північного потоку - 2» (ПП-2). Цей проєкт включає в себе різні національні інтереси, має багато нюансів, прихильників та противників серед світових гравців. «Північний потік - 2» – це магістральний газопровід з Російської Федерації до Німеччини, який прокладено по дну Балтійського моря та, на сучасному етапі очікує сертифікації для повного працювання. Він охоплює економічні зони та територіальні води п'яти країн: Росії, Німеччини, Данії, Фінляндії та Швеції. Ідея створення газопроводу виникла, коли стало зрозуміло, що діючий «Північний потік» починає згасати.

Проблема в тому, що сам потік прокладається з Росії та поступає до Німеччини, тим самим відбувається процес прямого постачання.

Вашингтон не може дозволити розповсюдження впливу Росії в Європі, тим самим відмовившись від ринку збуту свого скрапленого газу. «Але у нас є дещо краще – великі запаси СПГ. Я думаю, що це реальний вихід», - зазначав Д. Трамп, відповідаючи на питання журналістів після переговорів з президентом Польщі Анджеєм Дудою [11]. Це логічний план дій, вони не хочуть втрачати цей економічно вигідний для них регіон, який в такому випадку може стати частиною євразійського проєкту.

Переходячи до висновків дослідження можна виокремити наступне:

1. Інтеграція – напрямок процесу розвитку, пов'язаний з об'єднанням в єдине ціле раніше різнорідних частин і елементів. Ці ж елементи взаємодіють між собою та мають економічний підтекст. На прикладі Європейського Союзу, ми можемо побачити, як об'єднавшись маленькі та середні країни стали великим та успішним механізмом, який грає величезну роль у світових процесах.

2. Існує два основних різновидів інтеграції: економічна та правова інтеграція. Коли починається процес об'єднання, створюються органи влади та інститути, які регулюють відносини та опираючись на нормативно-правові акти дають об'єктивну оцінку, щодо тих чи інших процесів. Щодо етапу економічного об'єднання. Він охоплює в собі зняття бар'єрів між членами-країнами для ефективності економічних процесів

3. Наслідки втручання США дуже різні. Авжеж, ми можемо догадуватися, що це тільки економічні чинник, але можуть бути і інші. Саме вони роблять так, щоб перекрити «кисень» країнам, які стають у них на шляху, накладаючи санкції та відрізаючи їх від нормального функціонування у світі. США – самий головний гравець на політичній карті світу. Не кожна країна, яка хоче розвиватися не зможе обійти цей етап, коли вона, рано чи пізно, зустрінеться з США.

Список використаних джерел:

1. Белых А. Г. Нормы международного и национального права в условиях интеграции. Юрид. мир. 2007. №5. С. 72–76.
2. Шеръязданова К. Г. Современные интеграционные процессы : учеб. пособие: Акад. гос. упр. при Президенте РК, 2010. 107 с
3. Философский энциклопедический словарь. М. : Совет. энцикл., 1983. 840 с.
4. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Sixth Edition ; ed. by Sally Wehmeier. Oxford : University Press, 2000. 1540 p.

5. Пурсийайнен К. От слов – к делу (теории интеграции и отношения ЕС – РФ). Современ. Европа. 2005. №. 2. С. 23–38. URL: <http://www.ieras-library.ru/documenti/soveurope/2005/pursiain.doc> (дата звернення: 16.12.2021)
6. Etzioni A. Political unification: a comparative study of leaders and forces. New York : Rinehart, 1965. 346 p
7. Батаренко А. О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. 2014 р.
8. Солонінко К. С. Інтеграційна політика України: інституційні аспекти. Міжнародна економіка. 2012 р. Випуск №52.
9. Сайт виконавчого комітету СНД. URL: www.cis.minsk.by (дата звернення: 16.12.2021)
10. Промова Президента США Дональда. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2-Gx7XRG5A4> (дата звернення: 16.12.2021)
11. Трамп назвав альтернативу «Северному потоку-2» // інформаційне агентство «УНІАН». 2019. URL: [https://www.unian.net/economics/energetics/10584312-tramp-nazval-alternativu-severnomu-potoku-2.html](https://www.unian.net/economics/energetics/10584312-trump-nazval-alternativu-severnomu-potoku-2.html) (дата звернення: 16.12.2021)

Науковий керівник: Рєзніков Валерій Володимирович, доктор з державного управління, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ: ДОСВІД НАТО

Осінська Катерина Андріївна,
здобувачка 2-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,

Ми живемо в епоху глобалізованого спілкування, коли інформація стала більш фрагментованою, ніж будь-коли. Щодня мільйони відео, зображень, новин та особистих коментарів завантажуються на веб-сайти, чати та інші соціальні веб-додатки, що не лише переповнюють інформаційний простір, але й ускладнює пересічному громадянину знайти вірний шлях до точної та правдивої інформації. Цей динамічний розвиток комунікаційного середовища також має ряд недоліків; національним урядам та міжнародним організаціям зараз набагато важче донести їхні повідомлення. Моделі комунікації з часів холодної війни дедалі більше замінюються міжнародною дипломатією, взаємовідносинами та соціальними мережами. Не дивно, що інституційні комунікаційні канали є аутсайдером з показників довіри.

Таким чином, це підкреслює дедалі більшу потребу в добре спланованих зусиллях публічної дипломатії. Варто зазначити, що стратегічні комунікації, брендинг і зв'язки з громадськістю вважаються важливими інструментами для завоювання сердець і розумів іноземної аудиторії та переконання її у тому, що країну або цінності організації варто підтримувати. Оскільки багато урядів наймають PR-компанії для покращення іміджу за кордоном, можна з впевненістю стверджувати, що індустрія брендингу різко зросла за останні десять років. І хоча країнам і без того важко змінити свій імідж на краще, проте, це ще важче зробити для багатосторонніх організацій, оскільки громадяни вважають, що процеси формування політики великих міжнародних організацій, таких як НАТО, занадто складні та віддалені від їх повсякденного життя, їх щоденних турбот. Тож, метою нашого дослідження є прослідити та співставити нові трансформації публічної дипломатії НАТО, які виникли внаслідок диджиталізації світу.

Публічна дипломатія допомагає посилити підтримку місії та діяльності Альянсу. Так, наприклад, у 2020 році це означало демонстрацію того, як НАТО допомогло запобігти переростанню кризи охорони здоров'я в кризу безпеки [2]. Слід зазначити, що масовий перехід до онлайн-інструментів дозволив Союзу у цифровому форматі

розповісти історію становлення НАТО, стійкості та постійної готовності реагувати на всі загрози сучасності.

Добра новина для НАТО полягає в тому, що Альянс все ще користується впізнаваним брендом. Як показують міжнародні та національні опитування, НАТО широко асоціюється з безпекою та обороною і сприймається як трансатлантичний постачальник миру та безпеки [4]. Отже, сприйняття Альянсу серед його громадян-членів є позитивним, і на нашу думку, така динаміка буде продовжуватись у найближчі роки.

Варто підкреслити, що до 2020 року зв'язок НАТО з цифровим світом зводиться здебільшого до його веб-сайту, включаючи також і веб-телеканал НАТО. Приміром, веб-сайт містить відео, подкасти, фотографії, аудіовізуальні файли, віртуальну виставку, електронний книжковий магазин та багато іншої цікавої інформації, але навряд чи пропонує будь-яку форму безпосередньої взаємодії з відвідувачем. Пов'язані сайти (такі, як ACO, ACT, ISAF, ATAs) залишають більш-менш те саме статичне враження. На нашу думку, однією з причин цього була застаріла система керування даними, яку занадто довго ігнорували, спираючись на традиційну аудиторію.

Але не можна не відзначити кардинальну трансформацію комунікативної сфери Альянсу, спричинену пандемією COVID-19. Слід зауважити, що у 2020 році вся публічно-дипломатична діяльність, тобто виступи, саміти, інформаційні кампанії та семінари проходили в онлайн режимі. Це говорить про те, що представники НАТО не розгубилися і швидко реформували свою цифрову діяльність, підлаштовуючись під критичну ситуацію у світі.

Нова громадянська модель взаємодії допомогла налагодити глибший контакт із нетрадиційною аудиторією Альянсу, залучаючи молоде покоління підлітків та жінок. Така модернізована комунікація зводилася до найактуальніших проблем у світі: зміни кліматичної ситуації, кібербезпеки та гібридних війн. Організація також провела інформаційну кампанію #WeAreNATO, яка стала найуспішнішою з охоплення аудиторії за всю історію існування НАТО і гідно представила демократичні цінності Альянсу та важливість євроатлантичної єдності [1]. Адаптація та зміни є невід'ємною частиною ініціативи НАТО 2030 щодо зміцнення Альянсу на майбутнє.

Платформи соціальних мереж активно висвітлювали інформаційну політику НАТО через збільшення дезінформації з приводу COVID-19. Варто зазначити, що у 2020 році також стався найбільший приріст аудиторії у цифровому просторі, а саме у LinkedIn – на 34%, Instagram – на 26%, YouTube – на 23% та Twitter – на 14% [2].

Але також є куди вдосконалюватись при використанні деяких більш традиційних каналів зв'язку. Як не дивно, але НАТО майже повністю ігнорує радіомовлення, зокрема багато регіональних радіоканалів у країнах-членах, і, таким чином, мільйони людей, які слухають радіопередачі в години пік. Проте, радіо все ще продовжує бути важливим комунікаційним інструментом, і має свою цільову аудиторію у кожній з країн-членів Альянсу. Наприклад, зі статистичних даних 2020 року, радіо слухають більш ніж 83% опитаних у США, у Великобританії цей показник сягає 90%.

Ще одним не використаним інструментом є історії людських інтересів. На нашу думку, офіційне обличчя НАТО має стати більш диверсифікованим, ніж представлення чоловіків – високопоставлених дипломатів або військових чиновників, щоб залучити більшу громадськість.

Отже, набір комунікаційних інструментів 21 століття пропонує Альянсу безліч можливостей інформувати суспільство відстоювати свою політику та встановлювати інтерактивні стосунки з глобальною аудиторією. Це, зокрема, такі канали як: соціальні мережі, корпоративні блоги, радіо та медіа мовлення тощо. З нашої точки зору, країни НАТО просто повинні ними скористатися. Якщо вони серйозно сприймуть окреслені проблеми та почнуть їх вирішувати, публічна дипломатія могла б ефективно та успішно сприяти легітимності Альянсу та кращому суспільному розумінню того, чому трансатлантична безпекова спільнота продовжуватиме змінюватися.

Список використаних джерел:

1. Підхід НАТО до протидії дезінформації: акцент на COVID-19. *Армія Inform.* 15 жовтня 2020. URL: <https://armyinform.com.ua/2020/10/pidhid-nato-do-protydiyi-dezinformaciyi-akzent-na-covid-19/> (дата звернення: 27.11. 2021)

2. Annual NATO Report 2020. *NATO official website*. 2021. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/sgar20-en.pdf (Last accessed: 22.11.2021).

3. Aronhime L., Cocron A. NATO's Innovation Challenge. *NATO Review*. 2021. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/07/19/natos-innovation-challenge/index.html> (Last accessed: 19.11.2021).

4. NATO 2030: United for a New Era. *NATO official website*. 2020. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf (Last accessed: 20.11.2021).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколіївна, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ США В МІЖНАРОДНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ: КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Пущаєнко Олександра Сергіївна,
здобувачка 4-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
alexandra.pushchayenko@gmail.com

У XXI столітті міжнародна спільнота, переживши дві світові війни, велику кількість громадянських воєн та інших збройних конфліктів, нарешті дійшла до розуміння того, що ключовим фактором забезпечення просування цінностей держави та її національних інтересів є «м'яка сила», а не військовий тиск. Одним з ефективних засобів «м'якої сили» є поліпшення іміджу країни завдяки вигідному її представленню в міжнародному інформаційному просторі. Даним

методом активно користуються Сполучені Штати Америки, успішно просуваючи власні демократичні інтереси по всьому світі. Розглянемо детальніше, які саме канали культурного впливу використовують США для просування власних цінностей, ідеології та формування позитивного іміджу країни.

Дієвим засобом впливу виступає активна робота з контентом, продукованим американськими ЗМІ. Розглядаючи даний канал, варто насамперед згадати про незалежне урядове Агентство США з глобальних медіа (U.S. Agency for Global Media, USAGM). До даного державного Агентства входять п'ять медіа-компаній, а саме: дві федеральні організації – Голос Америки (Voice of America) та Офіс кубинського мовлення (Office of Cuba Broadcasting), що керує радіо- та телекомпанією «Марті» (Radio and TV Martí); а також три неприбуткові організації, які отримують гранти від USAGM – Радіо «Вільна Європа» / Радіо «Свобода» (Radio Free Europe / Radio Liberty), Радіо «Вільна Азія» (Radio Free Asia) та Близькосхідна мережа мовлення (Middle East Broadcasting Network) [1]. Місія, яку переслідує Агентство, полягає у підтримці національних інтересів США шляхом інформування та об'єднання людей по всьому світі для підтримки свободи і демократії. USAGM забезпечує щодня більш ніж 100 країн світу новинами на 59 мовах. До речі, щотижня з медіа-організаціями Агентства взаємодіють понад 394 мільйони людей. Фактично, медіа-організації Агентства провадять публічну дипломатію від імені Сполучених Штатів, зміцнюючи відносини держави з рештою світу та укріплюючи її імідж [2].

З розвитком Глобальної мережі засоби формування позитивного зовнішньополітичного іміджу США трансформувалися. У 2021 році кількість користувачів Інтернету сягнула 4,66 млрд. і продовжує невпинно зростати [3], а це означає, що Глобальна мережа є потужним каналом впливу на свідомість мільярдів людей і оминути увагою даний канал комунікації просто неможливо. Американська влада наразі активно розвиває цифрову дипломатію як засіб підтримання позитивного іміджу США. Так, вищезазначені радіо- й телеканали міжнародного мовлення, фінансовані урядом США, на початку XXI ст. були перенесені в Інтернет-простір. Кожен з них має власний веб-ресурс, де, окрім онлайн та записів теле-, радіотрансляцій,

публікуються актуальні новини. Більш того, кожна з цих медіа-компаній має власні акаунти у наступних соціальних мережах: Twitter, YouTube, Facebook, а деякі – ще й в Instagram. Тобто на широку Інтернет-аудиторію висвітлюються актуальні новини, які, зважаючи на джерело фінансування медіа-організацій, не будуть йти всупереч національним інтересам США та дискредитувати їхній імідж у світі.

До того ж, у Глобальній мережі зараз існують веб-ресурси посольств і консульств Сполучених Штатів за кордоном (більшість з них також мають акаунти у Twitter, YouTube, Facebook та Instagram), на яких майже щоденно публікуються новини про досягнення американської влади, дипломатів, проведені ними заходи, заключені угоди, що ще більше насичує міжнародний інформаційний простір даними, які сприяють формуванню позитивного іміджу США.

Іншим, не менш важливим фактором формування позитивного іміджу США в міжнародному інформаційному просторі є ініційовані американським урядом програми обміну для студентів, викладачів, молодих лідерів, професіоналів, громадських діячів тощо. Мабуть, однією з наймасовіших програм стала спонсорована Державним департаментом США програма Фулбрайта, спрямована на наукові обміни між Сполученими Штатами та 160-тма країнами світу, в якій можуть взяти участь студенти й випускники вищих навчальних закладів, викладачі, дослідники, аспіранти, кандидати та доктори наук [4]. Так, за весь час її існування (з 1946 року [4]) у програмі взяли участь понад 400 тисяч учасників [5]. Термін програми Фулбрайта, наприклад, для здобуття ступеня магістра в американському ВНЗ складає від одного до двох років, чого цілком достатньо, аби, перейнявши під час навчання цінності американського способу життя та культури, і в подальшому перебувати під їх впливом. Варто також додати, що фінансування владою США програм мобільності сприяє формуванню, особливо у молоді, яка бере участь у проектах, сприйняття країни як «благодійника». Тобто завдяки подібним міжнародним обмінам, позитивний імідж США тільки укріплюється.

Суттєвий внесок в закріплення позитивного іміджу США в міжнародному інформаційному просторі робить також незалежне урядове агентство Корпус миру, офіційна місія якого полягає у сприянні дружбі та миру в усьому світі. Корпусом миру надається технічна

допомога шляхом залучення американських спеціалістів-волонтерів для передачі своїх умінь населенню понад 60-ти іноземних країн. Наприклад, в Україні Корпус реалізує наступні програми: «Молодіжний розвиток», «Розвиток громад» й «Викладання англійської мови як іноземної» [6]. Таким чином, завдяки діяльності Корпусу миру США поширюють американський досвід та цінності, ще більш посилюючи позитивний імідж країни за кордоном.

Сприяє іміджу й інша урядова структура Сполучених Штатів – Агентство США з міжнародного розвитку (U. S. Agency for International Development, USAID), що співпрацює з більш ніж 100 країн світу. Воно провадить зовнішню політику США, сприяє формуванню, знову ж таки, демократії та стабільності шляхом надання всіх можливих невійськових ресурсів для допомоги народам світу у гуманітарній, продовольчій сфері, галузях економіки, протидії корупції, управління, захисту прав людини, освіти, охорони здоров'я тощо. Навіть на офіційному веб-ресурсі структури зазначено, що USAID має за мету продемонструвати своєю діяльністю добру волю США та американську великодушність по всьому світі [7]. Дана мета дає змогу ще раз пересвідчитися в тому, що Агентство, окрім очевидних цілей допомоги нужденним, повинне також укріплювати імідж Сполучених Штатів.

До засобу формування позитивного іміджу США можна також віднести діяльність американських приватних фондів та спонсорських організацій, які, діючи у всесвітньому масштабі, є інструментами потужного впливу країни за кордоном. Так, наприклад, одними з найвпливовіших інституцій у світі є американські фундації «Відкрите суспільство», засновані меценатом Дж. Соросом. Мережа благодійних фондів активно надає гранти на програми в сферах освіти, незалежної журналістики, цифрових технологій, захисту прав і свобод людини, розвитку громадянського суспільства, реформування державного управління та найголовніше – побудови демократії у міжнародних масштабах, а співпрацює фонд аж з понад 120-тьма державами світу [8]. До прикладу, фонд «Відродження» (входить до мережі фундацій «Відкрите суспільство») вклав понад 320 млн. доларів у розвиток демократії в Україні, реалізувавши понад 11 тисяч проектів. Зокрема, фондом були підтримані створення незалежного інформаційного агентства УНІАН, запуск української антарктичної

станції «Академік Вернадський», розвиток мережі Інтернет в країні, впровадження системи Зовнішнього Незалежного Оцінювання при вступі до ВНЗ, ухвалення низки антикорупційних законів, більш того, фонд понад десять років активно сприяв ухваленню Угоди про асоціацію з Європейським Союзом і введенню безвізового режиму, зігравши не останню роль в реалізації європейських устремлінь України [9]. Тобто приватні благодійні фонди, як і вищезазначені інституції, сприяють формуванню в міжнародному інформаційному просторі іміджу США як країни – «мецената».

Не варто недооцінювати і вплив недержавних каналів «м'якої сили» США. Це, насамперед, поширення американської масової культури, традицій, способу життя, популяризація продукції Голлівудського кінематографу, музичної індустрії США, а також діяльність американських транснаціональних корпорацій, які стали символом країни і зараз відомі практично кожному («МакДональдз», «Кока-Кола», «Еплл», «Майкрософт» тощо).

Отже, Сполучені Штати сьогодні є передовим гравцем на міжнародній арені, державою зі стійким іміджем борця за демократію, громадянське суспільство, справедливість, сталий розвиток, стабільність та мир, «благодійника», який не жалкує ресурсів на допомогу нужденним народам, підтримку освіченості, наукового прогресу, взаємного культурного збагачення народів світу. Проте ці благі наміри значною мірою спрямовані й на просування американських цінностей по всьому світі, адже зовнішня культурна політика США є потужною, а головне, невидимою ідеологічною зброєю, яка ефективніше за будь-яку реальну зброю впливає на свідомість людини. Результат даного впливу очевидний: сьогодні мільйони вбачають у Сполучених Штатах державу-мрію, прихильно ставляться до американських ідеалів демократії, американська культура та традиції вже давно укорінилися в житті людей по всьому світі. Усі вищенаведені фактори доводять дієвість культурної дипломатії США та вже сформований позитивний імідж держави, який дозволяє їй, навіть при можливих огріхах у політичних кроках, займати першість у світі за своєю впливовістю.

Список використаних джерел:

1. USAGM Organizational Structure. *U.S. Agency for Global Media* : веб-сайт. URL: usagm.gov/who-we-are/organizational-chart/ (дата звернення: 01.12.2021).
2. Who we are. *U.S. Agency for Global Media* : веб-сайт. URL: <https://www.usagm.gov/who-we-are/> (дата звернення: 26.11.2021).
3. Кількість користувачів Інтернету у світі сягнула 4,66 млрд. *RootNation* : веб-сайт. URL: <https://root-nation.com/ua/news-ua/it-news-ua/ua-new-internet-records/> (дата звернення: 29.11.2021).
4. Fulbright Program Overview. *Bureau of Educational and Cultural Affairs* : веб-сайт. URL: <https://eca.state.gov/fulbright/about-fulbright/fulbright-program-overview> (дата звернення: 01.12.2021).
5. #Fulbright75. *Програма імені Фулбрайта в Україні Представництво Інституту Міжнародної Освіти* : веб-сайт. URL: <https://fulbright.org.ua/uk/fulbright75/> (дата звернення: 01.12.2021).
6. «Корпус миру» шукає партнерів у рамках проекту «Розвиток громад». *Ukraine Crisis Media Center* : веб-сайт. URL: <https://uacrisis.org/uk/podii/korpus-myru-shukaye-partneriv-u-ramkah-proektu-rozvytok-gromad> (дата звернення: 04.12.2021).
7. What we do. *United States Agency for International Development* : веб-сайт. URL: <https://www.usaid.gov/what-we-do> (дата звернення: 05.12.2021).
8. What we do. *Open Society Foundations* : веб-сайт. URL: <https://www.opensocietyfoundations.org/what-we-do> (дата звернення: 03.12.2021).
9. Про нас. *Міжнародний Фонд Відродження* : веб-сайт. URL: <https://www.irf.ua/about/> (дата звернення: 03.12.2021).

Науковий керівник: Харченко Ігор Михайлович, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат технічних наук, доцент.

ДИПЛОМАТІЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: МИТНА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ КРИЗИ МІГРАНТІВ БІЛОРУСЬ-ПОЛЬЩА-УКРАЇНА

Ращупкіна Дар'я Русланівна,

здобувачка 4-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, daryarashchupkina@gmail.com

Сьогодні передумовою світового розвитку є активна взаємодія країн на міжнародній арені. Ці взаємозв'язки можуть реалізовуватись двома шляхами: «мирним (економічна боротьба) і воєнним (збройні конфлікти різної інтенсивності)» [4].

Наразі феномен гібридної війни об'єднав різнобічні методи двох вищенаведених типів, і широко використовується для інформаційного, політичного, економічного, інфраструктурного ослаблення противника, в тому числі методом «залякування», з наступним витребуванням поступок.

Дипломатія є головним інструментом здійснення зовнішньої політики та захисту несилдовими методами, тому набула широкого використання в рамках ведення гібридних воєн. Колишній Міністр закордонних справ України Павло Клімкін стверджував, що «сьогодні вираз «дипломатичний фронт» перестав бути метафорою, бо під час гібридної війни дипломатичні кампанії іноді вирішують більше, ніж військові операції» [5].

Отже, метою тез є аналіз ролі дипломатії в умовах гібридної війни України з РФ, а саме визначення ролі дипломатії в забезпеченні митної безпеки в контексті прихованого протистояння під час мігрантської кризи Білорусь-Польща-Литва-Україна.

В умовах розмивання державних кордонів та ведення гібридних воєн поняття «безпека» набуло нових вимірів. Говорячи про митну службу, можна мати на увазі різні види безпеки, наприклад, зовнішньоекономічну (зовнішньоторговельну), фінансову, правову,

інвестиційну. Заглиблюючись в аналіз практичної діяльності митних служб, можна «вказати на їхнє відношення до забезпечення також таких видів безпеки, як екологічна, інноваційна, культурна, прикордонна, продовольча, радіаційна тощо» [2, с. 41].

З огляду на те, що митну безпеку слід також розглядати як стан охорони державних кордонів, можна виділити такі реальні та потенційні загрози митній безпеці України, що є частиною гібридної кампанії РФ: «спроби змінити лінію державного кордону України або відторгнути частину її території; прикордонні конфлікти, збройні та беззбройні провокації; незаконний перетин державного кордону; незаконне ввезення або вивезення зброї, боєприпасів, вибухових речовин і засобів масового знищення, радіоактивних і наркотичних речовин, вантажів без митного та інших видів контролю, екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів; незаконне ввезення літератури та магнітних носіїв, що містять антидержавні, терористичні, сепаратистські, націоналістичні та екстремістські напрямки; перетин державного кордону поза пунктами пропуску; використання підроблених, недійсних паспортних документів іноземця або їх відсутність під час перетину державного кордону в пунктах пропуску» [7].

З цієї точки зору, міграційна криза на кордоні Білорусі, Польщі та Литви, як частина великої гібридної кампанії, спрямованої на отримання поступок від Заходу щодо України та газового питання, торкнулась й напрямку митної безпеки. Мінськ, який є частиною Союзної держави [3], розпалюючи цю кризу захищав інтереси РФ, перед якою стоять декілька цілей:

— дестабілізація ЄС, в тому числі позицій Польщі, яка нещодавно прийняла рішення Конституційного суду щодо верховенства законів Польщі над законами ЄС;

— прискорення сертифікації Північного потоку-2;

— визнання Україною ЛНР та ДНР, і, таким чином, придбання важелів впливу всередині української політичної системи;

— зняття санкцій західних держав.

Такі загрози потребують адекватної дипломатичної відповіді, і дипломатична відповідь європейських лідерів не змусила себе чекати.

Так, українську сторону запросили взяти участь у «групі ризику», яка створена відповідно до Регламенту про безпеку постачання, та складається виключно з держав-членів ЄС [6]. Таким чином, Україна стала активним учасником процесу сертифікації Північного потоку-2 не лише політично, але і юридично, та має змогу лобювати свої інтереси.

Такі події отримали відгук і в глобальному вимірі. 9 грудня 2021 року стартував ініційований президентом Сполучених Штатів Джо Байденом «саміт за демократію» за участю лідерів понад ста країн [1]. На саміті Джо Байден заявив, що «демократія переживає виклики, зокрема, тиск з боку автократів» [1]. Таким чином, метою саміту стало заручення підтримкою широкого кола країн для забезпечення демократії, захисту прав людини та свободи ЗМІ, в тому числі для колективного застосування відповідних санкцій проти держав-автократій за порушення демократичних постулатів. У цій справі показовим став факт незапрошення КНР та РФ.

Отже, сьогоднішня розмиває дві головні діючі особи світової політики - дипломата та солдата. Натомість, спостерігається тенденція до об'єднання характеристик цих понять, що нам, зокрема, продемонстрували дипломатичні заходи забезпечення митної безпеки як відповідь на виклики мігрантської кризи в трикутнику «Білорусь-Польща-Україна».

Список використаних джерел:

1. Байден: демократія знаходиться під угрозой во всем мире. *Голос Америки* : веб-сайт. URL : <https://www.golosameriki.com/a/us-to-host-summit-for-democracy-amid-questions-about-its-own/6346204.html> (дата обращения: 07.12.2021).

2. Елфимова О.С. К вопросу о таможенной безопасности. *Управление инвестициями и инновациями*. 2016. No 2. С. 39–44.

3. Москва и Минск утвердили 28 союзных программ. *DW* : веб-сайт. URL : <https://www.dw.com/ru/glavy-rossii-i-belarusi-utverdili-28-sojuznyh-programm/a-59726060> (дата обращения : 07.12.2021).

4. Набока А.В. Дипломатія в контексті сучасної гібридної війни. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія* *«Питання*

політології». 2018. No 33. URL : <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/11828> (дата звернення : 07.12.2021).

5. Під час гібридної війни дипломати вирішують більше, ніж військові.

УКРІНФОРМ : вебсайт. URL : <https://www.google.com.ua/amp/s/www.ukrinform.ua/amp/rubric-polytics/2606427-pid-cas-gibridnoi-vijni-diplomati-virisuut-bilse-niz-vijskovi-klimkin.html> (дата звернення : 07.12.2021).

6. Украина будет участвовать в сертификации Северного потока-2. Думская : веб-сайт. URL : <https://dumskaya.net/news/ukraina-budet-uchastvovat-v-sertifikacii-severn-155266/> (дата обращения : 07.12.2021).

7. Цевельов О.Є. Наукові підходи до визначення загроз національної безпеки України у сфері безпеки державного кордону. *Івестиції: практика та досвід*. 2017. No 11. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2017/22.pdf (дата звернення : 07.12.2021).

Науковий керівник: Баталов Олексій Анатолійович, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат філософських наук.

ІНТЕРНЕТ-МЕМ ЯК НОВИЙ ФЕНОМЕН В ЦИФРОВІЙ ДИПЛОМАТІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Солових Віталій Павлович,

професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
доктор наук з державного управління, професор,

Solovikhvp@gmail.com

Солових Євгенія Миколаївна,

доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат політичних наук,

Не вдаючись до аналізу різних трактувань щодо такого багатогранного поняття, як «дипломатія» (на сьогодні їх існує декілька сотен), варто зауважити, що всіх їх об'єднує одне – те, що дипломатія – це однозначно за мир та про мир. Беззаперечно, наш динамічний світ поступово трансформується, а завдяки колосальним можливостям Інтернету, в дипломатичний процес втягуються все нові й нові актори. І сама дипломатія вже перестає бути чимось таємничим, сферою для «обраних», а стає більш відкритою, набуває нових якостей та характеристик, зокрема, щодо форм взаємодії із аудиторією.

Метою нашого дослідження є аналіз такого феномену, як інтернет-мем в цифровій дипломатії, а саме, дослідження суті поняття, історії виникнення та його ролі в цифровій дипломатії.

Слід зазначити, що це явище, яке стрімко увійшло до дипломатичної, політичної, соціологічної та інших сфер, і з кожним роком лише набуває обертів щодо своєї популярності, бере свій початок з 1976 року. Саме тоді вийшла всесвітньо відома праця біолога Р. Докинза під назвою «Егоїстичний ген» [1]. яка заклала підґрунтя щодо окреслення суті досить інноваційного на той час поняття – «мема», а також були розроблені його теоретичні аспекти. Основна ідея Докинза полягала в тому, що він вперше робить спробу перенести концепцію генетики в площину інформаційного середовища, зокрема, обґрунтовує поняття «мем», називаючи його «одиницею культурної інформації», що має властивості «розмножуватися». За його переконанням, мемами можуть вважатися як слова, так і зображення. Отже, будь-які, у тому числі й візуальні, сегменти інтернету, картинки, висловлювання, звукоряди або навіть відео, які мають певне значення і поширилися в інтернеті. Автор даної концепції проводить певну паралель з генетикою – так само, як відбувається розмноження ген в середовищі генів, які переходять від тіла до тіла (від одного покоління до наступного), меми розмножуються в середовищі мемів, перескочуючи з мозку в мозок за допомогою такого процесу, як імітація [2, с. 91].

І хоча з відкриття цього феномену Р. Докинзом пройшло й не так багато часу, проте, вже сьогодні науковці виділяють основні етапи його

розвитку, зокрема – 1990-ті роки, коли особливо бурхливо розвивалась наука про мему – меметика. Декілька років потому спостерігвся певний спад, і вже в епоху Інтернету – у XXI столітті, науковці почали знову обговорювати мем – але вже з позиції осмислення його як феномену Digital [3].

Звернемось до розгляду цього феномену різними науковцями. Так, дослідник з медіатеорії Д. Рашкофф у своїй праці «Media virus. How pop culture secretly affects your consciousness» визначає мем, начебто якийсь прихований ідеологічний код, здатний впливати на людину [4, с. 5]. Проаналізував рух мемів в «інфосфері», дослідник вводить нове поняття – «медіавірус». На його думку, медіавірус – це подія, що викликає справжні соціальні зміни. Тобто, це така оболонка, в яку «загорнуті» мему і яка виконує функцію, яку алегорично можна порівняти з Троянським конем під час запровадження мемів у медійну реальність. При створенні певних умов широко розповсюджений медіавірус повністю може змінити такі усталені ідеологічні системи, наприклад, як організована релігія [2].

Більш влучне визначення надає професор Р. Фінкельштейн: «мем – це інформація, яка поширюється, зберігається і надає вплив» [4].

У своїй книзі «Virus of the Mind: The New Science of the Meme» Річард Броуді, захопившись розробками Р. Докінза, Д. Деннета, Д. Хофстадтера та інших щодо впливу мемів на наше життя, наголошує на тому, що: 1) мем – це одиниця інформації, що міститься у свідомості; 2) впливає на подію як образ, щоб у підсвідомості інших людей «виникло більше його копій». Тобто, мему є не просто структурними елементами, за допомогою яких людина усвідомлює навколишній світ, це – певні реплікатори, що здатні відтворити процес мислення [6, С. 3–7].

З нового ракурсу явище «мем» досліджує й Shifman L. у своїй книзі «Memes in Digital Culture», де формулює мем як групу цифрових елементів, що мають загальні характеристики, форму, зміст та/або позицію, які були створені з розумінням один одного, були поширені, імітовані та/або трансформовані через інтернет для багатьох користувачів [7].

Що стосується України, то новий імпульс для роздумів про явище «інтернет-мемів» надали події 2014 року, коли на Кримському півострові

було призначено так званий «референдум про приєднання Криму до РФ». Одночасно з цими подіями, Росія починає активно поширювати різноманітні інтернет-меми: «Крым наш», «зелені чоловічки», «вежливые люди», «прокурор няша» та ін., які підкріплювались сюжетами офіційних російських ЗМІ. І це можна було б залишити лише як факт, що вже відбувся або як спостереження, проте, цю пропаганду, загорнуту в яскраву обгортку «мемів», з легкістю «проковтнули» українські ЗМІ. І, навіть почали несвідомо підтримувати, поширюючи ці «новоспечені» російською пропагандою інтернет-меми. Яскравим прикладом цього є дослідження, проведене Центром медіа-комунікацій «Нова Україна» у 2014 р., щодо аналізу моніторингу та поширення у всеукраїнських та регіональних ЗМІ такого інтернет-мему, як «вежливые люди». Мета останнього – не лише створення позитивного іміджу російського воїна-визволителя (ввічливого, привітного, з яким можна сфотографуватися, адже він у новій формі та з красивою зброєю приїхав захищати мирні поселення), але й сприянні укоріненню міфу про так зване «безкровне» захоплення Криму та природність цих подій. Результат дослідження аналітиків – створення унікальної інформаційної карти, яка ілюструє інтенсивність роботи одного з інтернет-мемів в різних регіонах України та в часовому інтервалі; проаналізовано, завдяки чому інтернет-меми, чужі для українського інфопростору, потрапляють, «встають» в українські ЗМІ; як розповсюджується семантичний вірус, який інфікує українські ЗМІ та їх аудиторію чужим значенням, що трансформує з фактичного «диверсанти» в штучно створене позитивне значення – «ввічливі люди» [8].

Варто зауважити, що поняття мему має мультидисциплінарний характер, адже є предметом дослідження міжнародних відносин, політичної, соціологічної, економічної, психологічної та інших сфер. Це, безумовно, пов'язано з його специфікою, зокрема з тим, що справжній зміст мема досить часто завуальовано, адже його головна мета – за допомогою непрямих асоціацій на якийсь час відхилити критичне та раціональне мислення та подолавши перепони, проникнути безпосередньо у підсвідомість людини.

Таким чином, в наш час, час бурхливого розвитку інтернет-технологій, інтернет - меми з впевненістю можна вважати одним із

основних та сучасних інструментів медіакомунікації, який набуває поширення також і в цифровій дипломатії, і хоча потенціал якого ще повністю не розкритий, але однозно можна ствержувати, що він має потужний вплив на міжнародне співтовариство.

Список використаних джерел:

1. Докинз Р. Эгоистичный ген. Москва: Мир, 1993. 318 с.
2. Глухих В.А., Елисеев С.М. Интернет-мемы как инструменты публичной политики. *Дискурс. Социологические исследования*. 2017. № 4. С. 90–96.
3. Шомова С.А. Война мемов: новые повороты информационного противостояния. *Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены*. 2019. № 5 С. 250-269. URL : <https://doi.org/10.14515/monitoring/2019/5/12> (дата звернення: 09.12.2021).
4. Рашкофф Д. Медиавирус. Как поп-культура тайно воздействует на ваше сознание. М. : Ультра. Культура, 2003. 368 с.
5. Memetics Compendium. Comp.by Dr. R. Finkelshtein. University of Maryland University College. May, 2008. URL: <https://robotictechnologyinc.com/images/upload/file/Memetics%20Compendium%205%20February%2009.pdf> (Last Accessed: 09.12.2021).
6. Броуди Р. Психические вирусы. Как программируют ваше сознание / пер. с англ. Л. В. Афанасьевой. М.: Поколение, 2007. 304 с.
7. Shifman L. Memes in Digital Culture. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2014. 170 p.
8. Як штучно створене словосполучення інфікувало українські ЗМІ. Інститут стратегічних досліджень «Нова Україна». URL: <http://newukraineinstitute.org/new/396> (дата звернення: 09.12.2021)
9. Revesz R. Hillary Clinton attacks Donald Trump for posting Pepe the Frog meme. *The Independent*. September 13, 2016. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/donald-trump-hillary-clinton-pepe-frog-instagram-breitbart-white-supremacist-alex-jones-milo-yiannopoulos-a7240581.html> (Last Accessed: 09.12.2021).
10. Пепе приравняли к свастике. 28 сентября 2016 URL: <https://www.bbc.com/russian/features-37497702> (дата звернення: 09.12.2021).

11. Гумор дипломатів, «ліфчик» Довбика, Англія VS Італія. Найкращі мему ЄВРО-2020 URL: <https://thepage.ua/ua/style/life-style/yevro-2020-memi-chempionatu-yevropi-z-> (дата звернення 09.12.2021).

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА

Тарасенко Артем Ігорович,
здобувач 2-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
tarasenko2020umv13@student.karazin.ua

Актуальність даної теми полягає у тому, що сучасні політичні відносини та світовий порядок наразі тісно пов'язані з цифровими технологіями. Європейська дипломатія – не виняток. Але що ж потрібно знати про цифрову дипломатію та її інформаційну безпеку?

Спочатку пропоную розібратись в понятті цифрової дипломатії.

Дати визначення новому науковому явищу – непросте завдання, вирішення якого вимагає роботи десятків спеціалістів та довгого проміжку часу. Сьогодні дипломатію, що включає в себе елементи інтернет-активності з використанням електронних девайсів, називають декількома іменами:

- цифрова дипломатія;
- електронна дипломатія;
- е-дипломатія;
- дипломатія соціальних мереж;
- Twitter-дипломатія;
- дипломатія Web 2.0.

Зустрічаються й інші формулювання, проте наведені вище – найбільш розповсюджені [4, с. 10].

З визначення можна виділити і основні цілі такої дипломатії, а саме:

- Виконання зовнішньополітичних завдань та цілей;
- Захист інтересів держави на міжнародній арені;
- Ведення пропаганди та анти-пропаганди;
- Чинення впливу або тиску на інших акторів;
- Дискредитація опонентів;
- Укріплення відносин з прибічниками;
- Формування та підтримка позитивного іміджу;
- Підвищення обізнаності світової спільноти про державу;
- Інші цілі. [4, с. 11]

Електронна дипломатія зараз не є до кінця сформованою. Як зазначають російські науковці Л. Пермяков та Н. Цветкова, така дипломатія розвивається за рахунок вимушеності держав до відкритості. Це проявляється у постійних публікаціях різних аудіо-, відео-, радіо-, матеріалів з боку державних осіб, викладання спеціальної літератури, аби заповнити інформаційний простір максимально об'єктивною інформацією, щоб не дати можливості іншим суб'єктам міжнародних відносин (далі МВ) диктувати свою правду, що може погано вплинути на акторів та на світовий порядок загалом. Тобто таким чином посилюється конкуренція між державами в інформаційному плані. Е-дипломатія це новий спосіб комунікації та налагодження відносин між державними учасниками. До того ж, такий формат ведення переговорів став дуже актуальним із останніми подіями з пандемією COVID-19.

У форматі цифрових дипломатичних стосунків країни домовляються про взаємні надання гуманітарних допомог, купівлі-продажу ліків, вакцин, обладнання [5]. Також це полегшує вирішувати деякі загальнополітичні питання, економлячи час та сили політичних діячів. Однак, не можна стверджувати, що електронна дипломатія якось нівелювала цінність та важливість класичних методів ведення дипломатичних стосунків, так само не була знецінена безпека даних, що стосуються міждержавних зносин.

Розвиток інформаційної безпеки сьогодні має велике значення для Е-дипломатії. Однією з привілеїв дипломатичних представництв є недоторканість як архівів та кореспонденції установ, так і їх

співробітників. То ж, інформаційний захист тут потрібен як ніколи, аби усі міждержавні таємниці та домовленості залишались між учасниками світового політичного театру.

Сьогодні інформаційна сфера характеризується високими темпами розвитку, що обумовлено зростанням ролі інформації та інформаційних ресурсів у всіх процесах суспільної життєдіяльності. Політичні, економічні, соціальні та культурні інститути в значній мірі відчувають вплив інформаційно-комп'ютерних технологій та змісту інформаційних продуктів, що поширюються за їх допомогою [1].

Окрім досконалої технічної бази для збереження даних, необхідне особисте добросовісне ставлення дипломатичних та консульських представників до конфіденційності інформації. Часом буває, що люди навмисно і цілеспрямовано «зливають» данні про документацію, домовленості та особисті листування. Прикладом може слугувати відносно нещодавні події, коли МЗС РФ виклало у відкритий доступ дипломатичне листування міністра закордонних справ С. Лаврова із своїми колегами з Німеччини (Хайко Маасом) та Франції (Жан-Івом Ле Дріаном) [3]. До того ж була оприлюднена деяка секретна дипломатична документація, що стосувалась «норманського формату». Відповідно, це викликало незадоволення світової спільноти подібними діями і вкотре підірвало імідж Російської Федерації на міжнародній арені.

Отже, у Європейській дипломатії XXI століття постала низка питань щодо інформаційної безпеки цифрової дипломатії. У сучасному світі, повному протиріч, конфліктів, обтяженому безліччю глобальних проблем, насиченому зброєю, розділеному військовими інтересами і блоками, з реальністю інформаційних загроз та інформаційної війни всередині країни і між державами не уникнути [2, с. 4]. Тому необхідно приділити особливу увагу на захищеність дипломатичних цифрових каналів зв'язку, які принесуть мир та розуміння на світовий політичний театр, а також переглянути порядність на професіоналізм представників дипломатичної та консульських служб, бо, іноді, від залежить більше, ніж від різного роду мереж та ЕОМ.

Список використаних джерел

1. Вавринчук М. П., Когут О. В. Інформаційна безпека держави. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : зб. тез ІІ Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. м. Хмельницький, 2-8 трав. 2019 р. Хмельницький, 2019. С. 37-40.

2. Дзобань О. П., Соснін О. В. Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних з інформаційно-комунікаційною сферою. *Філософія*. 2015. № 61. С. 24-34. DOI: <https://doi.org/10.30839/2072-7941.2015.47745> (дата звернення: 10.12.2021).

3. Дипломатическая переписка: документ PDF. URL:<https://www.mid.ru/documents/10180/4944950/%D0%B4%D0%B8%D0%BF%D0%BB%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F+%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B0.pdf/795480b9-c3da-4498-88c8-f0a723c62c6f> (дата звернення:10.12.2021).

4. К. І. Булега, І. Ю. Чарський Цифрова дипломатія як елемент зовнішньополітичної діяльності держав. *Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса. Історія, філософія право*. Вінниця, 2018. № 10. С. 9-12.

5. Шевель, І. П. Дипломатія під час пандемії COVID-19: її роль та наслідки у сфері дипломатії та міжнародних відносин. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2020. № 6. С. 82–89. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.6.2020.218775> (дата звернення: 12.12.2021).

Науковий керівник: Новікова Людмила Вікторівна, завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент.

ІНФОРМАЦІЙНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У 21 СТОЛІТТІ

Толубаєва Поліна Вадимівна,
здобувачка 2-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини»,

суспільні комунікації та регіональні студії»
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
polinatolubaieva3456@gmail.com

На сьогоднішній день, інформаційна дипломатія являється новим та дуже популярним інструментом ведення зовнішньої політики. Використання зазначеного інструменту спрямоване на вирішення важливих проблем міжнародних відносин, а також здійснення впливу на їх перебіг на міжнародній арені. Так, інформаційна дипломатія є потужним інструментом регулювання міжнародних відносин завдяки технологічному потенціалу «м'якої сили», насамперед завдяки її здатності привертати увагу та підтримувати позитивний імідж країн найбільш зручним способом та завдяки соціальним мережам.

У сучасних міжнародних відносинах існує ряд актуальних проблем щодо ефективного використання інформаційних систем і технологій. Так, інформаційна дипломатія є результатом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, стрімкий розвиток яких ми можемо спостерігати за останнє десятиріччя. Також суттєвий вплив на зміни у сфері міжнародних відносин завдає явище глобалізації.

Інформаційна дипломатія – це новий рівень функціонування публічної дипломатії, що втілює принцип м'якої сили.

Публічна дипломатія завжди була важливою складовою зовнішньої політики провідних держав світу. Прискорення процесів глобалізації, інтенсивний розвиток Інтернету як способу просування ідей та їх ретрансляції суспільству допомогли перетворити публічну дипломатію на один із найважливіших інструментів світової політики та міжнародних відносин.

Традиційна публічна дипломатія як засіб впливу на громадську думку зарубіжних країн містила інформаційну пропаганду, що здійснювалася переважно за допомогою радіо, телебачення та кіно. Так, розвиток Інтернету значно розширив роль і можливості публічної дипломатії та створив нові методи взаємодії не тільки між світовими лідерами, а й з неурядовими організаціями та окремими особами. Зростання кількості користувачів Інтернету, що обговорюють

найважливіші соціальні та політичні проблеми в соціальних мережах, спричинили зміну сутності сучасної публічної дипломатії.

Поняття інформаційної дипломатії можна розуміти як у широкому сенсі, так і у вузькому. Якщо говорити про тлумачення поняття у широкому сенсі, то воно означає використання будь-якого потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій в організації дипломатичних функцій. У вузькому сенсі – це технологія реалізації дипломатичних завдань, пов'язаних з розподілом влади у міжнародній політиці [4].

Термін інформаційна дипломатія пов'язаний з роботою Ф. Хенсона, співробітника Австралійського інституту Лаві, яку він написав в Інституті Брукінгса в США. Дослідження складалося з двох статей: *The Revolution and State Department: The Propagation of E-Diplomacy* [9] та *The Freshly Sent and Sent: E-Diplomacy and the State Department* [8], опублікованих з різницею в півроку. Основною метою вченого була спроба систематизувати програмну роботу у сфері інформаційної дипломатії, яку протягом кількох років здійснював Держдепартамент США. Хенсон визначив інформаційну дипломатію як можливість використовувати Інтернет та інші інформаційно-комунікаційні технології для досягнення та лобіювання зовнішньополітичних цілей та інтересів держави. Крім того, він визначив вісім пріоритетних напрямків інформаційної дипломатії: управління знаннями, публічна дипломатія, управління інформацією, консульська підтримка, реагування на надзвичайні ситуації, свобода Інтернету, зовнішні ресурси та політичне планування. Так, публікації викликали відродження інтересу науковців до інформаційної дипломатії в усьому світі [2].

У наш час інформаційна дипломатія є частиною публічної дипломатії, яка є взаємодією окремих груп та інтересів однієї та іншої країни; доповідь про міжнародну діяльність та її вплив на політику, діалог між тими, чиє завдання полягає в налагодженні та підтримці діалогу, як дипломатами, так і іноземними кореспондентами; а також процес міжкультурної комунікації [7].

Інформаційну дипломатію можна розглядати з точки зору «м'якої сили», яку Джозеф Най визначив як здатність встановлювати порядок денний у світовій політиці за допомогою переконання, заманювання та

залучення інших силою своїх переконань, цінностей та ідей, а не через військовий або економічний примус.

Інформаційна дипломатія як Інтернет-дипломатія, мережева дипломатія, кібердипломатія почала розвиватися на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Вона перетворилася на справжній політичний інструмент за межами реальних комунікацій та публічної дипломатії.

Інструменти інформаційної дипломатії включають соціальні медіа, мережі, блоги та інші засоби Інтернет-медіа. Джерелом інформаційної дипломатії є неурядові та мережеві організації, які ефективніше охоплюють своїм впливом певну частину різної аудиторії. Платформою для інформаційної дипломатії є Інтернет. Основними цільовими групами такої дипломатії стають члени іноземних неурядових організацій, користувачі Інтернету та молодь [1].

Перевага соціальних мереж надає можливість зв'язуватися з громадянами інших країн майже у режимі реального часу. Платформи соціальних мереж також забезпечують простір для взаємодії, посилення взаємодії і, таким чином, сприяння досягненню цілей дипломатії. Численні платформи дозволяють використовувати більш динамічний вміст, такий як відео, фотографії та посилання, ніж традиційні методи. Крім того, соціальні медіа є ключовими каналами для охоплення молоді, що є основною метою нинішніх зусиль публічної дипломатії [5].

Нині спостерігається високий рівень персоналізації інформаційної дипломатії, коли дипломати ведуть інформаційні блоги в таких соціальних мережах як Facebook та Twitter. Використання Facebook і Twitter як інструментів інформаційної дипломатії стало настільки звичним, що такі терміни, як Facebook-diplomacy, Twitt-diplomacy, широко використовуються для позначення функціонування інформаційної дипломатії в соціальних мережах. Вживається також термін «You-Tube дипломатія» [6].

Популярності інформаційної дипломатії сприяли такі чинники, що сформувалися в результаті розвитку Інтернету:

- 1) публічність;
- 2) комунікативність;

- 3) наявність технічних засобів для здійснення публічного контакту з необмеженою кількістю споживачів;
- 4) швидке та просте створення контенту;
- 5) миттєве редагування повідомлень;
- 6) постійне спілкування дипломатів та вищих громадських діячів із масовою аудиторією.

Метою інформаційної дипломатії є надання вигод для країни на міжнародному рівні. Це передбачає створення атмосфери довіри, роботу з цільовими групами, забезпечення політичних цілей за допомогою м'якої дипломатії та просування ідеологічного та дружнього світу [3].

Інформаційна дипломатія лише набирає обертів. Все частіше Інтернет використовується як засіб комунікації між дипломатичними представництвами, місце збору інформації, пропаганди, сприяння змінам, пошуку підтримки з різних питань, тиску на уряди інших країн тощо.

Основними суб'єктами такої дипломатії є державні структури, зокрема Адміністрація Президента, різні міністерства, зокрема МЗС, Уряд, деякі політичні діячі. Також до суб'єктів належать неурядові установи та організації, які займаються міжнародними справами.

Інформаційна дипломатія є новим і неоднозначним інструментом на світовій політичній арені 21 століття. З одного боку, він надає державам нові можливості та методи для участі в міжнародних відносинах, а з іншого – ставить ряд специфічних вимог до своїх користувачів.

Очевидно, що між населенням світу та державами існує зворотний зв'язок, який керується реаліями інформаційного суспільства. Цей зв'язок, доповнений низкою медіа-факторів, диктує умови, за яких інформація має бути розміщена на офіційних сторінках дипломатичних представництв. Завдяки соціальним мережам та онлайн-ресурсам сучасна дипломатія стає глибоко публічною та менш стриманою.

Інформаційна дипломатія – це технологічний інструмент держави, за допомогою якого вона може реалізувати свої цілі та інтереси у зовнішній політиці, покращити та підтримувати свій імідж, формувати своє обличчя для світу.

Інформаційна дипломатія відкриває нові можливості для розвитку та впровадження «м'якої сили», а також для розробки стратегій запобігання чи розв'язання політичних, соціальних чи економічних криз на основі реакцій суспільства на певні події. Проте говорити про повну заміну традиційної дипломатії інформаційною поки рано.

Список використаних джерел:

1. Гайдай Д. Twitter-політика, або революція у політичному процесі. URL: <http://obozrevatel.com/abroad/07924-twitter-politika-abo-revolyutsia-v-politishnomu-protsesi.htm> (Last Accessed: 05.11.2021).
2. Літра Л., Кононенко Ю. Твітер-дипломатія. Як новітні технології можуть посилити міжнародні позиції України? URL: <https://glavcom.ua/publications/119759-%C2%ABtviter-diplomatija.-jaknovitni-tehnologiji-mozhut-posiliti-mizhnarodni-pozitsiji-ukrajini-%C2%BB-doslidzhennja.html> (Last Accessed: 06.11.2021).
3. Кулік С. Електронна дипломатія. Початок. URL: <http://www.ifap.ru/library/book532.pdf> (Last Accessed: 06.11.2021).
4. Сурма И. Цифровая дипломатия в дискурсе глобальной политики. URL: http://vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/006_internetpolitika_surmaiv.pdf (Last Accessed: 07.11.2021).
5. Singh J. P. The power of diplomacy: new meanings, and the methods for understanding digital diplomacy. *Digital diplomacy: theory and practice* / ed. C. Bjola. Routledge, London–New York, 2015. P. 181–198.
6. Devichand, M. YouTube diplomacy and the Ukraine crisis. 2015. URL: <http://www.bbc.com/news/blogs-trending-31649639> (Last Accessed: 08.11.2021).
7. Cull N. J. Public diplomacy: lessons from the Past. Los Angeles : Figueroa Press, 2009. 61 p. URL: <http://kamudiplomasisi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf> (Last Accessed: 08.11.2021).
8. Hanson F. Baked In and Wired:eDiplomacy@State. URL: <https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/06/baked-in-hansonf-5.pdf> (Last Accessed: 08.11.2021).
9. Hanson F. Revolution @State: The Spread of Ediplomacy. URL: https://www.brookings.edu/wpcontent/uploads/2016/06/03_ediplomacy_hanson.pdf (Last Accessed: 08.11.2021).

Науковий керівник: Доценко Олена Михайлівна, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАРОДНІЙ ДИПЛОМАТІЇ

Туйнова Таміла Костянтинівна,
здобувачка 1 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, tuinova2021umi12@student.karazin.ua

На перший погляд може здатися, що народна дипломатія – це новий вид дипломатії, який з'явився внаслідок поширення демократичних цінностей та глобалізаційних процесів. Проте, ця думка хибна, бо «народна дипломатія» – це публіцистичний термін, який лише засвідчив явище, що було закорінене ще в попередніх епохах. Відомо, що до цього різновиду «нетрадиційної» дипломатії вдавалися й у Стародавньому Римі, і в епоху середньовіччя, і в часи промислового перевороту, і тим паче – в XXI столітті.

З історії України можна навести досить багато прикладів українських представників за кордоном, якими виступали ті, хто працював у громадських організаціях й освітянських закладах. Варто зазначити, що вони прагнули захищати інтереси Батьківщини та відстоювати права свого народу, досліджувати рідну культуру та поширювати знання про неї. Серед активних недержавних діячів можна виділити Василя Капніста, Михайла Драгоманова, Євгена Маланюка та інших. Саме завдяки таким відомим постатям виникали центри посередництва – товариства, періодичні видання тощо.

Метою нашої роботи є дослідити поняття народної дипломатії, визначити її акторів та детально розглянути одного з них – неурядові міжнародні організації, діяльність яких гуртує суспільство та робить внесок у його гармонійний розвиток.

Підвищена увага до дослідження публічної дипломатії, до різновидів якої входить і народна, особливо помітне на межі ХХ-ХХІ століть і до сьогодні. На нашу думку, це обумовлено тим, що трансформація держав під впливом глобалізації, поліпшення комунікації між урядом і громадянином, концепція прозорості влади та нові технології дозволили дипломатам-аматорам, таким як: неурядові організації, групи та індивіди, простіше знаходити шляхи впливу на рішення не тільки внутрішніх проблем, але й виходу на міжнародну арену.

Вочевидь, через «новизну» поняття публічної дипломатії немає достатньої кількості теоретичних праць з цієї теми, що спричиняє певну складнощі у тлумаченні термінів, а також деяке нерозуміння суті народної дипломатії.

Як зазначають дослідники П.М. Сухорольський та І.Ю. Місюк, поряд із терміном «публічна дипломатія», також широко використовують і термін «громадська дипломатія», який позначає те ж саме явище. Проте автори чітко відмежовують термін «народна дипломатія» з обсягу поняття «публічна дипломатія» та дають йому наступне визначення: народна дипломатія – це діяльність, що здійснюється фізичними і юридичними особами, інститутами громадянського суспільства незалежно від держави в інтересах держави, суспільства чи усього людства; слово «народна» у її назві вказує на суб'єкт її здійснення [8, с. 178].

Однак варто підкреслити, що на сьогодні існує досить багато визначень цього поняття. Так, за визначенням Міжнародної громадської організації «Міжнародна дипломатична місія народної дипломатії», народна дипломатія – це елемент громадського та публічного самоврядування в суспільстві, що має на меті вирішення мирним шляхом міждержавних негативних явищ, конфліктів, проблем. Аналізуючи це визначення, можна підкреслити те, що народна дипломатія поділяє цінності традиційної дипломатії та бере участь у вирішенні її завдань шляхом залучення громадськості. Науковець А.

Кудряченко в політологічному словнику зазначає: народна дипломатія – це участь народу у розв’язанні питань, пов’язаних із міжнародним співробітництвом [3]. З нашої точки зору, завдяки цьому визначенню можна зробити висновок, що діяльність народних об’єднань та громадських організацій визнається також і на міжнародному рівні.

Стратегічною метою народної дипломатії є створення сприятливого морально-політичного клімату як неодмінної умови функціонування офіційної дипломатії у відносинах між державами [5, с. 429].

Завдання народної дипломатії спрямовані на оздоровлення міжнародної ситуації та покращення взаєморозуміння між державами заради розумного розв’язання глобальних проблем [7, с. 12]. Також варто зазначити, що народна дипломатія необхідна, у першу чергу, для розвитку демократичного суспільства та є продуктом громадської думки. Рівень розвитку цього різновиду дипломатії є показником демократизму в політичній системі будь-якої держави [5, с. 431].

Народна дипломатія охоплює такі елементи, як громадські організації та об’єднання, контакти на рівні міст-побратимів, громадсько-політичні акції та міжнародні неурядові організації [1]. Також важливим актором народної дипломатії є діаспора. Ми цілком погоджуємось з цією думкою науковців.

У період з другої половини XX століття кількість міжнародних неурядових організацій помітно зросла, що ускладнило систему дипломатії, але при цьому збагатило багатосторонній обмін. Отже, ми погоджуємося з думою Кузнецова, що в умовах глобалізації та науково-технічного прогресу дипломатія частково позбавляється своєї традиційної закритості [5, с. 429].

Ця традиційна закритість була започаткована ще Вестфальським миром 1648 року. Крім того, класична Вестфальська система лежить в основі міжнародних відносин та є свідченням того, що конфлікти можна розв’язувати не тільки воєнним шляхом. Також ця система вперше утвердила повний суверенітет як верховенство держави на своїй території і в міждержавних справах. Проте, наразі державна влада вже не є єдиним двигуном усього суспільного життя країни, а важливу роль у впливі на міжнародну політику сьогодні відіграють міжнародні неурядові організації та рухи, які називаються

недержавними транснаціональними акторами. На цей факт ще на початку 1970-х років вказав Джозеф Най [6].

До того ж варто взяти до уваги Загальну декларацію прав людини, прийняту Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році, яка представила глобальне засвідчення невід'ємних прав, які мають усі люди, та ввійшла до багатьох національних конституцій, забезпечивши громадянам гарантію та захист їх прав та свобод. Згідно зі статтею 19, кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає [...] свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї незалежно від державних кордонів. Згідно зі статтею 20, кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій [4].

Визначення неурядових організацій (НДО) наступне: це неприбуткові формальні громадські об'єднання за інтересами, які беруть участь у громадській діяльності. Коло неурядових організацій включає як ініціативні групи, які виникають, наприклад, у зв'язку з певними природоохоронними проблемами або порушеннями прав людини, так і благодійні організації в галузі освіти, культурні асоціації, релігійні організації, програми гуманітарної допомоги і великі міжнародні організації із відділеннями по всьому світу [4].

На наш погляд, НДО, як актори народної дипломатії, являють собою важливу складову громадянського суспільства, є гарантом демократичного шляху розвитку держави та стають посередниками у діалозі між владою та громадянами. Найвідомішими міжнародними неурядовими організаціями є Transparency International, Всесвітній фонд природи, Міжнародна амністія тощо.

Отже, у сучасному світі права на свободу переконань та об'єднань невинно реалізуються шляхом участі громадян у неурядових організаціях, соціальних рухах та інших суспільних течіях. Наразі активізм можна назвати окремим видом дипломатії, що передбачає безпосередню взаємодію громадянина і його держави та опосередкований вплив громадянина на світові процеси. Для гармонійної співпраці офіційної та народної дипломатії є важливим те, щоб народні дипломати вважали професійних дипломатів за партнерів, а не опонентів. А також, щоб їх цілі відповідали векторам державної «м'якої сили», зокрема спрямовувалися просування

національних інтересів, формування іміджу країни, а також позитивно впливали на розв'язання суперечностей на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Абжапарова Л. Ж., Сарсембаева А. Б. Народная дипломатия как фактор международных отношений: исторический опыт Казахстана. *Фундаментальные исследования*. 2013. № 7(11). С. 1520–1523.

2. Білецький В. С. «Третій сектор» як основа громадянського суспільства. URL: <https://www.vesna.org.ua/txt/biletsky/trsec.html> (дата звернення: 09.12.2021).

3. Мостова Д. Ю. Різновиди публічної дипломатії в публічному управлінні. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2020. № 1(69) С. 18–23.

4. КОМПАС: Посібник з освіти з прав людини за участю молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/> (дата звернення: 06.12.2021).

5. Кузнецов И. Н. Народная дипломатия в решении сложных политических проблем. *Беларусь в современном мире = Беларусь у сучасным свеце* : материалы XVIII Междунар. науч. конф., посвящ. 98-летию образования Белорус. гос. ун-та, Минск, 30 окт. 2019 г. / Белорус. гос. ун-т ; редкол.: В. Г. Шадурский (пред.) [и др.]. Минск : БГУ, 2019. С. 428–431.

6. Лебедева М.М. Политическая система мира: проявления «внесистемности»: или новые акторы – старые правила. *«Приватизация» мировой политики локальные действия – глобальные результаты*. М. : Голден Би, 2008. С. 53 – 66.

7. Станчев М. Г. Основи дипломатії : навчально-методичний посібник. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 56 с.

8. Сухорольський П. М., Місюк І. Ю. Поняття та сутність громадської дипломатії. *Грані : науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах*. 2011. №1 (75). С. 178–180.

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

Усікова Валерія Ігорівна

фахівець 1 категорії кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
lerik.usikova@gmail.com

Науково-технічний прогрес ставить високі темпи розвитку інформаційних систем, що обслуговують комунікаційні потреби суспільства. Внаслідок цього з кожним роком відбувається все більше проникнення мережі Інтернет, соціальних мереж та інших інформаційних додатків у різні сфери життя, зокрема у дипломатичні відносини. Заяви перших осіб держави, зроблені за допомогою мережі Інтернет, набувають нового політичного статусу, формується нова культура реагування на такі заяви: позначається їх важливість щодо інших заяв, зроблених для «традиційних». Таким чином, трансформація соціальних комунікацій призводить до оновлення політичних відносин та виникнення такого явища, як цифрова дипломатія.

Поняття цифрової дипломатії у сучасній науковій літературі є досить новим, нині немає чіткого визначення цього терміну. Крім того, зміст цифрової дипломатії може трансформуватися в залежності від розуміння цифровізації, яке складається на поточному етапі технічного розвитку. Інформаційна база дослідження: можна сказати, що цифрова дипломатія широко висвітлена у зарубіжній літературі. Дослідження цифрової дипломатії присвятили свої роботи багато істориків, політологів, фахівців з міжнародних відносин. У загальному сенсі цифрова дипломатія є процесом вибудовування дипломатичних відносин на вирішення зовнішньополітичних завдань у вигляді інформаційно-комунікаційних технологій [5, С. 15–26].

Метою цифрової дипломатії є лобювання інтересів держави у рамках зовнішньополітичного діалогу з лідерами зарубіжних держав та громадськістю. Таким чином, цілі цифрової дипломатії повторюють цілі зовнішньої політики держави. Проте цифрова дипломатія відрізняється

власною системою методів та інструментів, що використовуються для просування інтересів держави.

До механізмів цифрової дипломатії належать такі: додатки, активні на електронних носіях; Інтернет-трансляції, відеоконтент; інші ресурси Інтернету. Механізми цифрової дипломатії стають доповненням до традиційних методів ведення діалогу між політиками та поширення політичної інформації для громадськості. Інтернет комунікації проникають у традиційні методи журналістики: радіо, телебачення, друковані ЗМІ. На сьогоднішній день можна простежити тенденцію перехід традиційних політичних видань в електронний формат: оцифрування друкованого тексту, формування відеоконтенту на власному Інтернет-порталі, створення власних Інтернет-майданчиків. Таким чином, у сучасній журналістиці цифрові методи поширення інформації вже практично невід'ємні від традиційних методів, що мали пріоритетне значення наприкінці ХХ століття [2, С. 334–336].

Цифрова дипломатія стає одним із напрямків публічної дипломатії – загальнодоступного подання політичних заяв та рішень через доступність електронних ресурсів. Публічна дипломатія спочатку розглядалася як діалог між першими особами держав з метою вироблення спільної зовнішньої політики України. Проте розвиток інформаційних систем вже на початку ХХІ століття призвело до більш широкому погляду на публічну дипломатію як на діалог представників держави (політиків, ЗМІ, громадських осіб) з громадськістю іноземної держави та недержавними структурами. Даний діалог дозволяє формувати імідж держави за кордоном та гнучко лобювати зовнішньополітичні інтереси. В результаті цього цифрова дипломатія, як і публічна дипломатія в цілому, орієнтована на формування громадської думки навіть у разі, коли відповідь чи коментар політика має певного адресата [1, с. 210].

На сьогоднішній день Інтернет-майданчики дають можливість політикам самостійно публікувати свою думку без опосередкованої участі ЗМІ. Заяви, коментарі, відповіді на запитання можуть бути розміщені на офіційному сайті, у блозі, на соціальній сторінці політика в той момент, який він визнає за потрібне. Таким чином, цифрова дипломатія надає нові важелі на громадську думку з боку самих політиків. При цьому матеріали ЗМІ з коментарями політиків

починають набувати більшою мірою аналітичного характеру, ніж інформаційного [3, С. 213–228].

Розвиток цифрової дипломатії у разі ЄС характеризується як фактично використовуваними інструментами, а й гнучкістю законодавчої бази, адаптируемой під нові технології. У законодавчій базі ЄС визначено «Стратегічний план розвитку інформаційних технологій у 2011–2013 рр. цифрова дипломатія». Цей документ закріплює визначення цифрової дипломатії та основні напрямки роботи у сфері діалогу уряд-суспільство. У 2011 році було запропоновано новий документ «Стратегія за діями в кіберпросторі». Документ визначає позицію Держдепартаменту ЄС щодо безпеки в інтернеті та методологію роботи з ризиками порушення прав у мережі Інтернет [4, С. 45–56].

Таким чином цифрова дипломатія є частиною публічної дипломатії, яка вже сьогодні визначає розвиток сучасної політики. Політичні діячі та організації орієнтовані на формування іміджу і лобювання власних інтересів з допомогою переконання населення, політику якої вони збираються впливати. Цифрова дипломатія ЄС показує, наскільки широкий спектр методів може використовуватися на сьогодні для досягнення цілей держави. Основними принципами формування цифрової дипломатії на сьогодні є гнучкість підходу до формування публічної політики, а також орієнтація на цільову аудиторію країни, населення якої має отримати повідомлення від держави, державних структур чи особисто від найвищих посадових осіб.

Список використаних джерел:

1. Акопов Г.Л. Интернет и политика. Модернизация политической системы на основе инновационных политических интернет-коммуникаций. Москва: КНОРУС, 2013. 210 с.
2. Гринчук М.С. Цифрова дипломатія ЄС. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 112. С. 334 – 336.
3. Зиновьева Е.С. Международная информационная безопасность. *Индекс безопасности*. 2013. Том 19. № 1 (104). С. 213–228.
4. Лебедева М.М. Публичная дипломатия в урегулировании конфликтов. *Международные процессы*. 2015. Том 13. № 4. С. 45–56

5. Піпченко Н. О. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньополітичної діяльності ЄС. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 5. С. 15–26.

Науковий керівник: Новікова Людмила Вікторівна, завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА М'ЯКОЇ СИЛИ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Файєр Олена Анатоліївна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
elena.faiier@karazin.ua

Сьогодні на міжнародній арені все більше і більше показує, що для досягнення глобальних чи локальних цілей у вирішенні низки питань всіма, а тим паче європейськими державами різноманітних питань все більшого значення набуває взаємодія з неурядовими структурами та громадянським суспільством. Тобто, йдеться мова про співробітництво в межах публічної дипломатії з акцентом на той факт, що важливою її складовою є культурна дипломатія. І якщо в XX столітті мова йшла передусім про рівень особистісної або корпоративної взаємодії, коли підтримка з боку держави не надавалась на відповідному рівні, то зараз культурна дипломатія – це дієвий механізм вирішення не тільки питань культурної взаємодії країн, але й міждержавних конфліктів, вона є основною частиною зовнішньополітичного курсу сучасної європейської держави.

Після Другої Світової війни дослідники визначали культурну дипломатію як «досягнення цілей зовнішньої політики через культурну

комунікацію чи інші дипломатичні активності, пов'язані з культурою» [2].

Культурна дипломатія – це напрям дій, що базується на обміні ідеями, цінностями, традиціями та іншими аспектами культури чи ідентичності. Культурна дипломатія спрямована на зміцнення відносин та поліпшення соціокультурної співпраці, на просування національних інтересів на зовнішній арені [4].

На погляд одних авторів, ключові характеристики культурної дипломатії – це широта (охоплення задіяних заходів), ненасильство, непомітність [1]. В той же час, інші автори виділяючи найважливіші цілі публічної дипломатії у ХХІ столітті, наголошують на тому, що всі вони пов'язані з розвитком саме культурної політики, а саме:

- підвищення поінформованості про країну;
- формування позитивних уявлень про країну та її цінності;
- забезпечення розуміння ідей та поглядів країни;
- залучення людей у країну для туризму та навчання, просування за кордоном її товарів;
- залучення іноземних інвестицій та політичних союзників, інше [3].

Можна сказати, що культурна дипломатія є своєрідним осередком публічної дипломатії держави, оскільки саме через культуру розкривається ідентичність країни та висвітлюються її цінності та ідеї.

Політичний і культурний вплив Європи на інші країни світу зараз відчувається досить вагомим. Європейські країни виглядають серйозною політичною силою та за багатьма питаннями мають однакову думку та однакові рішення щодо питань сьогодення в різноманітних сферах життєдіяльності: від політичних та військових, до ідеологічних, релігійних та культурних, і рішення досягаються все частіше і частіше через інструменти саме культурної дипломатії.

В Україні на державному рівні культурна дипломатія здійснюється Міністерством закордонних справ, Міністерством культури та інформаційної політики, Українським інститутом, Міністерством молоді та спорту, Міністерством освіти і науки, Українським Інститутом Книги, Державним комітетом телебачення та радіомовлення України. Вибудовується певна модель функціонування української культурної дипломатії, яка безумовно має відповідати пріоритетам зовнішньої

політики України, і звісно сприятиме покращенню взаємовідносин між державами в атмосфері миру та довіри. Вже зараз створюється найбільш привабливий образ держави у власних очах світової громадськості та розширюються можливості для просування національних інтересів в міжнародній спільноті, завдяки таким характеристикам України як відкритої та толерантної країни з культурним та соціальним різноманіттям, її відданість принципам соціальної правової демократичної держави з дотриманням прав, свобод та інтересів людини; розвиток та конкурентоспроможність української культурної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Дубов Д. Політика культурної дипломатії як механізм реалізації стратегічних комунікацій держави. *Наук. пр. Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського* : зб. наук. пр. Київ, 2017. Вип. 46. С. 62–73.

2. Hu Yue. Culture and cultural diplomacy a comparative study of a Canadian and Chinese case [A Thesis Submitted to the Faculty of Graduate Studies and Research In Partial Fulfillment of the Requirements]. University of Regina, 2011. 141 p.

3. North American Cultural Diplomacy Initiative. Project Statement The Cultural Relations Approach to Diplomacy: Practice, Players, Policy. URL: <https://culturaldiplomacyinitiative.com/wp-content/uploads/2020/09/Project-Statement.pdf>. (Last accessed: 11.12.2021)

4. What is Cultural Diplomacy? What is Soft Power? URL: http://www.culturaldiplomacy.org/index.php?en_culturaldiplomacy (Last accessed: 11.12.2021).

ТВИТТЕР-ДИПЛОМАТІЯ ЯК СКЛАДОВА ЦИФРОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Федорова Ганна Юріївна,
старший викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
g.y.fedorova@karazin.ua

Мірошніченко Тетяна Миколаївна,

заступник декана з дистанційного навчання
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук,
tatiana.miroschnichenko@karazin.ua

Практику розповсюдження цифрових підходів у діяльності зовнішньополітичних інститутів по праву можна назвати проривною та високотехнологічною. Зовнішньополітичні відомства і міжнародні організації впевнилися в тому, наскільки цифрова дипломатія змінює правила гри в міжнародних відносинах. Використання мереж змінило практику інформаційно-аналітичної роботи дипломатів, планування стратегії, реалізації протокольних заходів і організації переговорів. Цифрові технології слугують задля збору, аналізу і використання необхідних даних для вироблення і приймання цілого комплексу найважливіших зовнішньополітичних рішень. Цитуючи колишнього президента Сполучених Штатів Америки Барака Обаму (Barack Obama): «у XXI столітті наші нації єдині як ніколи», маючи на увазі єдність в мережі Інтернет [1].

В широкому контексті під цифровою дипломатією розуміється дипломатія, що орієнтована на широкомасштабне використання сучасних цифрових інструментів і технологій Інтернет-індустрії в процесі визначення, структурування, актуалізації та реалізації дипломатичних та зовнішньополітичних задач переважно з метою мережівізації взаємодії американських дипломатів з представниками закордонних суспільно-політичних асоціацій і органів державної влади.

Спочатку реалізація програм і проектів цифрової дипломатії вводилась як окремий аспект діяльності внутрішньодержавних структур, функції яких визначалися виходячи із цілей та завдань забезпечення національної безпеки і державної стабільності, і супроводжувалась відповідними структурними й процесуальними нововведеннями. Такого роду дії впроваджувалися для:

- створення стабільної взаємодії та стійких зовнішніх комунікацій із стратегічно вигідними партнерами;
- для інформаційного та ідеологічного тиску з метою підтримки паритету і забезпечення рівноправних умов;
- забезпечення певного рівня інформаційно-психологічної безпеки та фрагментарності суспільства [2, с. 268].

На сьогодні основною платформою для цифрової дипломатії стала соціальна мережа Твіттер (Twitter), як найбільш ефективна і різнобічна платформа для спілкування з ком'юніті. Як вважає колишній генеральний директор з PR та комунікацій у Європі, на Близькому Сході та в Африці агенства Burson-Marsteller Джеремі Гелбрейт: «З одного боку, це дає можливість главам держав і урядів транслювати їхню повсякденну діяльність та урядові новини безпосередньо населенню держав постійно розширюючи аудиторію. З іншого боку, це дозволяє населенню бути в контактi з їх лідерами» [3, с. 12].

Під керівництвом агенства з масових комунікацій BCW (Burson Cohn & Wolfe) ведеться он-лайн дослідження під назвою Twiplomacy [4], яке аналізує урядові акаунти та акаунти лідерів з усього світу. Відповідно до звіту Twiplomacy 2020, уряди 189 держав офіційно ведуть акаунти в соціальній мережі Twitter. Лише 4 держави із 193 членів ООН не представлені у вищезазначеній мережі – уряди Лаоської Народно-Демократичної Республіки, Корейської Народно-Демократичної Республіки, Демократичної Республіки Сан-Томе і Принсіпі та Республіки Туркменістану. Власні акаунти ведуть глави 163 держав та 132 міністри закордонних справ. Станом на 1 червня 2020 року на всіх персональних та урядових акаунтах нараховувалось більше 620 мільйонів послідовників [5].

Відповідно до дослідження (таблиця 1), Дональд Трамп залишається вже кілька років поспіль найпопулярнішим та найвпливовішим політичним діячем із більш ніж 88 мільйонами послідовників. Зокрема, трейдери з Wall Street запропонували використовувати спеціально розроблений індекс (The Volfefe Index) для визначення специфіки та точності впливу розміщення публікацій Дональда Трампа в Twitter на зміни фондових ринків іноземних держав [6].

До інших лідерів, що активно користуються Twitter належать: Нарендра Моді (Narendra Modi) – прем'єр-міністр Індії; папа Римський Франциск; Джо Байден – президент Сполучених Штатів Америки; Реджеп Тайїп Ердоган – президент Туреччини; Джоко Відодо – президент Індонезії та Імран Хан – прем'єр-міністр Пакистану [4].

Таблиця 1

10 акаунтів Twitter з найбільшою кількістю послідовників

	Name	Account	Country	Followers, millions
1.	Donald Trump	@realDonaldTrump	The USA	88
2.	Narendra Modi	@narendramodi	India	63
3.	Pope Francis	@Pontifex	Vatican	50
4.	Narendra Modi	@PMOIndia	India	39
5.	Donald Trump	@POTUS	The USA	33
6.	Presidency	@WhiteHouse	The USA	25
7.	Joe Biden	@JoeBiden	The USA	20
8.	Recep Tayyip Erdogan	@RTErdogan	Turkey	17
9.	Joko Widodo	@jokowi	Indonesia	14
10.	Imran Khan	@ImranKhanPTI	Pakistan	12

Таблиця наведена за даними звіту Twiplomacy [4].

Відповідно до нещодавно опублікованого звіту Twiplomacy 2020, COVID-19 став однією з найбільш обговорюваних тем в Твіттері серед світових лідерів. Голови держав і міністри закордонних справ вдалися до публікацій у Твіттері, щоб висвітлити важливу інформацію про коронавірус і закликати громадян всіх держав «залишатися вдома» і «залишатися в безпеці». Значна кількість політичних діячів подали приклад і оновили свої профілі у Твіттері, одягнувши захисну маску і приймаючи участь у флешмобі #SafeHands. Лідери держав і дипломати

також повинні були адаптуватися до роботи вдома і приймати участь у відеоконференціях, що зробило дипломатію дійсно цифровою. Як зазначає директор з інновацій агентства з масових комунікацій BCW Чад Латц: «Головам держав і урядів життєво важливо використовувати такі соціальні мережі як Твіттер для зв'язку із своїми послідовниками, щоб своєчасно повідомляти про небезпеку для здоров'я і тримати своїх послідовників в курсі останньої інформації про COVID-19. До того ж після послаблення пандемії у найбільш активних політичних діячів залишиться більш широка аудиторія для майбутньої взаємодії» [5].

Підводячи підсумки, можна зазначити, що через платформу Твіттер політична і дипломатична еліти отримали шанс прямої взаємодії із населенням багатьох держав світу. Твіттер-дипломатія об'єднала акторів політичного життя, створюючи нових майданчик для взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Відео-звернення Барака Обами у Всесвітній день економічного управління державою (Global Economic Statecraft Day) URL: <http://www.youtube.com/watch?v=1HSlbttjWgg> (дата звернення: 12.12.2021).

2. Заемский В. Ф., Карпович О. Г. Цифровая дипломатия – дипломатия будущего. *Внешняя политика и дипломатия. Дипломатическая служба*. 2021. № 3. С. 264–276.

3. Теленьга М. П. Цифровая дипломатия (Digital diplomacy) как дополнительный политический ресурс международных отношений. *Мировая политика*. 2013. С. 11–15. DOI: 10.7256/2305-560X.2014.1.10059

4. Твіпломасі 2020. URL: www.twiplomacy.com (дата звернення: 12.12.2021).

5. The Coronavirus is the Single-Most Tweeted Topic by World Leaders, BCW's Twiplomacy Study Finds. URL: <https://bcw-global.com/thought-leadership/2020-07-21-the-coronavirus-is-the-single-most-tweeted-topic-by-world-leaders-bcws-twiplomacy-study-finds> (Last accessed: 12.12.2021)

6. The Volfefe Index, Wall Street's New Way To Measure The Effects Of Trump Tweets, Explained//Vox. September 2019. URL:

<https://www.vox.com/policy-and-politics/2019/9/9/20857451/trump-stock-market-tweet-volfefe-jpmorgan-twitter> (Last accessed: 12.12.2021)

УКРАЇНА – ЄС: КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ

Філатова Ольга Євгеніївна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат історичних наук,
olga.e.filatova@karazin.ua

Українська держава як суверенний і повноправний актор на міжнародній арені виступає зовсім недавно, що обумовлює виразні тенденції в українському суспільстві до самовизначення як в геополітичному так і в культурному світовому просторі. Події останніх років, як Революція Гідності, комплекс реформ та безумовний курс на інтеграцію в європейський економічний та культурний простір, привернули до України увагу світової спільноти.

В нових умовах, реалізація обраного політичного курсу має супроводжуватись активною позицією на міжнародній арені, відкритістю перед ключовими партнерами, прогресивними методами дипломатії. Виразником подібної позиції держави, з-поміж іншого, може бути культурна дипломатія.

Динаміка міжнародно-політичних відносин в межах сучасної системи, визначає роль кожного актора спираючись не лише на політичні, економічні ресурси, але й на культурний, духовний потенціал. Культурна спадщина, потенціал будь-якої держави можуть бути каталізатором виникнення міжкультурного діалогу, вагомої складової двосторонніх та багатосторонніх відносин. Міжкультурна комунікація, як показує досвід, є одним з ефективних засобів лобювання національних інтересів.

Культурна дипломатія поняття досить нове, та позначає воно потужний інструмент який повсякчас сприймають в Україні несерйозно. Хоча, в останнє десятиліття культурна дипломатія, як частина публічної

дипломатії, зазнала широкого використання, стала інструментом впливу та частиною політичних програм керівників провідних країн світу. Подібна ситуація обумовлена ефективністю такого інструменту, адже на відміну від традиційної дипломатії, яка передбачала контакт тільки в рамках дипломатичного корпусу, публічна дипломатія спрямована на широку публіку іншої країни і намагається вести з нею двовекторну комунікацію, тобто діалог [1]. Подібні методи пояснюються концепцією «м'якої сили» (soft power), яка на відміну від «жорсткої сили», має здатність переконувати через культуру, цінності та ідеї [3]. Обґрунтована американським політологом Джозефом Наєм концепція «м'якої сили» включає в себе культурну дипломатію, як структурну частину.

Дж. Най пояснює сформульовану ним концепцію так: «Коли традиційно запитували у політичному контексті «хто виграє?», відповідь була: виграє сторона з найбільшою армією; але у сучасному світі іноді виграє сторона з найкращою історією. Тому здатність оприлюднити цю історію, вміння пояснити речі так, щоб впливати на людські думки, стають ключовими» [1, б].

Означене твердження підтверджується на практиці досвідом багатьох сучасних держав. Наразі, культурна дипломатія є важливим напрямком зовнішньої політики сучасних європейських держав, особливо для Франції, Німеччини, Великобританії, Польщі.

Яскравий приклад ефективності культурної дипломатії – польсько-німецьке примирення. Саме створення потужної культурної дипломатії Німеччиною сприяло змінам в сприйнятті держави, створення її позитивного іміджу, через діалог заснований на спільних цінностях.

Культурна дипломатія ефективна не лише на локальному, а й на глобальному рівні, вона є суттєвим фактором впливу на розвиток міждержавних відносин через мережі культурних інституцій створених європейськими державами та діючих за кордоном. До прикладу, в Україні діють такі організації як Британська Рада, Французький Інститут, Польський Інститут, Гете Інститут, як складові частини діяльності дипломатичних установ.

Згадані установи є безумовними лідерами культурної дипломатії у світі, до сфери їх діяльності належить реалізація великих міжнародних культурних проєктів, об'єднання великих міжнародних спільнот,

створення сприятливого простору для спілкування та обміну досвідом на міждержавному рівні. Та основним їх завданнями є лобювання зовнішньополітичних інтересів держави через забезпечення міжкультурних комунікацій, продукування цінностей у різних соціально-культурних контекстах [2, с. 27].

В Україні довгий час розвиток культурної дипломатії залишався безсистемним. На початку 2000-х років розвиток культурної дипломатії був покладений на низку новостворених державних структур, як то Державне агентство популяризації культури України. Проте діяльність їх була неефективною та мало помітною.

З середини 2010-х років спостерігається активізація культурних ініціатив в Україні, пов'язана зі змінами внутрішньополітичного характеру. Не зважаючи на проблеми в сфері культури, позитивні зміни мають місце бути. Сучасні реалії міжнародних відносин зумовили необхідність консолідації сил в сфері культури. Зокрема, в складі Міністерства закордонних справ України було створено управління публічної дипломатії, яке крім координаційних функцій забезпечувало підтримку культурних проектів для іноземних аудиторій. 2015 р. прийнято рішення про створення Українського інституту – державної неурядової інституції мережевого типу з функціями культурної дипломатії [2, с. 28; 5]. Революція Гідності спровокувала, з-поміж іншого, створення мережі Global Ukrainians, одним з напрямків діяльності якої є культурна дипломатія. Створення такої мережі віддзеркалило процес систематизації та координації співпраці між громадськими організаціями, в середині країни та за кордоном, і державними структурами.

Для України культурна дипломатія, це «м'яка сила», стратегічний елемент зовнішньої політики, через яку можна знайти підтримку в інших країнах на спільному рівні, реалізовувати національні інтереси. Та, це можливо лише за умови створення якісного контенту для експорту, продукту ефективної координації зусиль внутрішньополітичних, громадських сил та інших стейкхолдерів.

Наразі державна стратегія розвитку культурної дипломатії лише формується, вона набуває нових форм, долучається до європейського досвіду. Державні інституції, громадські організації, активісти і волонтери ініціюють дні культури, культурні обміни та виставки,

конференції, фестивалі, форуми, тижні моди та інші заходи, що сприяють формуванню позитивного іміджу Української держави [4].

Розвиток культурної дипломатії в державі – індикатор ефективності зовнішньополітичного курсу, запорука авторитетності на міжнародній арені.

Розвиток культурної дипломатії впливає на ефективність зовнішньополітичного курсу держави, додаючи їй престижності та авторитетності. Основна мета культурної дипломатії України – формування через міжнародне співробітництво і міжкультурний діалог позитивного іміджу нашої держави. Її досягнення пов'язане із засвоєнням європейського досвіду, поєднання історичного минулого і сучасного, зосередженні на стратегічній цілі – захисті національних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Забіяка І. Культурна дипломатія: від самопізнання до самопрезентації. URL: <https://uaculture.org/texts/kulturna-dyplomatiya-vid-samopiznannya-do-samoprezentacziyi/> (дата звернення: 30.11.2021).

2. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. *Гуманітарні візії* : наук. журн. / Нац. ун-т «Львів. Політехніка». 2017. Випуск 3. №1. С. 25–30.

3. Ржевська Н. Ф. Культурна дипломатія України: сучасний стан та перспективи. *Міжнародні відносини Серія «Політичні науки»*. 2018. № 18–19. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3377/3055 (дата звернення: 30.11.2021).

4. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. 2016. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/kultu_dypl-26841.pdf (дата звернення: 30.11.2021).

5. Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/> (дата звернення: 30.11.2021).

6. Joseph Nye On the Future of Soft Power and Public Diplomacy. URL: https://www.youtube.com/watch?v=q75uTqz5XS4&ab_channel=USCAnneberg (дата звернення: 30.11.2021).

РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ЗДІЙСНЕННІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Хомин Юлія Василівна,

здобувачка 1-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
khomyulya@gmail.com

Історія шляху України до Європейського Союзу є довготривалою та багатоетапною. Вона бере свій початок з 1994 року, коли уряд заявив, що інтеграція до ЄС є головною метою зовнішньої політики нашої держави. Вступ до Союзу сьогодні є одним із найголовніших пріоритетів зовнішньої політики. Впродовж останніх років наша країна бореться за свій власний незалежний бренд на міжнародній арені шляхом здійснення публічної дипломатії. Саме тому ця проблема на сьогодні є досить актуальною.

Метою роботи є дослідження потенціалу публічної дипломатії України та перспективи її розвитку у напрямку євроінтеграції. Відповідно до цієї мети було проаналізовано цілі публічної дипломатії та ставлення української спільноти до європейської інтеграції країни.

За словами Леоніда Новохатько, публічна дипломатія – це комунікація уряду країни з іноземною аудиторією, що має на меті донесення ідей та ідеалів, особливостей інституцій та культури, а також національних ідей та поточної політики країни, яка здійснює публічну дипломатію. Сьогодні вона є однією з найефективніших елементів «м'якої сили» та, безперечно, є елементом довгострокової дії [2, с. 193–194]. Ми цілком погоджуємось з цією думкою науковців, адже саме цей вид дипломатії неодноразово доводив свою провідну роль у формуванні українського бренду та є одним з найефективніших засобів донесення національних інтересів нашої держави до лав світової спільноти.

Варто зауважити, що історія розвитку публічної дипломатії бере свій початок зі становлення державності, тоді, коли ми лише починали оговтуватися від прийняття незалежності та почали розробляти власну

ідентичність та самобутність на міжнародному рівні. Переконливим прикладом того, як Україна намагалася декларувати свої засади щодо євроінтеграції, було започаткування процесу перемовин щодо вступу до Європейського Союзу ще за часів президентства Леоніда Кучми. Проте, одними з важливих недоліків тогочасного планування було відсутність стратегії з реалізації майбутніх перспектив та наявні упередження та негативні асоціації з нашою країною. То ж, через це і маємо досить невтішний досвід, коли національний бренд України мав ризик опинитися під загрозою через недостатню увагу до розвитку публічної дипломатії.

Після подій Євромайдану 2014 року, слід зазначити, що ми маємо невтішні висновки з приводу асоціацій з Україною у іноземців. Так, опитаних з Франції, Німеччини, Італії, Польщі просили назвати три основні асоціації з Україною. Отримали такі дані: у 12% опитаних – це війна/конфлікт з Росією, у 10,8% – бідність та безробіття, у 10,3% – імміграція та сезонні робітники. Окрім вищезгаданих, для 5,5% опитаних Україна – це безлад та нестабільність, 4,6% – корупція, 2,5% – диктаторська або авторитарна держава, 2,1% – Чорнобиль, 1,9% – погані відносини з Польщею та різанина поляків на Волині, 1,7% – небезпека. Дослідники також відзначають, що більшість опитаних мають з Україною негативні асоціації, і лише серед італійців домінували нейтральні або позитивні асоціації [4]. Отже, можемо зробити висновок, що такі негативні асоціації з нашою державою здебільшого пов'язані з недовершеністю національного бренду та можуть стати найбільшим бар'єром у міжкультурному спілкуванні України з іншими державами світу.

Одним з завдань публічної дипломатії є розвінчування стереотипів та негативних упереджень щодо України. Відповідно до положень, прописаних у Стратегії публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки, однією з цілей є те, що нашу державу сприймають у світі як демократичну європейську країну, яка рухається до повноправного членства в ЄС та НАТО в умовах зовнішньої агресії, Україна відстоює свій європейський та євроатлантичний вибір попри зовнішню агресію з боку РФ. Крім того, вона бере участь у вирішенні глобальних проблем і ділиться досвідом у сферах, що є актуальними для міжнародної спільноти. Тобто, завданнями щодо цієї цілі є такими:

1. системно комунікувати наративи про Україну як демократичну країну, що є невіддільною частиною європейського політичного, економічного, культурного, освітнього та інформаційного простору;
2. проактивно просувати ініціативи України з долучення до глобальних та регіональних кампаній, спрямованих на сталий розвиток людства, зокрема в рамках міжнародних організацій;
3. активно комунікувати ініціативи України на міжнародній арені;
4. систематично комунікувати прогрес у різноманітних реформах та позитивні внутрішні зміни в країні, попри наявну збройну агресію проти України [3, с. 19].

Важливо, аби ці завдання виконувалися та сприяли піднесенню України. Нагально, аби не тільки світова спільнота, а й самі українці розуміли національні інтереси та вектори розвитку нашої держави.

Варто підкреслити, що упродовж існування України спроби розробити національний бренд були ситуативними та досить швидко завершувались і навіть забувались. Таким чином, упродовж 27 років в Україні взагалі не було бренду. Отже, з метою популяризації України у світі, сприяння інтеграції до світового інформаційного простору, підвищення рівня загальної обізнаності міжнародної спільноти про Україну та її окремі регіони, Кабінет Міністрів України своєю постановою від 10 травня 2018 року №416 затвердив бренд України. [3, С. 62–63]. Таким чином, єдиним національним візуальним брендом України сьогодні є «UkraineNow». Він є інструментом публічної дипломатії для представлення держави на міжнародній арені [3, с. 21]. Цей бренд справляє враження дійсно ефективного інструменту публічної дипломатії та є гідним представником наших національних інтересів на міжнародній арені.

2015 рік став певним проривом діяльності України у сфері публічної дипломатії, ця важлива для держави сфера була інституціоналізована: 22 грудня 2015 р. у Міністерстві зовнішніх справ України було створене Управління публічної дипломатії. Слід зауважити, що заходи публічної дипломатії в МЗС об'єднують і використовують синергію трьох напрямів роботи: іміджеві програми (конференції, круглі столи, різноманітні публічні акції, взаємодія з провідними експертами та громадянським суспільством загалом), культурна дипломатія (реформа системи культурного представництва

України за кордоном, реалізація українських культурних проектів за кордоном, сприяння залученню найліпших зарубіжних культурних практик тощо) та зв'язки з медіа (проактивна робота з медіа, управління системою дипломатії в соціальних мережах, управління блогами МЗС, виготовлення контенту та реалізація онлайн-кампаній). Крім цього, за результатами співробітництва Міністерства інформаційної політики, МЗС України та інститутів громадянського суспільства, розпочато інформаційний проєкт *Ukraine: Freedom, Dignity, Creativity* («Україна: Свобода, Гідність, Креативність») та відповідну міжнародну кампанію *My Ukraine is* («Моя Україна – це...») з популяризації нашої країни за кордоном [2, с. 194].

Якщо брати до уваги досвід інших країн-членів Європейського Союзу, таких, наприклад, як Польща, то можна виявити, що публічна дипломатія мала неабиякий вплив на шляху цієї країни до Союзу. Так, наприклад, членство в ЄС було пріоритетом зовнішньої політики Польщі упродовж десятиліть і в березні 1998 р. вперше розпочалися переговори про вступ. Вже у 2000 р. Міністерство закордонних справ Польщі визначило публічну дипломатію як усі міжнародні зусилля держави, спрямовані на здійснення впливу на громадську думку інших країн; комунікантом має бути уряд. Цього ж року прийнято «Рамкову програму просування закордоном процесу вступу Польщі до ЄС», мета – створити позитивний імідж держави та народу. Суттєву позитивну роль відіграла також і візуалізація бренду Польщі, адже до 2002 р. усі інформаційно-комунікаційні кампанії використовували різні логотипи. Проте, з 2002 р. логотипом став повітряний змій, що летить, зображений в кольорах національного прапора і нагадує польські повітряні сили. Мета нового логотипу – передати образ сучасного, динамічного й відкритого суспільства, яке глибоко поважає свої національні цінності й історичне минуле. Ставши членом ЄС, Польща продовжила діяльність у сфері публічної дипломатії, мета якої – посилити позицію держави в міжнародній комунікації, зокрема через вплив на країни-сусіди на Сході задля сприяння демократії та подачі альтернативної інформації (перш за все – для Білорусі) [1, С. 2–10]. На нашу думку, такі країни, як Польща, є зразком ефективної боротьби за своє місце на міжнародній арені та, зважаючи на те, що Польща має

спільні кордони з Україною, ми маємо змогу не тільки пишатися нашим сусідом, а й брати приклад з цієї європейської країни.

Отже, дослідження ролі публічної дипломатії у здійсненні європейської інтеграції України довело, що наша країна, попри стереотипи та упередження, є тією країною, що активно бореться проти зовнішніх чинників, що негативно впливають на її імідж, а також тією державою, що нині активно рухається до встановлення власного незалежного міжнародного бренду задля досягнення своїх цілей, головною з яких є вступ до Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Карпчук Н. П. Публічна дипломатія Польщі як чинник Європейської інтеграції. *Міжнародні відносини серія «Політичні науки»*. Київ, 2017. № 15. С. 96–107. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/312 (дата звернення: 25.11.2021).

2. Новохатько Л. М., Піскорська Г. А. Міжнародний імідж України та публічна демократія. *Наукові розробки, передові технології, інновації [збірник наукових праць та тез наукових доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції]*. Прага-Брно-Київ, 2017. С. 193–197. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/22532> (дата звернення: 22.11.2021).

3. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України / за ред. Тамара Гуманюк. Київ, 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> (дата звернення: 22.11.2021)

4. Що думають про Україну та її майбутнє французи, німці, поляки та італійці URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55004443> (дата звернення: 20.11.21).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

«АРАБСЬКА ВЕСНА» ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ ПОЛІТИКИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

Чернишова Лариса Олексіївна,

доцент кафедри міжнародних відносин,

міжнародної інформації та безпеки,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

кандидат економічних наук, доцент,

lchernyshova@karazin.ua

Мкртчян Софія Едуардівна,

здобувачка 2-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 291 «Міжнародні відносини,

суспільні комунікації та регіональні студії»

факультету міжнародних економічних відносин

та туристичного бізнесу

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

sofiamkr7@gmail.com

Революції та повстання завжди мають значні наслідки для національних та міжнародних відносин. Початок другого десятиліття XXI століття ознаменувався чергою політичних та військових конфліктів у країнах Близького Сходу та Північної Африки, які супроводжувалися протестними виступами проти правлячих авторитарних режимів. Ці події, що отримали умовну назву «Арабської весни», сколихнули не лише арабський світ, а й вплинули на трансформацію політичної організації світу в цілому.

«Арабська весна» почалася з трагічного самопалення громадянина Тунісу Мохамеда Буазізі 17 грудня 2010 року. Мохамед Буазізі – вуличний торговець, який продавав фрукти та овочі з низьким доходом. Він отримував образи та цькування з боку працівників міліції, які вимагали хабара. Мохамед Буазізі пішов поскаржитися до місцевого губернатора, але губернатор не розглянув його скарги. Тому Мохамед Буазізі підпалив себе перед кабінетом губернатора і в результаті отримав важкі поранення, а згодом помер. Звернення до Мохамеда Буазізі з боку чиновників швидко стало центром гніву суспільства, а його боротьба з неповною зайнятістю та корупцією стала символом

економічних і суспільних труднощів, з якими стикаються звичайні тунісі, особливо молодь [4].

Серед причин «Арабської весни» можна виділити наступні:

1. Політичний та економічний розвиток більшості арабських держав не встигав за приголомшливим зростанням населення;
2. Безробіття;
3. Старіння диктатур;
4. Корупція;
5. Універсальне послання «Арабської весни» для мас;
6. Повстання без лідерів;
7. Активне використання соціальних засобів комунікації;
8. Реакція арабських диктаторів на масові протести [2].

Визначені причини обумовили вплив «Арабської весни» на Близький Схід. Протести, що поширилися в регіоні на початку 2011 року, започаткували тривалий процес політичної та соціальної трансформації, відзначений передусім політичною турбулентністю, економічними труднощами та навіть конфліктами.

Найбільше досягнення «Арабської весни» полягало в можливості усунення диктаторів шляхом народного повстання, а не військового перевороту чи іноземного втручання, як це було в минулому. Наприкінці 2011 року уряди Тунісу, Єгипту, Лівії та Ємену були усунені народними повстаннями, демонструючи безпрецедентну демонстрацію влади народу [1].

Проте через десять років надії тих, хто брали участь у масових протестах, були зруйновані. Країни здобули набагато менше політичних та економічних вигод, ніж очікувалося на початку. Однак, слід зазначити, що усі країни стали свідками важливого розвитку груп громадянського суспільства, особливо в Тунісі, де рівень свободи слова набагато більший, ніж раніше. Громадянське суспільство використовує соціальні мережі, щоб виступати проти зловживань. Це помітні позитивні досягнення.

Аналізуючи вплив «Арабської весни», кожену країну слід оцінювати за її власними перевагами. У Єгипті, наприклад, реальних змін не відбулося. На президентських виборах у червні 2012 року перемогу здобули Мохамед Мурсі та «Брати-мусульман». Проте Мурсі був швидко скинутий військовими у липні 2013 року [3].

У Тунісі, незважаючи на беззаперечне підвищення рівня свободи слова, люди намагаються закріпити свої політичні здобутки. Навіть тут фантоми старого режиму залишаються присутніми в політичній сфері, багато людей жалкують за минулими роками правління Бен Алі. Економіка Тунісу, яка є однією з найбільш конкурентоспроможних серед країн Африки, різко знизилася, досягнувши негативного зростання на рівні -7% у 2020 році. Соціально-економічне розчарування та невдоволення тунісців призвели до незліченних демонстрацій за останні 10 років [5].

У Судані та Алжирі суспільно-політичні рухи не припинилися, починаючи з 2011 року [2].

Іноземне втручання також негативно вплинуло на процес «Арабської весни» в цих країнах. Втручання в діяльність Африканського союзу щодо мирного вирішення в перші тижні лівійського повстання, безсумнівно, погіршило ситуацію. А нинішня військова присутність Франції, Туреччини, Єгипту та Об'єднаних Арабських Еміратів у Лівії ще більше ускладнила спроби знайти вирішення цього конфлікту.

У Єгипті Абдель Фаттах аль-Сісі, обраний у 2014 та 2018 роках, продовжує авторитарне правління, свобода слова в країні все більше під загрозою.

Через десять років, умови, які призвели до арабських повстань, залишаються не змінними. Але цього разу вони домінують в регіоні, який дедалі більше розділяється, охоплений сектантськими розколами та геополітичним суперництвом, розчаруванням у політичних елітах і негативним впливом пандемії COVID-19 [4].

Після «Арабської весни» влада на Близькому Сході змінилася і почалися жорсткі переслідування представників ЗМІ, повний контроль діяльності цієї сфери. Лише державні канали та журналісти, які підтримують владу, мають право вести активну роботу [3].

Таким чином, наслідком «Арабської весни» на Близькому Сході є витіснення безпідзвітних режимів або успіх у поваленні режиму в Тунісі, Єгипті та Лівії; безуспішно скинуті режими, які призвели до конфлікту та громадянської війни в Бахреїні, Сирії та Ємені; й урядові реформи в Йорданії та Саудівській Аравії.

Список використаних джерел:

1. Ігошина Ж.Б. Трансформація арабських країн в контексті процесів глобалізації : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2011. 19 с.

2. Кокорський В.Ф., Смирнова К.Є. Арабські революції: перспективи демократизації в регіоні. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2011_48/Gileya48/P34_doc.pdf. (дата звернення: 23.11.2021).

3. Троян С.С. Арабські революції 2010-2011 рр. та їх наслідки. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Вип. 19: Зовнішня політика і дипломатія: досвід, моделі, традиції / за заг. ред. Н.О. Татаренко, В.Г. Ціватого. К.: ДАУ при МЗС України, 2012. С. 170–176.

4. Akram S. H. The Arab Spring: Causes, Effects and Implications for Pakistan and Afghanistan. Peshawar: South Asian Centre for International & Regional Studies, 2011. 155 p.

5. Ryan Y. How Tunisia's revolution began. Retrieved August 28, 2015, from Aljazeera. URL: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/01/2011126121815985483.html> (Last accessed: 24.11.2021).

СЛОВЕНСЬКО-ХОРВАТСЬКА СУПЕРЕЧКА ЩОДО МОРСЬКОГО КОРДОНУ У ПІРАНСЬКІЙ ЗАТОЦІ ТА РЕАКЦІЯ ІНСТИТУЦІЙ ЄС

Ченчик Дмитро Володимирович,
доцент кафедри нової та новітньої історії,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат історичних наук,
d.v.chenchyk@karazin.ua

Загострення ситуації на російсько-українському кордоні та у Боснії і Герцеговині після рішення сербської народної скупщини 10 грудня в черговий раз поставило на порядок денний питання щодо потенціалу ЄС в запобіганні та подолання конфліктів. Одним з цікавих прикладів, який підсвічує реальні можливості інституцій ЄС є суперечка між

Словенією та Хорватією стосовно морського кордону в Піранській затоці, яка налічує вже тридцятирічну історію. За цей час вона встигла перетворитись на значний подразник не лише у двосторонніх відносинах між двома країнами, а й отримала багато інших, більш глобальних вимірів, завдяки чому і стала викликом для європейської дипломатії та інституцій ЄС. Серед них слід згадати територіальні претензії одна до одної країн-членів Європейського Союзу (що взагалі є винятковою ситуацією); взаємозв'язок з подальшим розширенням ЄС на Західні Балкани; уточнення можливостей інституцій ЄС до медіації та фасилітації в умовах тліючого конфлікту; проблема застосування та імплементації міжнародного та європейського права під час арбітражу; роль малих держав в європейських інтеграційних процесах та ефективність моделі європеїзації країн Центрально-Східної Європи. Тому дослідження реакції ЄС в цьому кейсі може дозволити уточнити реальні можливості дипломатії ЄС в умовах погіршення безпекової ситуації не тільки на Балканах, а й у Європі в цілому.

Піранська затока розташована в східній частині Трієстської затоки. Її розмір – всього 17,8 км², але вона є частиною морського кордону між Хорватією та Словенією і фактично формує для останніх межі територіальних та міжнародних вод. Під час перебування в складі Югославії до 1991 р. лінії розмежування між обома країнами не існувало, лише була визначена лінія кордону та розподіл територіальних вод з Італією згідно з угодою Осімо 1975 р. Відтак, після розпаду країни формується проблема необхідності уточнення кордонів між двома країнами, яка поступово набула затяжного характеру.

Вже на початку 1990-х років обидві країни починають наводити різні аргументи та застосовувати різні моделі для остаточного визначення кордону. Так, Хорватія апелювала до першої частини ст.15 Конвенції ООН з морського права і пропонувала принцип рівновіддаленості визнати як пріоритетний. Словенія, в свою чергу, акцентуючи увагу на другій частині ст. 15. та на противагу хорватській пропозиції, спиралась про історичні чинники та реальний контроль над затокою з боку Любляни протягом майже всього ХХ ст. Іншим прагненням Словенії стає створення коридору до міжнародних вод через хорватські територіальні води [6]. Ці позиції фактично були зафіксовані в резолюціях словенського та хорватського парламентів у

1993 році.

Як визначає Томас Бікл, до 2007 року тривав період пошуку угоди на двосторонньому рівні [1, с. 135]. За цей час країни встигли задекларувати своє прагнення стати членами Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу, що передбачало необхідність вирішення цього питання. Однією зі спроб стала угода Дрновшека-Рачана у 2001 році, згідно якій Хорватія йшла на значні поступки, створюючи коридор та віддаючи $\frac{3}{4}$ заливу під контроль Словенії. Однак ратифікація цієї угоди була провалена Загребом і Любляна, яка стала членом ЄС 2004 року, починає посилювати тиск на Хорватію. Сторони в середині 2000-х років дійшли згоди про те, що суперечку треба вирішити за рахунок міжнародного арбітражу (Бледська домовленість 2007 року Янша-Санадера). Але через декілька місяців вона знов спалахнула, бо Загреб та Любляна розійшлися щодо того, який саме суд має її розглянути: Міжнародний суд в Гаазі або Постійна палата третейського суду. У підсумку Любляна посилює критику і починає погрожувати заблокувати процес приєднання Хорватії до ЄС, оскільки саме в цей час вона активно вела перемовини і поступово відкривала переговори глави.

Під час головування Франції у 2008 році в Раді міністрів ЄС європейським інституціям довелося вперше активно втрутитися в цю суперечку, запропонувавши вирішити її за рахунок трьохсторонніх зустрічей на рівні послів. Однак ця пропозиція вже не змогла задовольнити Любляну і в жовтні 2008 року вона фактично ветеує закриття переговорних глав, тим самим ставлячи процес приєднання Хорватії на паузу. Цей крок викликав розчарування та невдоволення серед представників Європейської Комісії та дипломатів країн Західної Європи. З їх точки зору, суперечка не мала під собою особливих підвалин, бо багато політик (екологічна, спільна рибна, мобільність населення в Шенгенській зоні) передавались на рівень ЄС. Головним бажанням європейських інституцій в цей час фактично стає намагання запобігти обумовленості процедури вступу Хорватії у ЄС та задоволення вимог Любляни, бо тим самим вона торпедувала більш стратегічні цілі ЄС на Західних Балканах.

Намагаючись виправити ситуацію, комісар з розширення ЄС Олі Рен в першій половині 2009 року проводить декілька раундів

перемовин з обома сторонами та пропонує два варіанти арбітражної угоди або створення високої експертної групи, намагаючись встигнути закрити її до закінчення строку своїх повноважень. Але ці варіанти були відхилені обома сторонами.

Процес вдалося розблокувати лише після зміни уряду в Хорватії та за медіації Швеції, яка тоді головувала в Раді міністрів ЄС. 4 листопада 2009 року була підписана арбітражна угода Косора – Пахора між Хорватією та Словенією щодо вирішення суперечки. Ключовим її елементом була домовленість про створення арбітражного суду в рамках Постійної палати третейського суду в Гаазі, але лише після підписання угоди про вступ Хорватії до ЄС. Після цього Словенія зупиняє блокування перемовного процесу.

Його формування розпочалося в грудні 2011 році (у тому числі з урахуванням пропозицій від Європейської комісії). Однак процес розгляду спіткала значна криза в 2015 році, коли хорватська газета опублікувала аудіозапис контактів між словенським представником в трибуналі та урядовим агентом Любляни. Хорватія заяви протест та повідомила про подальшу неможливість розгляду справи. Не дивлячись на заміну словенського представника, звернення ЄК та постанову самого суду про незначний вплив і необхідність продовження, Загреб фактично виходить з процедури арбітражу, посиляючись на порушення Віденської конвенції 1969 року. Після цього ситуація зайшла у глухий кут.

Своє рішення Трибунал виніс 29 червня 2017 року, яке було на користь Словенії і багато в чому нагадувало угоду Дрновшека-Рачана, віддаючи майже $\frac{3}{4}$ затоки під контроль Любляни та створюючи коридор до міжнародних вод [5]. Словенія починає намагатись запустити процес імплементації цього рішення, але Хорватія, посиляючись на ноти від 2015 року запропонувала повернутись до двосторонніх перемовин. Цікавою в цей час була позиція Європейської комісії, яка, з однієї сторони в своїх зверненнях за підписами Ж. К. Юнкера та Ф. Тіммерманса пропонували обом сторонам знайти шляхи втілення рішення арбітражу, а з іншої, як зазначало видання Шпігель [4], голова Ж. Юнкер відмовився за пропозицією своєї юридичної служби більш рішуче підтримати обумовленість Хорватії в імплементації рішення суду, намагаючись залишатись нейтральним в

цій ситуації.

Це змусило Словенію 16 березня 2018 року відправити листа в Брюссель з переліком порушень права ЄС Хорватією, у тому числі у Угоди про вступ, а після тримісячного мовчання Європейської комісії направити матеріали до Суду справедливості ЄС на основі статті 259 ДФЄС. У січні 2020 року Суд ЄС прийняв рішення, в якому відзначив, що не має юрисдикції тлумачити або виконувати рішення арбітражу та послався на розпливчатість зобов'язуючих норм в Угоді про вступ Хорватії [2]. Він фактично рекомендував знайти рішення в політичній площині. У підсумку кожна країна встигла заявити про свою перемогу, а Словенія почала погрожувати заблокувати у майбутньому приєднання Хорватії до Шенгенської зони.

Підбиваючи підсумки відзначимо такі наслідки суперечки щодо морського кордону в Піранській затоці. Фактично модель інтеграції як засіб подолання конфліктів у випадку з балканськими країнами було поставлено під сумнів, а неспроможність знайти рішення на двосторонньому рівні – підважує ефективність «європеїзації» нових країн-членів ЄС, тобто застосування ними європейських цінностей, норм та практик. Для ЄС ослабка реакція на початковому етапі розгортання конфлікту призвела тільки до створення патової ситуації і загострення її у майбутньому, що, такі дослідники як Кр. Хартлі [3, р. 320], пов'язують із відсутністю необхідних арбітражних структур всередині ЄС. До того ж європейська дипломатія виявилась не здатна протидіяти перетворенню суперечки на «політичний спектакль», коли результат вже не має значення, а символізм кордону скоріше дозволяє постійно отримувати політичні дивіденди всередині обох країн. Цей кейс також в черговий раз продемонстрував можливості застосування механізму блокування малими країнами різних рішень всередині ЄС для досягнення власних цілей, після чого його використання лише посилилось (приклад Греції, Болгарії та Північної Македонії). Навіть спроби перевести конфлікт з політичної у юридичну площину не мали успіху без сприяння наднаціональних інституцій ЄС та інших країн-членів. Наостанок, одним з практичних наслідків суперечки щодо кордону слід визнати оновлення стратегії розширення ЄС на Західні Балкани від 5 лютого 2020 року, але її вимоги не зловживати членством та необхідність вирішення подібних питань між балканськими країнами

до дати вступу в ЄС може розтягнути цей процес на довгі роки, як і у випадку з Піранською затокою.

Список використаних джерел:

1. Bickl T. The Border Dispute Between Croatia and Slovenia. The Stages of a Protracted Conflict and Its Implications for EU Enlargement. Springer. 2019. 636 p.

2. Court of Justice, judgment of 31 January 2020, case C-457/18, Slovenia v. Croatia. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A62018CJ0457> (Last accessed: 01.12.2021).

3. Hartley C. M. Under the Istrian Sun: Navigating International Law Solutions for the Slovenia-Croatia Maritime Border Dispute. 2020. *Boston University International Law Journal*. P. 286–321.

4. Müller Von Peter Why Did EU Commission Chief Go Silent in Border Dispute? URL: <https://www.spiegel.de/international/europe/eu-commission-chief-silent-in-slovenia-croatia-dispute-a-1228169.html> (Last accessed: 01.12.2021).

5. Permanent Court of Arbitration, CASE №. 2012-04. Slovenia v. Croatia. URL: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172> (Last accessed: 01.12.2021).

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 1982 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057#Text (дата звернення: 01.12.2021).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ЄВРОПЕЙСЬКА ДИПЛОМАТІЯ У ХХІ СТОЛІТТІ

IV НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ КРУГЛИЙ СТІЛ

17 грудня 2021 року

*Українською, англійською мовами
текст подається в авторській редакції*

Відповідальний за випуск: *Людмила НОВІКОВА*

Оригінал-макет: *Олена ДОЦЕНКО, Ганна ФЕДОРОВА, Валерія УСІКОВА*

Адреса редакційної колегії:
61022, м. Харків, майдан Свободи 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки,
к. 264, тел. (057) 705-10-59, e-mail: konferenciamvmitab@gmail.com